

Sosiaalityöntekijä psykoterapeuttina

Tutkimus sosiaalityöntekijän ammatillisen identifioitumisen
merkityksistä psykoterapiatyössä

Henna Leppänen

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalityö

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2019

SISÄLLYS

Tiivistelmä

1 JOHDANTO	1
2 SOSIAALITYÖN JA PSYKOTERAPIAN TUTKIMATON YHTÄLÖ	4
2.1 Sosiaalityö ja psykoterapia tutkimuskohteina	5
2.2 Työntekijän ominaisuudet vaikuttavat psykoterapian tuloksellisuuteen	8
2.3 Sosiaalityö asiantuntijuuden lähteenä psykoterapiatyössä	12
3 ASiantuntijuus sosiaalityössä	18
3.1 Sosiaalityön asiantuntijuuden rakentuminen	18
3.2 Tieto, taito ja osaaminen sosiaalityön asiantuntijuudessa	22
4 AMMATILLINEN IDENTIFIOITUMINEN	26
4.1 Identifioitumisen prosessi	26
4.2 Ammatillinen identiteetti	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	31
5.2 Teoreettis-metodologiset lähtökohdat	32
5.3 Tutkimusaineisto ja sen hankinta	37
5.4 Tutkimusaineiston analyysi	40
5.5 Tutkimuseettiset valinnat ja tutkimuksen luotettavuus	43
6 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN AMMATILLINEN IDENTIFIOITUMINEN	50
6.1 Sosiaalityön koulutuksen merkitys psykoterapiatyössä	50
6.1.1 Ajattelun kehittäjä	51
6.1.2 Kehittämisen kohde	53
6.2 Sosiaalityön työkokemuksen merkitys psykoterapiatyössä	55
6.2.1 Käytännön opettaja	55
6.2.2 Ammatillisen identiteetin rakentaja	58
6.3 Sosiaalityön asiantuntijuuden merkitys psykoterapiatyössä	60
6.3.1 Kokonaisuuden huomioija	60
6.3.2 Terapeutin asiantuntijuuden rakentuminen tutkimusaineiston perusteella	64
6.4 Psykoterapeuttien ammattiryhmään identifioituminen	65
6.4.1 Kyseenalaistettu	66
6.4.2 Kyseenalaistamaton	68
6.5 Tutkimustulosten yhteenvedo	70
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	73
8 LÄHTEET	84
Liitteet	

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Valtiotieteellinen tiedekunta	
Tekijä □ – Författare – Author Henna Leppänen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Sosiaalityöntekijä psykoterapeuttina: Tutkimus sosiaalityöntekijän ammatillisen identifioitumisen merkityksistä psykoterapiatyössä			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiaalityö			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Kevät 2019	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 91 + liitteet
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tämä pro gradu -tutkielma on kvalitatiiviseen tutkimusperinteeseen sijoittuva katsaus suomalaisen sosiaalityön ja psykoterapiatyön väliseen, hyvin vähän tutkittuun rajapintaan: olen tutkielmassani kiinnostunut siitä, millaiset valmiudet suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä on toimia psykoterapeutteina. Kiinnitän huomioni sosiaalityön asiantuntijuuden sekä koulutuksesta ja työkokemuksesta rakentuvan ammatillisen taustan merkityksien hahmottelemiseen psykoterapiatyön tekemisen näkökulmasta. Analysoin näiden tekijöiden pohjalta sitä, millaisena sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillinen identifioituminen näyttäytyy suhteessa psykoterapeuttien ammattiryhmään, jossa enemmistön pohjakoulutus on terveydenhuollollinen.</p> <p>Lähestyn tutkimusaiheeni fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusperinteen kautta tavoitellen tutkimuskohteena olevien ihmisten merkityksiä sisältävien ilmaisujen tulkintaa ja ymmärtämistä. Ymmärrän jokaisen ihmisyksilön ainutkertaisten kokemusten luovan asioille ja ilmiöille moninaisia merkityksiä, jotka rakentuvat ja ilmenevät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Siksi tutkielmani taustalla vaikuttaa myös sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuva tietokäsitys. Merkityssisältöjen tutkimisen lähtökohtana on pyrkimys tulkitsemisen kautta mahdollisimman hyvin ymmärtää tutkittavan omaa elämismailmaa ja tehdä tutkimuksen kohteen jo tuntema asia tiedetyksi. Olen tutkielmassani valinnut hyödyntää tutkimusaiheestani ja siihen liittyvistä käsitteistä tehtyä aiempaa tutkimusta esiyhdyttäväni muodostamisessa ja tietoisesti antanut tämän teoreettisen viitekehityksen ohjata aineistolle tekemääni analyysiä.</p> <p>Tutkimusaineistoni muodostuu 15:sta kirjoituspyynnöllä kerätystä kirjoituksesta, joissa sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit kuvaavat ammatillisen taustansa ja asiantuntijuutensa merkityksiä psykoterapeutin työn kannalta sekä omaa identifioitumistaan muihin psykoterapeutteihin. Aineisto on analysoitu tutkimusaihetta koskevaa esiyhdyttäväni ja teoreettista viitekehystäni hyödyntäen teoriaohjaavaan sisällönanalyyysiin keinoin. Tutkimustulokset on jäsennellyt tutkielman keskeisten käsitteiden kautta ja niitä on vertailtu aiempiin tutkimuksiin.</p> <p>Sosiaalityön koulutuksen merkitys työntekijän ammatillisen taustana näyttäytyy psykoterapeutin työssä työntekijän ajattelua kehittävässä ajanjaksona: sosiaalityön koulutuksen aikana opiskelijat omaksuvat holistisen ihmiskäsityksen, jossa yksilön hyvinvointi rakentuu yksilön intrapsyykkisten asioiden ohella yhteisön ja yhteiskunnan tasolla. Lisäksi opiskelijan teoreettisen ajattelun ja tieteellisen tiedon soveltamisen taidot kehittyvät ja hän omaksuu sosiaalityön ammattieettiset periaatteet työnsä lähtökohdiksi. Sosiaalityön koulutus merkityksellistyy kuitenkin psykoterapiatyön kannalta myös kehityksen kohteeksi, sillä sosiaalityön koulutuksessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota vuorovaikutustaitojen ja -menetelmien opettamiseen sekä erilaisten ilmiöiden sosiaalis-psykkisten ilmenemismuotojen käsittelyyn. Sosiaalityön työkokemus psykoterapeutin ammatillisen taustana on merkityksellään käytännön opettaja ja ammatillisen identiteetin rakentaja. Sosiaalityön monipuolinen kenttä opettaa työntekijälle paljon sekä sosiaalityössä että psykoterapiassa kohdattavista ilmiöistä ja niiden kanssa toimimisesta. Samalla työssä kohdatut tilanteet ja ammatillisen kasvun paikat muovaavat työntekijän ammatillista identiteettiä. Työkokemus koetaan aineistossani kaikista merkittävimmäksi psykoterapeutin asiantuntijuutta rakentavaksi tekijäksi. Sosiaalityön asiantuntijuuden merkitys puolestaan näyttäytyy psykoterapeutin työssä kokonaisuuden huomioimisena: psykoterapeutin työtä tehdään yksilötason lisäksi yhteiskunnallisella ja rakenteellisella tasolla eettisellä ja kehittäväällä otteella omaa persoonaa hyödyntäen.</p> <p>Näkökulma psykoterapiatyöhön muodostuu sosiaalityöntekijän pohjakoulutuksen saaneilla terapeuteilla tunnuspiirteiltään laaja-alaisemmaksi kuin muilla psykoterapeuteilla, mutta tästä eroavaisuudesta huolimatta he identifioivat itsensä pääasiassa kyseenalaistamatta psykoterapeuttien ammattiryhmään. Ammatillinen identifioituminen näyttäytyy tutkielmassani kuitenkin muutaman vastaajan ja joidenkin ulkopuolisten tahojen näkökulmasta myös kyseenalaistettuna. Tutkielmani keskeinen tulos on tästä huolimatta se, että sosiaalityön ammatillinen tausta ja asiantuntijuus saavat monia positiivisia merkityksiä psykoterapiatyössä toimimisen kannalta eivätkä ne näyttäytyy haasteina ammatillisen identifioitumisen näkökulmasta. Tutkielmani tulokset argumentoivat suomalaisen sosiaalityön asiantuntijuuden ja ammatillisen taustan relevanttiuden puolesta psykoterapiatyön kontekstissa sekä sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien vahvasta ammatillisesta identifioitumisesta psykoterapeuttien ammattiryhmään. Tutkittua tietoa tästä tutkimusaiheesta on silti vielä hyvin vähän, jolloin tutkittu tieto ei ole pitkälle kumuloitunutta. Sosiaalityön asiantuntijuuden ja psykoterapian yhteyksistä tehtävälle jatkotutkimukselle olisi tilaa, jotta muun muassa pohjakoulutusten väliseltä diskriminaatiolta välttyttäisiin ja toisaalta sosiaalityön asiantuntijuutta ja osaamista hyödynnettäisiin mahdollisimman monipuolisesti. Tutkittua tietoa olisi mahdollista hyödyntää myös sekä sosiaalityön- että psykoterapiakoulutuksen kehittämisessä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords sosiaalityö, psykoterapia, sosiaalityön asiantuntijuus, sosiaalityön koulutus, työkokemus, ammatillinen identifioituminen			

1 JOHDANTO

”Niin sosiaalityöntekijän kuin psykoterapeutinkin tehtävissä mitataan ihmisen vahvuus, herkkyyys, rohkeus, kyky rakastaa ja arvostaa itseään ja muita sopivasti.” (Kirjoitus 14.)

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on psykoterapeutteina toimivien sosiaalityöntekijöiden ammatillinen identifioituminen psykoterapiatyöhön sosiaalityön asiantuntijuuden, yliopistollisen koulutuksen ja työkokemuksen näkökulmista. Tutkielman tavoitteena on hahmottaa kuvaa siitä, millainen merkitys psykoterapeutiksi jatkokouluttautuneen sosiaalityöntekijän ammatillisella taustalla ja saavutetulla asiantuntijuudella on psykoterapiatyössä toimimisen kannalta. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, miten sosiaalityöntekijä-psykoterapeutit identifioivat itsensä ammatillisen taustansa ja asiantuntijuutensa kautta suhteessa toisenlaisen pohjakoulutuksen saaneisiin psykoterapeutteihin ja psykoterapiatyöhön. Tutkielmassani erityisenä kiinnostuksen kohteena ovat laajempiin professio- ja koulutuspoliittisiin keskusteluihin liittyvät kysymykset sosiaalityöntekijöiden yliopistollisen koulutuksen, työssä kartutetun käytännön kokemuksen ja niiden muodostaman sosiaalityön asiantuntijuuden merkityksistä psykoterapiatyön kontekstiin sijoitettuna. Sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien identifioituminen perinteisesti terveydenhuollon ammattiksi miellettyyn psykoterapeuttien ammattikuntaan on puolestaan laajemmin ammatilliseen identifioitumiseen ja ammatti-identiteetistä tehtävään tutkimukseen liittyvä teema.

Tutkimusaiheeni on innoittanut henkilökohtaisen kiinnostuksen ohella sekä aiheesta aiemmin tehdyn tutkimuksen niukkuus että aiheen ajankohtaisuus. Suomalaisen sosiaalityön piirissä psykososiaalinen ja yksilökohtainen sosiaalityönäkemyks on jäänyt vahvasti yhteiskuntatieteisiin nojaavan itseymmärryksen varjoon, jolloin psykologisen tiedon ja terapeuttisen osaamisen liittäminen sosiaalityön käytäntöihin tai tutkimukseen on jäänyt Suomessa melko kehittymättömäksi (Tapola-Haapala 2016, 95-96; Granfelt 1993, 188; Saarnio 1984, 6-15). Suomalaisen sosiaalityön koulutuksen ja ammatin harjoittamisen tuottamia valmiuksia, asiantuntijuutta ja niiden merkityksiä ei ole aiemmin tutkittu psykoterapian kontekstissa lainkaan, vaikka sosiaalityöntekijät ovat hakukelpoisia ylemmän korkeakoulututkintonsa perusteella psykoterapeutin ammattiin johtavaan koulutukseen. Aiheesta tehdyn tutkimuksen vähäisyyttä voi mahdollisesti

perustella ainakin koulutuksen osalta sillä, että koulutuksen merkitystä arvioivaa tutkimusta voidaan pitää arkanakin tutkimusaiheena korkeakoulujen piirissä.

Ajankohtaiseksi tutkimusaihehtani voi luonnehtia sosiaalityöntekijätaustaisia psykoterapeutteja syrjivistä kilpailutuspäätöksistä hiljattain käydyn julkisen keskustelun myötä (Talentia 2017a; Talentia 2017b). Keväällä 2017 HUS ja Helsingin kaupunki rajasivat kuntoutuspsykoterapiaa koskevassa kilpailutuksessa muut kuin terveydenhuollon taustakoulutuksella psykoterapiaa tuottavat palveluntarjoajat kilpailutuksen ulkopuolelle perustellen päätöstä sillä, että kilpailutetuilla psykoterapeuteilla tulisi olla riittävästi terveydenhuollon osaamista, kokemusta ja toimintaympäristön tuntemusta psykoterapeuttisen kokemuksen lisäksi (Helsingin sosiaali- ja terveystalokunta 2017, 127). Helsingin kaupungin tekemästä ratkaisusta on valitettu sosiaalityöntekijäluokalle, mutta sosiaalityön pohjakoulutusta syrjivä kilpailutustrendi on siitä huolimatta laajentunut myös muualle Suomeen. Tutkimusaiheestani tehdyn aiemman tutkimuksen vähäisyys ja tutkimusaiheeni ajankohtaisuus ovat osoittautuneet tutkielmani toteutusvaiheessa sekä haasteiksi että rikkauksiksi, mutta kentältä saamani palautteen perusteella tutkimusaihehtani on pidetty tärkeänä ja mielenkiintoisena.

Tutkielmassani analysoin erilaisia merkityssisältöjä, joita sosiaalityöntekijä-psykoterapeutit ammatilliselle taustalleen ja asiantuntijuudelleen antavat suhteessa nykyisessä ammatissa toimimiseen. Sitoudun merkityssisältöjen tutkimukseen monimerkityksellistä ja ainutkertaista sosiaalista todellisuutta sekä ihmisten yksilöllisiä kokemuksia tulkiten. Oletan todellisuuden tulevan näkyväksi ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa erilaisina ilmenemismuotoina kontekstista riippuen. Tutkimuksellinen viitekehys tutkimuksessani rakentuu siis fenomenologis-hermeneuttisesta tieteenfilosofiasta sekä sosiaaliseen konstruktionismiin nojaavasta suhtautumisesta todellisuuden muodostumiseen. Nämä tieteenfilosofiset kiinnekohdat vaikuttavat oleellisesti tutkimusmenetelmien valintaan: tutkimukseni johtopäätökset on muodostettu kirjoituspyynnöllä kerätyistä kirjoituksista teoriaohjaavaa sisällönanalyysimenetelmää hyödyntäen.

Tutkielmani tulokset hahmottelevat sosiaalityöntekijöiden ammatillisen taustan ja asiantuntijuuden erilaisia merkityksiä psykoterapiatyön näkökulmasta ja valottavat

niiden perusteella ammatillista identifioitumista psykoterapeuttien ammattikuntaan tilanteessa, jossa eri koulutustaustoista tulevat psykoterapeutit on hiljattain asetettu keskenään eriarvoiseen asemaan. Tutkielma ottaa tuloksillaan osaa ajantasaiseen keskusteluun ja hahmottelee yhteiskuntatieteellisesti koulutettujen psykoterapeuttien paikkaa kentällä suhteessa toisen pohjakoulutuksen saaneisiin psykoterapeutteihin. Koulutuspolitiikan näkökulmasta tutkimustulokset avaavat vastauksia kysymykseen sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen tarjoamista lähtökohdista ja valmistumisen jälkeisen työkokemuksen merkityksestä psykoterapeutin ammatissa toimimiselle. Tutkielmani aihe on nähdäkseni tärkeä yksilöllisesti muun muassa opintojen ja työuran oikeanlaisen suuntaamisen ja yhteiskunnallisesti sosiaalityön koulutuksen suunnittelun ja kehittämisen näkökulmista. Tutkielmani kytkeytyy tuloksillaan väistämättä myös eettiseen keskusteluun ammattikuntien ja erilaisten asiantuntijuuksien tasa-arvoisesta kohtelusta sekä toisaalta asiakkaan oikeudesta hänelle parhaiten sopivan psykoterapeutin valintaan.

Pro gradu -tutkielmani etenee johdannosta tutkielman teoreettisen viitekehyksen esittelyyn, joka tämän tutkielman kohdalla muotoutuu sosiaalityön ja psykoterapian yhteisistä lähtökohdista aiemmin tehdyn tutkimuksen sekä tutkielmani keskeisten käsitteiden pohjalta. Tämä luvussa kaksi, kolme ja neljä hahmoteltava teoreettinen viitekehys on koko tutkielman läpäisevä kehys, joka ohjaa tutkimusaineistolle tehtävää sisällönanalyysiä. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuskysymykseni sekä kuvaan tutkielman toteuttamisen prosessia tieteenfilosofisista kiinnostuksista menetelmällisiin valintoihin edeten ja aineiston keruun ja analyysin kautta tutkielman eettisiin ja luotettavuutta koskeviin kysymyksiin päätyen. Kuudennessa luvussa esittelen yksityiskohtaisesti tutkimusaineistoni analyysin tulokset ja seitsemännessä luvussa muodostan tuloksista johtopäätöksiä ja pohdin tutkielmani tuloksia kriittisesti suhteessa muuhun tutkimukseen ja sosiaalityötä ja psykoterapiaa koskettaviin ajantasaisiin ilmiöihin.

2 SOSIAALITYÖN JA PSYKOTERAPIAN TUTKIMATON YHTÄLÖ

Tutkielmani ensimmäisissä kolmessa luvussa esittelen tutkielmaani ohjaavan teoreettisen viitekehyksen, joka muodostuu tässä tutkielmassa sekä sosiaalityön ja psykoterapian yhteisten lähtökohtien ja niiden piirissä tehdyn aiemman tutkimuksen esittelystä sekä tutkielman keskeisten käsitteiden määrittelystä. Tämä teoreettinen tausta täsmentää ja ohjaa tutkimukseni tavoitteiden saavuttamista sekä rajaa jo tutkielman alkuvaiheessa keskeiset käsitteet, jotka ohjaavat aineiston analyysiä myöhemmässä vaiheessa. Tässä tutkielmassa ei ole tarkoitus luoda tai testata teoriaa: mitään valmista teoriaa tai mallia asiantuntijuuden ja ammatillisen taustan merkityksien hahmottelemiseksi ei aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella ole olemassa. Tästä syystä tutkielmani johtopäätökset tulevat nojaamaan kerättyyn aineistoon ja sen analyysiin keskeisten käsitteiden ja aiemman tutkimustiedon luoman teoreettisen kehikon ohjatessa analyysin suuntaa. Sosiaalityöntekijöiden ammatillisen taustan, asiantuntijuuden tai ammatillisen identifioitumisen merkityksiä ja vaikutuksia psykoterapian kontekstissa ei ole tutkittu Suomessa aiemmin, ja siksi se onkin tutkielmani aiheena luonteeltaan varsin ainutlaatuinen. Tavoitteenani on lisätä tietoutta ja ymmärrystä sosiaalityön asiantuntijuuden ja ammatillisen taustan merkityksistä psykoterapiatyössä sekä tarkastella, millaisena identifioituminen muihin terapeutteihin sosiaalityöntekijän ammatillisella taustalla näyttäytyy. Tutkielmani johtopäätöksissä suhteutan tuloksiani muiden tutkijoiden tuottamaan tietoon.

Tutkimusaiheeni teemoja: sosiaalityön koulutusta, työkokemusta, asiantuntijuutta, psykoterapiatyötä ja ammatillista identifioitumista, on tutkittu pääosin toisistaan irrallaan psykoterapian ja sosiaalityön tutkimusaloilla. Suomalaisia tutkimustuloksia, joissa sosiaalityötä ja psykoterapiatyötä olisi tutkittu yhdessä, ei ole tätä tutkielmaa varten löytynyt. Kartoittamani aiempi tutkimuskirjallisuus keskittyykin avaamaan tutkielmani kannalta keskeisten käsitteiden, eli koulutuksen ja työkokemuksen muodostaman ammatillisen taustan, asiantuntijuuden sekä identifioitumisen ympärillä tehtyä psykoterapia- ja sosiaalityötutkimusta. Iso osa erityisesti psykoterapian puolella tehdystä tutkimuksesta on kansainvälisesti tuotettua, jolloin sen suora ja kritiikitön istuttaminen suomalaisen sosiaalityön ja psykoterapian kontekstiin olisi huolimatonta.

Siksi käsittelen tutkimusaiheeseeni liittyvää aiempaa tutkimuskirjallisuutta myös kriittisesti läpi koko tutkielman.

2.1 Sosiaalityö ja psykoterapia tutkimuskohteina

Sosiaalityön kansainvälisen määritelmän suomennos tiivistää hyvin sosiaalityön keskeisen sisällön sekä yhteiskunnalliseen että yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä koskevaan muutokseen ja hyvinvointiin tähtäävänä työnä, jota ohjaavat tiettyjen arvojen ja periaatteiden lisäksi moninainen teoreettinen ja paikallinen tieto:

"Sosiaalityö on professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Edellä olevaa määritelmää voidaan laajentaa kansallisella ja/tai alueellisella tasolla." (Sosnet 2014.)

Sosiaalityötä on opetettu suomalaisissa yliopistoissa omana itsenäisenä pääainetasoisena tieteenalanaan vuodesta 1999 alkaen, jolloin asetukseen yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista (245/1994) lisättiin sosiaalityötä koskeva päätös, vaikka sosiaalityö olikin jo vuonna 1994 irtaantunut sosiaalipolitiikasta omaksi oppiaineekseen (Pohjola 1998). Vuodesta 2005 alkaen sosiaalityön yliopistollisen tutkinnon (VTM tai YTM) rakenne on ollut kaksiportainen ja kaikki sosiaalityöntekijän ammatillisen pätevyyden saavuttavat suorittavat sekä kandidaatin että maisterin tutkinnot. Tutkinnon kokonaislaajuus on 300 opintopistettä ja tavoitteellinen suoritus aika viisi lukuvuotta.

Aiemmin sosiaalityöntekijän ammattipätevyyden on voinut saada tietyin edellytyksin myös korkeakouluissa järjestetyin pätevyitysmiskoulutuksin. Kuitenkin 1.3.2016 voimaan tulleen lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) jälkeen

sosiaalityöntekijän ammatista tehtiin laillistettu sosiaalihuollon ammatti, mikä tarkoittaa sitä, että kaikki laillistetut ammatinharjoittajat ovat rekisteröityneinä sosiaali- ja terveysalan valvontavirasto Valviran keskusrekisteriin ja ovat sen ohjauksen ja valvonnan piirissä. Ammattihenkilölain mukaan jatkossa sosiaalityöntekijän ammattia saa harjoittaa ainoastaan ylemmän korkeakoulututkinnon Suomessa suorittanut henkilö, jolla on pääainetta vastaavat sosiaalityön opinnot suoritettuna. Käytännössä pääainetta vastaavat sosiaalityön opinnot tarkoittavat sekä kandidaatin- että maisterin tutkinnon suorittamista, jolloin sosiaalityöntekijän pätevyyden hankkiminen kokonaan esimerkiksi avoimessa yliopistossa ei ole mahdollista.

Psykoterapeutti puolestaan on nimikesuojattu terveydenhuollon ammattinimike, jonka käyttäminen vaatii Sosiaali- ja terveysalan valvontavirasto Valviran (2018) myöntämää nimikkeenkäyttöoikeutta sekä asianmukaista psykoterapeuttikoulutusta. Psykoterapeuttikoulutus on ammatillista lisäkoulutusta, jota on vuoden 2012 alusta alkaen valtioneuvoston asetukseen (1120/2010) 2a § perustuen voinut järjestää vain yliopisto, jolla on vastuualueenaan psykologian ja/tai lääketieteen opetus. Usein opetus on järjestetty yhteistyössä jonkin ulkopuolisen kouluttajaorganisaation kanssa. Psykoterapeuttina toimimisen edellyttämä osaaminen hankitaan vähintään 60 opintopisteen laajuisilla opinnoilla, jotka koostuvat teoriaopintojen, työnohjauksessa tapahtuvan psykoterapeuttisen potilastyön, koulutuspsykoterapian ja opinnäytetyön opintokokonaisuuksista. Lisäksi ammattinimikkeen käyttöönoton edellytyksenä on vähintään kahden vuoden työkokemus mielenterveyspalveluissa tai sitä vastaavassa tehtävässä ja että ennen psykoterapeuttikoulutusta on suoritettu soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tai soveltuva sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, psykiatriaan erikoistunut sairaanhoitajan opistotasoinen tutkinto tai muu näitä vastaava ulkomailla suoritettu koulutus. Pohjakoulutuksen aikana tai sen lisäksi on suoritettava vähintään 30 opintopistettä tiettyjä psykologian tai psykiatrian opintoja. (VNA 1120/2010.) Suurin osa psykoterapeuteista on pohjakoulutukseltaan psykologeja, seuraavaksi yleisimmin sairaanhoitajia ja lääkäreitä (Valkonen ym. 2011, 4).

Suomalaisen lääkäriseura Duodecimin ja Suomen Akatemian yhteistyössä tuotetun psykoterapian konsensuslausuman (2006, 4) mukaan

”Psykoterapiassa on kyse jäsennellystä vuorovaikutuksellisesta prosessista potilaan (potilaiden) ja hoitavan henkilön (henkilöiden) välillä. Psykoterapia on tavoitteellista, mielenterveyden ongelman tai häiriön poistamiseen tai lieventämiseen tähtäävää ammatillista toimintaa. Se pohjautuu vakiintuneeseen ja koeteltuun psykologiseen tietopohjaan ja sen puitteet määritellään hoitosopimuksessa.”

Konsensuslausuma painottaa psykoterapiassa sekä vuorovaikutuksellista puolta, mutta myös tutkittuun tietoon perustuvaa ammatillista toimintaa ja sitä kautta menetelmällistä osaamista. Psykoterapian aikana asiakas oppii terapeutin avustamana havainnoimaan, ymmärtämään ja käsittelemään omaa elämäntilannettaan ja tilaansa, erityisesti mielialojaan, tunnereaktioitaan, ajatuksiaan ja käyttäytymistään sekä saa käyttöönsä keinoja hallita elämäänsä sekä kohdata entistä paremmin sopeutumista vaativia tilanteita (Lönngqvist ym. 2017). Tutkittuja psykoterapeutin osalta tärkeitä taitoja ovat paitsi yleiset psykoterapeuttiset perustaidot, joita kaikilta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastyötä tekeville odotetaan, myös erityisesti kyky empatiaan ja emotionaaliseen läheisyyteen ja vuorovaikutuksellisen terapiasuhteen luomiseen (Lönngqvist ym. 2017; Kuusinen & Wahlström 2012, 91-109; Lehtovuori 2012b, 142-149).

Erilaisia psykoterapiatekniikoita on kuvattu useita satoja ja uusia psykoterapian muotoja syntyy jatkuvasti lisää. Psykoterapiat voidaan karkeasti jaotella psykodynaamisiin-, kognitiivisiin-, humanistisiin-, systeemisiin- ja käyttäytymisterapioihin. Integratiiviset psykoterapiat ja integratiivisuus itsessään puolestaan ovat lisääntyvä psykoterapioiden ominaisuus, jossa ymmärrystä työhön ammennetaan eri psykoterapiateorioista ja -tutkimuksesta ja työssä sovelletaan joustavasti erilaisia psykoterapeuttisia menetelmiä. (Lönngqvist 2012; Lahti-Knuuttila & Eronen 2012, 20.)

Sama integratiivisuuden idea on ollut historiallisesti sosiaalityössä haaste: sosiaalityössä on yritetty pitkään muodostaa omaa itsenäistä tieteellistä perustaa, teoriaa ja menetelmiä sen sijaan, että sosiaalityön asemaa monia eri tieteitä integroivana tieteenalana olisi kollektiivisesti vaalittu. Jo sosiaalityön varhaisimpien kehittäjien Mary Richmondin ja Jane Addamsin ajoista lähtien tietynlainen kaksijakoisuus yksilökohtaisen ja yhteiskunnallisen sosiaalityön painotuksen suhteen on ollut olemassa, vaikka ”sosiaalityön teorian” tunnustetaankin nykyään muodostuvan monen eri tieteenalan tiedon ja teorian yhdistelemisestä. Silti tänä päivänä psykologisiin teorioihin nojaava

yksilökohtainen ja psykososiaalinen sosiaalityö ei ole pystynyt integroimaan itseään vahvasti yhteiskuntatieteellisesti painottuneen suomalaisen sosiaalityön koulutuksessa ja käytännöissä, vaan terapeuttisia elementtejä ja asiantuntijuutta sisältävä sosiaalityö näyttää eriytyneen yksittäisiin, pääosin terveydenhuollollisiin organisaatioihin - ja jopa yksittäisiin sosiaalityöntekijöihin. (Saarnio 1984; Sipilä 1996, 22-49; Leinonen 2018; Granfelt 1993; Tapola-Haapala 2016.)

Psykoterapeutin työssä ja sosiaalityöntekijän työssä on suomalaisen sosiaalityön yhteiskunnallisesta painotuksesta huolimatta erojen lisäksi paljon yhtäläisyyksiä: molemmat ammatit ovat vuorovaikutukseen perustuvaa auttamistyötä, jossa tavoitellaan inhimillisen hyvinvoinnin lisäämistä hyvinvoinnin esteitä poistamalla. Molempiin ammatteihin sisältyy analyttistä päättelyä ja ongelmanratkaisua, sekä tarve käsitellä taitavasti monenlaista tietoa ja menetelmiä. Oman tutkielmani ongelmanasettelun kannalta nämä ovat asioita, joiden voidaan arvioida olevan sosiaalityöntekijän ammatillisessa taustassa ja asiantuntijuudessa merkityksellisiä asioita myös myöhemmälle uralle psykoterapeuttina. Kriittisenä näkökulmana oman tutkielmani kannalta voi puolestaan olla se, ettei sosiaalityön konkreettiseen toimintaan orientoitunut muutostyö asiakkaiden arkisen selviytymisen ja yhteiskunnallisen osallisuuden eteen kykene huomioimaan riittävästi asiakkaan intrapsyykkisiä prosesseja, jotka ovat psykoterapian ydinaluetta. (Leinonen 2018, 140-142.) Kuitenkin, vaikka sosiaalityön koulutuksessa yhteiskuntatieteellinen ja tutkimuksellinen painotus viekin tilaa yksilökohtaiselta ja psykososiaaliselta työltä, on sosiaalityöntekijöillä sivuainevalintojensa kautta koulutuksen aikana ja myöhemmin työelämässä laajat mahdollisuudet kerryttää työkokemuksen kautta tietoa ja osaamista yksilökohtaisen työn osa-alueilla.

2.2. Työntekijän ominaisuudet vaikuttavat psykoterapian tuloksellisuuteen

Psykoterapeutin osuus terapian toteuttajana on ollut yksi keskeisimmistä psykoterapian tutkimuskohteista 1980- ja 1990-luvuilla erityisesti yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa, ja kansainvälisesti terapeutteja käsittelevien artikkelien määrän on arvioitu jopa kymmenkertaistuneen viimeisen vuosikymmenen aikana (Heinonen 2015, 214). Myös

Suomessa terapeutin ominaisuuksia ja niiden vaikuttavuutta on tutkittu jonkin verran ja esimerkiksi Helsingin Psykoterapiatutkimus (HPS) vuodelta 2004 on yksi kansainvälisestikin kattavimpia vertailevia tutkimuksia (mt. 2015, 212). Kansainvälisen ja erityisesti yhdysvaltalaisen psykoterapiatutkimuksen soveltamista suomalaisessa kontekstissa tulee kuitenkin arvioida kriittisesti, sillä sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä on Suomessa hyvin erilainen verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltoihin. Yhdysvalloissa sosiaalityöntekijät toimivat yhtenä suurimpana ammattiryhmänä psykoterapian tuottamisessa, koska maassa kulttuuri on muokannut sosiaalityöstä osaltaan myös klinisen profession (kts. Tapola-Haapala 2016).

Psykoteraapeutin henkilökohtaisten ominaisuuksien merkityksiä on tutkittu hiljattain kuitenkin myös Suomessa: Pirjo Lehtovuori kokoaa väitöskirjassaan ja lisensiaatintyössään laajasti viime vuosikymmeninä tehtyä tutkimusta psykoterapeutilta vaadittavien ominaisuuksien merkityksestä psykoterapiatyössä ja tutkii terapeutin henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitystä hoidon tuloksellisuuden näkökulmasta (Lehtovuori 2018; 2002). Lehtovuoren väitöskirjan keskeisimpiä tuloksia olivat hänen luomansa identiteettihaastattelun perusteella, että terapeuttien tuloksellisuudessa on eroja henkilökohtaisten ominaisuuksien vuoksi, mutta siltikin asiakkaan pitkstä psykodynaamisesta psykoterapiasta saama hyöty on riippumaton terapeutin ominaisuuksista (mt. 2018, 93). Henkilökohtaisia terapeuttiominaisuuksia hoidon tuloksellisuuden suhteen arvioidessaan Lehtovuori kiinnittyy terapeutin sukupuoleen ja ikään, ammatilliseen taustaan, tehokkuuteen, vuorovaikutus- ja suhteessaolotaitoihin sekä persoonallisiin tekijöihin (mt. 2018, 16).

Näitä samoja terapeuttiominaisuuksia ovat tutkineet pitkään myös monet muut tutkijat, ja tutkimustulokset henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikuttavuuden suhteen vaihtelevat verrattuna Lehtovuoren tuloksiin. Larry Beutler, Paulo Machado ja Susan Neufeldt (1994) kuvaavat oman tutkielmani kannalta keskeisten koulutuksen ja ammatillisen kokemuksen määrän sekä terapeuttikoulutussuunnan olevan terapeutin ammatillista taustaa ja henkilökohtaisia ominaisuuksia kuvaavia muuttujia, joiden arvioidaan vaikuttavan psykoterapian hoitotulokseen. Myös David Steinin ja Michael Lambertin (1984; 1995) tutkimustuloksissa terapeutin korkea koulutustaso ja kokeneisyys indikoivat tuloksellisuutta psykoterapiassa. Sen sijaan terapeutin asiantuntijuuden kannalta koulutusta, taitoja ja kokemusta merkittävimiksi tekijöiksi

on arvioitu terapeutin kognitiiviset taidot, tunne-elämän hyvinvointi sekä kyvyt vuorovaikutukselliseen suhteessaoloon (Beutler 2004; Beutler 1991; Jennings & Skovholt 1999). Tätä havaintoa tukevat myös Martin Seligmanin (1995), Lester Luborskyn ym. (1986) sekä David Orlinskyn ja K.I Howardin (1980) tutkimustulokset, joiden mukaan psykologit, psykiatrit ja sosiaalityöntekijät eivät merkittävästi eroa toisistaan siinä, kuinka vaikuttavaa heidän suorittamansa psykoterapia on. Hyvät ja tehokkaat terapeutit muistuttavat toisiaan ammatillisesti koulutussuunnasta riippumatta. Useiden meta-analyysien perusteella on lopulta päädytty yleisesti hyväksymään, että terapeuttien ominaisuudet vaikuttavat psykoterapian tuloksellisuuteen ja tietyt terapeutit saavuttavat järjestelmällisesti parempia tuloksia hoitomuodosta huolimatta (Wampold 2015, 176). Tämä on kiihdyttänyt terapeuttien ominaisuuksia kartoittavien tutkimusten tekemisen trendiä.

Aiempaan tutkimustietoon perustuen on siis mahdollista sanoa, että terapeutin koulutuksella ja kokemuksen määrällä voidaan olettaa olevan merkitystä psykoterapeutin työssä ainakin sen tuloksellisuuden suhteen, joskin niiden merkittävyys psykoterapian tuloksellisuuden kontekstissa on vähäisempi ja ristiriitaisempi verrattuna terapeutin yksilöllisiin ominaisuuksiin (Heinonen 2015, 207-208; Wampold 2015, 158-159). Suoria ja aukottomia johtopäätöksiä ammatillisen taustan merkityksestä ei kuitenkaan voida tehdä, sillä jokaisen tutkimuksen kohdalla ei ole määritelty terapeutin ammatillista taustaa tarkemmin, jolloin tutkimuksissa saatetaan ottaa huomioon vain terapiakoulutus- ja kokemus pohjakoulutuksen ja aiemmassa työhistoriassa kartutetun työkokemuksen sijaan. Terapeutin henkilökohtaisten ominaisuuksien sekä terapisuhteen laadun ja -menetelmän lisäksi luonnollisesti myös asiakkaan ominaisuudet ja olosuhteet ovat merkittäviä tekijöitä psykoterapian tuloksellisuudessa. Suomalaisen kliinisen psykologian professori Jarl Wahlströmin mukaan tällä hetkellä terapeutin ominaisuuksien, joihin koulutus ja kokemus persoonallisten piirteiden ohella kuuluvat, ajatellaan selittävän psykoterapian tuloksen vaihtelusta noin 7%. Pelkästään koulutuksen ja kokemuksen määrän aiheuttamaa vaihtelua ei ole pystytty arvioimaan, sillä kaikki psykoterapian tuloksen vaihtelua aiheuttavat tekijät ovat toisistaan riippuvaisia. (Wahlström 2012, 64.)

Terapeutin ominaisuuksien tarkastelun lisäksi psykoterapiatutkimuksessa on viime vuosikymmeninä paneuduttu myös terapeutin ja potilaan väliseen yhteistyösuhteen eli

allianssin merkitykseen. Michael Lambertin ja Dean Barleyn (2002) tutkimustulosten perusteella terapeutitekkijöiden ajatellaan vaikuttavan hoidon tuloksellisuuteen juuri allianssin kautta. Erkki Heinosen (2015, 211-213) mukaan myös terapeutin ammatilliset ja henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat kykyyn rakentaa terapeutin yhteistyösuhde sekä terapian tuloksiin, mutta huomauttaa ammatillisista ominaisuuksista ja niiden vaikutuksista olevan puutteellisesti tutkittua tietoa. Hänen tutkimustulostensa perusteella terapeutin erilaiset vuorovaikutustyyliä terapeutin ja potilaan välisessä yhteistyösuhteessa toimivat eri tavoin erityyppisissä terapiamuodoissa vaikuttaen psykoterapian hoitotulokseen (mt. 2015; 2014). Kuitenkaan myöskään allianssitutkimuksessa ei psykoterapeutteja ole tutkittu erillään toisistaan ammatillisten taustojen ja ominaisuuksien perusteella.

Aiempi tieteellinen tutkimus psykoterapioista keskittyy siis pääasiassa erittelemään ja kuvaamaan psykoterapian hoitotulokseen vaikuttavia terapeutin ominaisuuksia sekä terapeutin ja potilaan välistä vuorovaikutussuhdetta. Terapeutin ominaisuuksien muiden mahdollisten merkitysten arviointi jää puolestaan puuttumaan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arvioinnin ollessa keskeisellä sijalla. Vaikka tutkimuskirjallisuus antaa viitteitä siitä, millaista osaamista, kokemusta ja piirteitä hyvillä psykoterapeuteilla tulisi olla, ei aiemmassa tutkimuksessa ole erotettu eri pohjakoulutuksen saaneita psykoterapeutteja toisistaan, eikä mielenkiinto tutkimuksissa ole kohdistunut ennen varsinaista psykoterapeuttikoulutusta saavutetun tutkinnon, työkokemuksen tai asiantuntijuuden vaikutuksiin psykoterapeuttien toiminnassa – saati, että tätä olisi tutkittu nimenomaisesti sosiaalityön näkökulmasta. Tuloksellisuuden kontekstissa tehdyn ja ammatillisen taustan yksityiskohdat huomioimattoman aiemman psykoterapiatutkimuksen perusteella ei siten voida vastata kysymykseen siitä, millainen merkitys sosiaalityöntekijän ammatillisella taustalla ja asiantuntijuudella on psykoterapeutin työssä toimimiselle ja ammatilliselle identifioitumiselle. Lisäksi työntekijän henkilökohtaisten ominaisuuksien merkityksen painottuminen voi sysätä ammatillisen taustan merkityksen aivan kokonaankin syrjään, sillä sosiaalityökin on ammatti, jossa persoona ja vuorovaikutustaidot ovat keskeinen osa työn tekemistä ja voivat lopulta muodostua jopa merkittävimmäksi asiaksi psykoterapeutin työssä toimimisessa kuin ammatillisen taustan tuottamat tiedot ja taidot.

2.3 Sosiaalityö asiantuntijuuden lähteenä psykoterapiatyössä

Sosiaalityöntekijöiden persoonallisten tekijöiden vaikutuksen tutkiminen asiakastyön kontekstissa on ollut Pekka Saarnion (2000) mukaan yllättävän vähäistä ottaen huomioon psykoterapiatutkimuksissa esiintyvät tulokset terapeutin ratkaisevasta roolista psykoterapian tuloksellisuudessa. Saarnio esittää tutkijoiden jopa välttelevän aiheita koskevaa tutkimusta. Hän näkee sosiaalityön akateemisessa koulutuksessa keskittyttävän lähinnä akateemisten ongelmanratkaisutaitojen kehittämiseen käytännön työssä tarvittavien proseduraalisten sosiaalisten taitojen sijaan ja epäilee tähän ja aiempaan psykoterapian kontekstissa tutkittuun tietoon perustuen, että taitavaksi sosiaalityöntekijäksi vaadittavat henkilökohtaiset taidot eivät kehity akateemisen koulutuksen aikana ja perusteella. Saarnion tutkimustyö on jättänyt jälkeensä vastaamattoman kysymyksen siitä, kuinka näitä taitoja tulisi yliopistoissa opettaa. En ole tutkielmassasi kiinnostunut siitä, onko Saarnion näkemys totta vai ei. Sen sijaan ammatillisen taustan ja sosiaalityön asiantuntijuuden merkityksen arviointiin tähtäävän tutkielmani kannalta ajattelen, että Saarnion esittämät ajatukset eivät luo sosiaalityön koulutukselle kovin vahvaa merkityksellisyyttä psykoterapeutin ammatissa toimimisen näkökulmasta, sillä psykoterapeutin työ nojaa kuitenkin hyvin paljon nimenomaan terapeutin proseduraalisiin sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutukseen.

Saarnion yksittäistä näkemystä eivät tue monet sosiaalityön koulutusta ja sen avulla kehittyvää asiantuntijuutta kuvaavat raportit ja tutkimukset, joissa sosiaalityön koulutukselle annetaan tunnustusta osana vahvan asiantuntijuuden ja ammatti-identiteetin kehittymistä (kts. esim. Juvonen ym. 2018; Ryödi 2013; Lämsä 2003). Kuuden sosiaalityötä opettavan suomalaisen yliopiston ja yliopistoverkosto Sosnet'in yhteistyössä laaditun, sosiaalityön koulutuksen osaamistavoitteita ja koulutuksen tarjoamaa osaamista kokoavan raportin (2010) perusteella sosiaalityöntekijän koulutuksen kuvataan tuottavan laaja-alaista osaamista yksilön, perheen, yhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla tehtävään asiakas- ja asiantuntijatyöhön. Raportissa kuvataan koulutuksen tarjoaman osaamisen jakautuvan sekä tiedolliseen että taidolliseen osaamiseen. Koulutuksen aikana opiskelijoiden sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja kehitetään muun muassa asiakkaan kohtaamisessa, sosiaalisten ongelmien purkamisessa sekä psykososiaalisessa tukemisessa. (mt. 2010, 14-15.) Se, että opiskelijat kokevat sosiaalityön asiantuntijuuden saavutettavan koulutuksen kautta, kertoo myöskin

koulutuksen merkityksestä työssä tarvittavien tietojen ja taitojen kasvattajana. Käytännön työelämään valmentavien taitojen opetuksen suhteen mielipiteet sen sijaan jakautuvat opiskelijoissa kahtia: osa kaipaa koulutukselta näiden taitojen opettamista lisää, osa näkee nykyisen määrän riittävänä. (Lämsä 2003, 59-62.)

Vaikka sosiaalityön koulutuksen kuvataan ja koetaan pääosin valmistavan opiskelijoita hyvin sekä tiedollisesti että taidollisesti sosiaalialan asiantuntijoiksi, jää psykososiaalisen työn ja sen menetelmien opettaminen ja oppiminen sekä Sosnet'in raportissa (2010, 17) että muussa tutkimuskirjallisuudessa suomalaisen sosiaalityön muutospaineiden vuoksi korostettavan laajan yleissivistyksen, yhteiskuntatieteellisen ymmärryksen sekä tutkimustaitojen opetuksen varjoon. Aiemmin esitelty Saarnion kritiikki sosiaalityön koulutuksen puutteista proseduraalisten taitojen kehittämisessä ei välttämättä ole täysin aiheetonta. Suomalainen sosiaalityö on ollut pitkään ja on edelleen jatkuvassa muutoksessa muun muassa alan keskeisen lainsäädännön, sosiaali- ja terveystalveluiden laajan uudistuksen ja teknologisen kehityksen vuoksi. Näihin yhteiskunnan muutospaineisiin on ollut tarpeen vastata myös sosiaalityön koulutuksen kehittämisellä muutosten osoittamaan suuntaan. (Lähteinen & Tuohino 2016, 185-186; Juvonen ym. 2018; Peltari 1999, 7.)

Yhteiskunnallisen ilmapiirin korostaessa ensi sijassa vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta ja näyttöön perustuvia työmenetelmiä, jää sosiaalityön koulutuksessa väistämättä vähemmälle huomiolle alan keskeinen sisältö ihmissuhde- ja hyvinvointityönä. Sosiaalityö on kuitenkin historiallisesti tarkastellen jo sosiaalityön uranuurtaja Mary Richmondin ajoista lähtien kiinnittynyt yhteiskunnallisen työn lisäksi vahvasti myös yksilökohtaiseen työhön: yksilökohtaisen ja psykososiaalisen sosiaalityön perinne ja psykologisen tiedon hyödyntäminen sosiaalityön teoriataustana on itseasiassa sosiaalityön historiassa yhteiskuntatieteellistä painotusta vahvempi (kts. esim. Granfelt 1993, 175-185; Saarnio 1992; Saarnio 1984; Toikko 2001; Kananoja & Pentinmäki 1977). Nykytilanteessa yhteiskunnallisten muutosten myötä sosiaalityön psykososiaalinen orientaatio voi jäädä marginaaliin ja suomalaisen sosiaalityön suunta yhteiskuntatieteisiin vahvasti nojaavana tieteenalana vahvistuu. Tämä on nähdäkseni haaste pohdittaessa sitä, miten sosiaalityön koulutus palvelee psykoterapeutin työssä toimimista.

Kuten koulutuksen merkitystä, myös työkokemuksen merkitystä on tutkittu sosiaalityössä pääosin osana sosiaalityön asiantuntijuuden muodostumista erilaisissa sosiaalityön konteksteissa. Sosiaalityön asiantuntijuustutkimus on keskittynyt tekemäni yleiskatsauksen perusteella kuvaamaan sitä, millaista asiantuntijuus sosiaalityössä on, millaista osaamista sosiaalityössä tarvitaan ja mistä se muodostuu (kts. esim. Juvonen ym. 2018; Juhila 2006; Sipilä 2011; Mutka 1998). Työkokemusta kuvataan asiantuntijuuden rakentumisessa yhdeksi tärkeäksi osatekijäksi, sillä käytännön työssä koulutusvaiheessa opitut tiedot ja taidot sulautuvat osaksi käytännön tietoja ja taitoja (kts. esim. Collin 2007; Janhonen & Vanhanen-Nuutinen 2005). Julie Drury-Hudson (1999) on tutkinut sitä, miten teoreettisen, empiirisen, proseduraalisen ja henkilökohtaisen tiedon sekä käytännön viisauden käyttäminen jakautuu lastensuojelun päätöksenteossa ja todennut työelämässä kerrytetyn kokemuksen olevan muun tiedon ohella merkittävä tekijä sosiaalityön päätöksentekokoprosesseissa. Drury-Hudsonin tutkimustulokset painottavat sosiaalityön koulutuksen ja työkokemusta kartuttavien harjoitteluiden kehittämistä asiantuntijuutta lujittavina toimina. Myös muun muassa Krista Ryödi ja Johanna Walls-Siimes ovat pro gradu -tutkielmissaan todenneet sosiaalityön työkokemuksen olevan merkityksellisessä asemassa paitsi asiantuntijuuden rakennuspalana, myös sosiaalityöntekijän ammatin valinnan, ammatissa pysymisen ja ammatillisen identiteetin rakentumisen kannalta (Walls-Siimes 1999; Ryödi 2003).

Asiantuntijuus itsessään on sosiaalityössä käytännön kokemuksen, koulutuksen ja persoonallisten tekijöiden muodostamaa osaamista, mutta myös kykyä ja halua soveltaa ja kehittää omaa asiantuntijuuttaan (Mutka 1998, 25). Juurikin sosiaalityön asiantuntijuuden kehittäminen ja soveltaminen lienevät tärkeässä roolissa silloin, kun sosiaalityön asiantuntijuutta halutaan hyödyntää psykoterapeutin työssä. Määrittelen sosiaalityön asiantuntijuutta tarkemmin tutkielman keskeisiä teoreettisia käsitteitä hahmottavassa luvussa 3. Aiempaa tutkimusta suomalaisen sosiaalityön asiantuntijuuden merkityksestä psykoterapeutin työssä ei ole tehty, mutta Yhdysvalloissa clinical social work -perinne puhuu vahvasti sen puolesta, että sosiaalityön asiantuntijuutta kyetään onnistuneesti hyödyntämään terapeuttisessa työssä (kts. esim. Tapola-Haapala 2016; Lieberman 1987).

Florence Lieberman on jo 1980-luvun lopulla todennut sosiaalityöntekijöillä olevan tiettyjä käytäntöjä ja arvoja psykoterapiassa, jotka erottavat muista ammattilaisista:

näitä ovat käsitteen ”asiakas” käyttö käsitteen ”potilas” sijasta sekä asiakkaan elämäntilanteen ja itsemääräämisoikeuden korostaminen psykoterapiatyössä. Lisäksi sosiaalityöntekijöillä on asiantuntemusta sellaisten asiakkaiden kanssa työskentelyssä, jotka muut psykoterapeutit ovat arvioineet sopimattomiksi psykoterapiaan. Lieberman huomauttaa kuitenkin, että psykoterapiatyön tekemiseksi vaaditaan erityistä ammatillista koulutusta ja valmistamista, sillä psykoterapiaa pidetään sosiaalityön sisällä erikoisalana myös Yhdysvalloissa. (mt. 1987.) Yhdysvalloissa sosiaalityön asiantuntijuutta on siis jo historiallisesti pitkään hyödynnetty psykoterapiatyössä, mikä toisaalta vahvistaa sosiaalityöntekijän ammatin asemaa psykoterapeutin pohjakoulutukseksi soveltuvana ammattina. Toisaalta sosiaalityön koko ideologia, koulutus ja työ ovat Yhdysvalloissa erilaisia verrattuna Suomeen, jolloin tutkielmalleni jää tärkeä tavoite avata sosiaalityön asiantuntijuuden merkitystä psykoterapeutin työlle juuri suomalaisesta näkökulmasta ja kontekstista käsin.

Asiantuntijuutta on tutkittu paljon myös sosiaalityön ja psykoterapian ulkopuolella, ja osa tutkimustiedosta on relevanttia oman tutkielmani kannalta. Esimerkiksi Susanna Paloniemi (2004) käsittelee väitöskirjassaan palvelu- sekä toimisto- ja suunnittelualan työntekijöiden käsityksiä iän ja työkokemuksen merkityksestä ammatillisen osaamisen (eli asiantuntijuuden) ja sen kehittämisen näkökulmasta. Työkokemuksen merkitys ammatillisen osaamisen karttumisen näkökulmasta kategorisoitui tutkimuksessa kolmeen kategoriaan: ammattispesifisen osaamisen karttuminen, työyhteisöön liittyvän tiedon karttuminen ja työn ja toiminnan arviointitaitojen kehittyminen (mt.,108). Ammatillisen osaamisen lähteitä tutkittaessa työntekijöitä pyydettiin jakamaan 100% työkokemuksen, koulutuksen ja henkilökohtaisten ominaisuuksien kesken arvioiden kunkin prosentuaalista merkitystä osaamisen lähteenä. Suhteellisesti suurimman merkityksen (46%) ammatillisen osaamisen lähteenä sai työkokemus, toiseksi suurimman (29%) henkilökohtaiset ominaisuudet, kun koulutus jäi merkitykseltään pienimpään osaan (25%). Paloniemen tutkimuksessa työntekijät ovat eri ammattikuntaa ja aineisto ei ole kovin tuore, mutta tutkimustulokset antavat yhdenlaisen arvion sille, millaisia erilaisia ja kuinka suuria merkityksiä koulutuksella ja työkokemuksella voi työntekijän ammatillisena taustana olla. Tutkimuksessa suoritettua prosentuaalisen merkityksenannon toteuttaminen osana omaa tutkielmaani sai innoituksensa tästä väitöstutkimuksesta.

Työntekijän asiantuntijuus käsitteenä kietoutuu merkittävästi yhteen edellisessä luvussa käsitellyn psykoterapian tuloksellisuusteeman kanssa, sillä kehittyvän asiantuntijuuden voidaan loogisesti päätellä johtavan usein työssä kuin työssä sen parantuvaan tuloksellisuuteen ja hyviin lopputuloksiin, jotka ovat olleet kiinnostuksen kohteina psykoterapiatutkimuksen puolella. Asiantuntijuus on siis koulutusta, kokemusta ja työntekijän persoonallisia ominaisuuksia kokoavana käsitteenä yksi terapeutin ja potilaan yhteistyösuhteeseen ja tuloksellisuuteen vaikuttava tekijä, ja tästä näkökulmasta merkityksellinen asia psykoterapiatyössä onnistumisessa. Asiantuntijuuden tulee olla työn tekemisen kannalta relevanttia, jotta psykoterapia voi olla tuloksellista. Tutkielmani aineiston perusteella haluaisin laajentaa asiantuntijuuden merkityksiä psykoterapian piirissä vahvasti vaikuttavan tuloksellisuusteeman ulkopuolelle: ammatillinen tausta ja asiantuntijuus voivat saada aineistossani myös sellaisia aivan uudenlaisia merkityksiä, jollaisia psykoterapiatutkimuksissa ei ole löydetty tutkimustulosten keskittyessä vain hoitotuloksen näkökulmaan.

Koska spesifisti suomalaisen sosiaalityön koulutuksen, työkokemuksen tai asiantuntijuuden merkityksiä psykoterapian kontekstissa koskevaa aiempaa tutkimustietoa ei ole, jää aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella nähdäkseni epävarmaksi, tuottaako sosiaalityön ammatillinen tausta riittävästi sellaista asiantuntijuutta ja osaamista, joka on hyödynnettävissä psykoterapeutin työssä. Omalle tutkielmalleni jää aiemman tutkimuksen puutteellisuuden vuoksi mielenkiintoinen tehtävä kartoittaa, ovatko vahvasti yhteiskuntatieteellisesti painottuneen suomalaisen sosiaalityön koulutuksen tuottamat tiedot, taidot ja asiantuntijuus sekä sosiaalityön käytännön kokemus relevantteja asioita vahvasti vuorovaikutukseen ja psyykkisiin prosesseihin perustuvan psykoterapian kontekstissa, ja millaiseksi niiden merkitys koetaan ammatilliseen identifioitumiseen liitettynä. Toisaalta aiempi tutkimus sosiaalityön vahvasta paikasta yhdysvaltalaisen psykoterapiatyön kulttuurissa puoltaa sosiaalityön ammatillisen taustan ja asiantuntijuuden olevan merkittävää terapiatyön kannalta. Myös se, että sosiaalityön koulutus on Suomessa hyväksytty psykoterapeutin ammattiin oikeuttavan koulutuksen hakukriteeriksi kertoo luonnollisesti siitä, että sosiaalityöntekijän ammatti on soveltuva pohjakoulutus psykoterapeutille. Se, millaisia merkityksiä suomalaiset sosiaalityöntekijä-psykoterapeutit antavat ammatilliselle taustalleen ja asiantuntijuudelleen, ei selviä aiemman tutkimuksen perusteella.

Tutkimusaiheestani tehdyn aiemman tutkimuksen perusteella ajattelen myös, että koulutus, työkokemus sekä niiden ja henkilökohtaisten ominaisuuksien yhteistyössä muodostama asiantuntijuus ovat luonnollisesti merkittäviä asioita missä tahansa ammatissa toimimisen kannalta, mutta tutkimustulokset osoittavat niiden olevan merkittäviä psykoterapeutin ammatissa erityisesti tuloksellisuuden näkökulmasta. Juuri sosiaalityön koulutuksen, työkokemuksen tai asiantuntijuuden ei voida kuitenkaan arvioida vaikuttavan tuloksellisuuteen psykoterapiassa, koska tuloksellisuustutkimuksissa ei ole erotettu eri koulutus- ja kokemustaustoista tulevia terapeutteja toisistaan tai arvioitu välttämättä edes ennen psykoterapeutin koulutusta hankitun asiantuntijuuden vaikutuksia tuloksellisuuteen. Tulokset ovat myös pääosin kansainvälisiä, eivätkä siksi suoraan yleistettävissä suomalaiseen kontekstiin. Sen sijaan aiempaan tutkimukseen pohjautuen voin asettaa perusoletukseksi sen, että koulutuksella, työkokemuksella ja asiantuntijuudella on merkitystä työssä toimimisen kannalta todennäköisesti myös yhdistettäessä sosiaalityö ja psykoterapiatyö toisiinsa, koska ammattiteilla on yhteisiä piirteitä ja työntekijöiden asiantuntijuuteen kuuluu kyky soveltaa omaa ammattitaitoa eri tilanteissa.

Ihmissuhteisiin ja vuorovaikutukseen perustuvina ammatteina sekä sosiaalityössä että psykoterapiassa on paljon yhteisiä tekijöitä, joissa toimimiseen sekä koulutus että työkokemus luovat asiantuntijuutta. Psykoterapiatutkimuksissa terapeutin vuorovaikutus- ja suhteessaolotaidot ovat kuitenkin saaneet suuremman painoarvon terapian tuloksellisuudessa kuin koulutuksen ja työkokemuksen muodostama asiantuntijuus. Puolestaan samaan aikaan näiden vuorovaikutustaitojen opettamista sosiaalityön koulutuksessa voidaan arvioida kriittisesti. Kritiikki koskien yhteiskuntatieteellisesti painottunutta ja vuorovaikutustaitojen opettamisessa mahdollisesti puutteellista suomalaista sosiaalityön koulutusta antaa kuitenkin tutkielmani aineistolle hyvät mahdollisuudet avata käytännön työssä esiin tulevia seikkoja suomalaisen sosiaalityön koulutuksen, työkokemuksen ja asiantuntijuuden mahdollisista hyödyntämisen tavoista ja muista merkityksistä psykoterapiatyössä, mitä aiemman tutkimuksen perusteella ei pystytä arvioimaan. Näiden merkityksien hahmottamisen kautta tavoittelen näkemystä siitä, millaiseksi ammatillinen identifioituminen muotoutuu suhteessa moniammatilliseen psykoterapeuttien ammattiryhmään.

3 ASIAANTUNTIJUUS SOSIAALITYÖSSÄ

Teoreettinen tausta tutkimusaiheelleni täsmentyy sosiaalityön ja psykoterapian yhteyksistä käymäni pohdinnan lisäksi tutkimuksen kannalta keskeisten käsitteiden määrittelyn kautta. Keskeisiä käsitteitä tutkielmassani ovat sosiaalityön koulutuksesta ja työkokemuksesta muodostuva sosiaalityön asiantuntijuus sekä ammatillinen identifioituminen. Sosiaalityön asiantuntijuutta määrittelen tässä luvussa 3 ja ammatillista identifioitumista luvussa 4. Näiden käsitteiden määrittelyn ja aiemman tutkimuksen luomien raamien kautta muotoutuvat myös tutkimuskysymykseni, jotka esitän tutkimuksen toteuttamista kuvaavassa luvussa 5.

3.1 Sosiaalityön asiantuntijuuden rakentuminen

Sosiaalityön asiantuntijuutta on tutkittu melko paljon sekä kansallisesti että kansainvälisesti, mutta oman tutkielmani rajautuessa suomalaiseen sosiaalityöhön on nimenomaan suomalaisen sosiaalityön asiantuntijuuden hahmottaminen tässä luvussa keskeistä. Sosiaalityön asiantuntijuus on käsitteenä ja ilmiönä monimuotoinen ja jatkuvasti ajassa muuntuva, mutta lähdän liikkeelle siitä, miten sosiaalityön asiantuntijuus rakentuu sosiaalityöntekijän ammatillisen taustan ja henkilökohtaisten ominaisuuksien yhteisvaikutuksesta. Asiantuntijuudella voidaan ajatella olevan sekä vertikaalinen (yksilöllinen) ulottuvuus että horisontaalinen (kollektiivinen) ulottuvuus: sosiaalityöntekijän ammatillinen tausta ja työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet kuuluvat asiantuntijuuden vertikaaliseen ulottuvuuteen, kun horisontaalisen asiantuntijuuden ulottuvuuden voidaan taas ajatella sisältävän sosiaalisesti rakentuvan asiantuntijuuden idean, joka tunnetaan tutummin myös moniammatillisena asiantuntijuutena. (Launis 1997, 123-128.)

Sosiaalityöntekijän ammatillisella taustalla tarkoitan sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen sekä sosiaalityössä kartutetun työkokemuksen muodostamaa ammatillista taustaa sosiaalityöntekijän ammatin ja asiantuntijuuden pohjana. Asiantuntijuus muodostuu paitsi koulutuksen ja erilaisen työssä ja henkilökohtaisessa elämässä

kartutetun kokemuksen perusteella, myös tutkimuksissa eri painotuksin esiin nostettujen henkilökohtaisiksi tai persoonallisiksi nimettyjen tekijöiden yhteisvaikutuksista. Koulutuksen kuvataan tuottavan asiantuntijuudessa keskeistä teoreettista tietoa, kun taas käytännön kokemustieto karttuu työ- ja elämäkokemusten kautta. Kunkin sosiaalityöntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet ja kyvyt puolestaan rakentavat asiantuntijuutta muun muassa tiedon soveltamisen, uudistamisen ja syvällisen ymmärtämisen kautta. (kts. esim. Collin 2017; Pylväs 2003; Sipilä 2011; Mutka 1998.) Asiantuntijuus on siis kiteytettynä tiedoista, taidoista, erilaisesta osaamisesta ja kokemuksesta muodostuva kokonaisuus, jonka koulutus, työ- ja elämäkokemus sekä asiantuntija itse muodostavat. Sosiaalityön asiantuntijuudesta tehdyissä tutkimuksissa asiantuntijuutta rakentavien elementtien suhdetta asiantuntijuuden lähteinä ei ole vertailtu keskenään, minkä vuoksi halusin omassa tutkielmassani arvioida myös tätä puolta osana ammatillisen taustan merkitysten hahmottamista.

Koulutuksen eri osaamisalueiden ja niihin sisältyvän tiedon ja taitojen kautta koulutus luo pohjan sosiaalityön asiantuntijuudelle. Tarja Kemppaisen (2006) tutkimustulosten perusteella viisi kuudesta sosiaalityöntekijästä on sitä mieltä, että heidän ammatillinen osaamisensa vastaa nykyisen työn vaatimuksia. Merkittävin lisä- ja täydennyskoulutustarve liittyy erityisosaamisen lisäämiseen eri sosiaalityön alueilla. Tutkielmani kannalta merkittäväksi Kemppaisen tutkimustuloksista nousee sosiaalityöntekijöiden kokema lisäkoulutuksen tarve mielenterveysongelmaisten asiakkaiden kanssa tehtävästä työstä sekä vuorovaikutustaidoista ja erilaisista psykologisista terapioista (mt. 2006, 254).

Asiantuntijuuden kehittymiseen liitetään vahvasti koulutuksen tuottaman teoreettisen ja menetelmällisen tiedon ja osaamisen ohella myös työkokemuksen tuottama käytännöllinen tieto ja osaaminen, jota voidaan kutsua myös käytännön viisaudeksi. Käytännön viisautta on esimerkiksi organisaatioihin ja niiden toimintaan liittyvä tieto, proseduraalinen eli kokemuksen kautta opittu menetelmällinen tieto ja hiljainen- ja toinen tieto. (kts. esim. Sipilä 2011, 29-31; Drury-Hudson 1999, 149-150; Collin 2007, 128; Mikkeli & Pakkasvirta 2007, 148-149; Hänninen ym. 2005, 4-5; Pohjola 2007a, 10). Työkokemus asiantuntijuutta rakentavana osa-alueena tuo sosiaalityöntekijän

asiantuntijuuden osaksi siis myös toimintaympäristössä sekä ennen kaikkia asiakkailla olevaa tietoa. Asiakkaan ja työntekijän kokemustiedon hyödyntäminen professionaaliseen toimintaan ja sen yhteensovittaminen tieteellisen ammatillisen tietovarannon kanssa uudistaa ja vahvistaa asiantuntijuutta ja osaamista (Gredig ja Marsh 2010, 64-82).

Vaikka asiantuntijuutta syntyy ja sitä voi kehittää opiskelemalla ja työtä harjoittelemalla, tietty osa asiantuntijuudesta on aina henkilökohtaisiin ominaisuuksiin perustuvaa ja kullekin työntekijälle persoonallista. Sosiaalityön asiantuntijuus rakentuu osin henkilökohtaisten ominaisuuksien varaan pohdittaessa esimerkiksi jokaisen työntekijän persoonallisia kykyjä kommunikaatioon- ja vuorovaikutukseen, yhteistyöhön, eettiseen arviointiin sekä uuden oppimiseen ja luomiseen. Kaikki nämä taidot ovat sosiaalityössä tärkeitä ja vaikka näitä taitoja voi ja tulee harjaannuttaa sosiaalityön koulutuksen ja työuran aikana, on niiden perusta kuitenkin jollakin tasolla sisäsyntyinen. Siksi sosiaalityön asiantuntijuudesta tehdyssä tutkimuskirjallisuudessa puhutaan usein persoonasta työvälineenä tai persoonallisesta tiedosta osana asiantuntijuutta. (Pylväs 2003, 17; Drury-Hudson 1999; Ruotsalainen 2012, 71.) Sillä tarkoitetaan kunkin sosiaalityöntekijän yksilöllistä tapaa olla esimerkiksi osana vuorovaikutusta, tehdä yhteistyötä tai eettistä pohdintaa tai soveltaa tieteellistä tietoa.

Jatkuvassa muutoksessa oleva sosiaalityön toimintaympäristö ja uudistuva tieteellinen tieto asettavat sosiaalityön koulutukselle ja organisaatioille vaateen pysyä mukana muutoksessa ja kehittyä. Tätä tarvitaan myös erityisesti asiantuntijalta itseltään, mikäli haluaa pysyä mukana alan ja asiantuntijuuden kehityksessä. Siksi nykypäivän sosiaalityön asiantuntijuuden keskiöön on noussut myös sosiaalityöntekijän henkilökohtainen kyky kriittiseen reflektointiin sekä oman itsen että oman ammattialan suhteen toimittaessa. (Pohjola 2007a, 8.) Reflektiivisyys ammatillisen toiminnan osana on osa sitä prosessia, jossa toiminnan ja rakenteen välinen suhde jäsentyy uudelleen erilaistuvissa ja muuttuvissa tilanteissa. Erilaisissa toimintayhteyksissä toimittaessa joudutaan ja pyritään reagoimaan, jollakin tavoin sopeuttamaan toimintaa, kyseisen muuttuvuuden ja erityisyyden mukaisesti. (Karvinen-Niikoski 2005, 20.)

Reflektiivisyys on noussut samalla myös korkeakouluopetuksen keskeiseksi tavoitteeksi (Karvinen 1996, 27; Karvinen 2000, 11).

Sosiaalityön asiantuntijuuden voidaan katsoa rakentuvan edellä käsitellyn vertikaalisen eli yksilöllisen ulottuvuuden ohella myös horisontaalisesti eli kollektiivisesti. Kollektiivinen asiantuntijuus tarkoittaa sosiaalisissa kohtaamisissa vuorovaikutuksen kautta syntyvää asiantuntijuutta, johon myös moniammatillisuuden teema liittyy. (Launis 1997, 123-128). Sen lisäksi, että asiantuntijuus sosiaalityössä on jokaisen asiantuntijan yksilöllisten tiedollisten, taidollisten ja persoonallisten ominaisuuksien kokonaisuus, on asiantuntijuus sosiaalityössä väistämättä ja jatkuvasti enenevissä määrin kollektiivista asiantuntijuutta ja yhteistyötä kollegoiden, asiakkaiden ja toisten alojen ammattilaisten kanssa. Sosiaalisen asiantuntijuuden käsitettä on pidetty myös liian laajana ja vaativana yhden ammattikunnan haltuun, jolloin tällaista yksinoikeutta tai laajuutta ei yhä pitemmälle pirstoutuvassa yhteiskunnassa ole tarkoituksenmukaista hakea. Prosessit rakentuvat aikaisempaa leimallisemmin yhteistoiminnallisuudesta ja jaetusta asiantuntijuudesta. (Pohjola 2007a, 14.) Sosiaalityön asiantuntijuus rakentuu siis nähdäkseni paitsi yksilöllisesti koulutuksen, kokemusten ja henkilökohtaisten ominaisuuksien kautta, oleellisesti myös (moniammatillisessa) yhteistyössä muiden ihmisten kanssa koulutus- ja työuran kaikissa vaiheissa.

Sosiaalityön koulutus ja työkokemus ovat sosiaalityöntekijän ammatillisena taustana yhdessä sosiaalityön asiantuntijuuden kanssa tutkielmani keskeisiä käsitteitä, joiden merkityksiä tutkin psykoterapeutin ammatin näkökulmasta. Tutkin myös näiden asiantuntijuutta muodostavien elementtien suhteita toisiinsa siitä näkökulmasta, kuinka merkityksellisiksi asiantuntijuuden lähteiksi aineistoni sosiaalityöntekijä-psykoterapeutit nämä elementit prosentuaalisesti arvioivat. Seuraavassa luvussa avaan tarkemmin vielä sosiaalityön asiantuntijuuden ja osaamisen sisältöalueita, jotta lukijan on helpompi hahmottaa, mitä asiantuntijuus sosiaalityössä tarkoittaa ja millaisia yhtymäkohtia ja eroja sillä on suhteessa psykoterapiassa tarvittavaan asiantuntijuuteen.

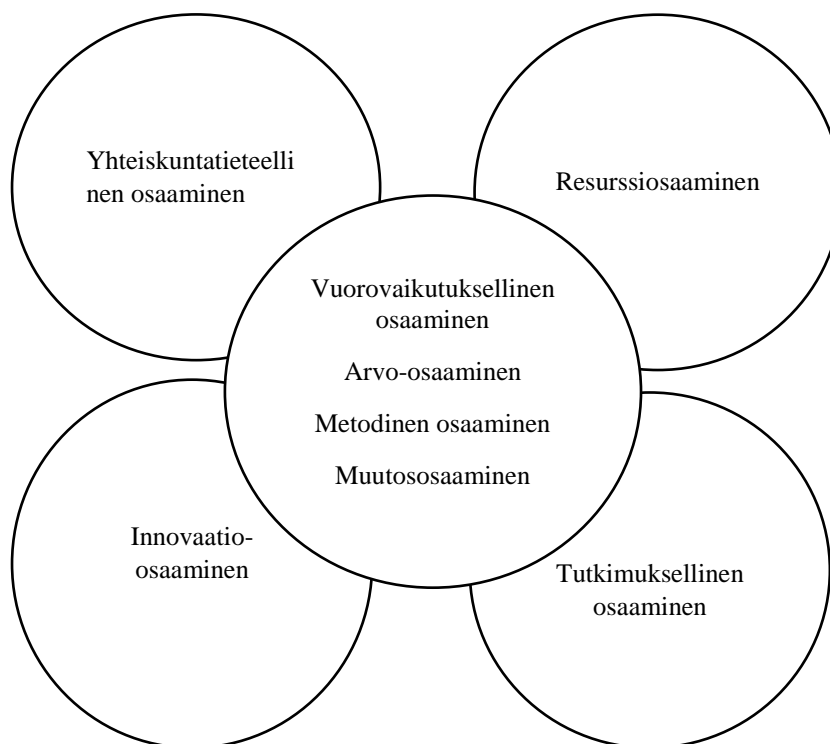

3.2 Tieto, taito ja osaaminen sosiaalityön asiantuntijuudessa

Jatkuvassa muutoksessa olevat yhteiskunnalliset ja globaalit tekijät muovaavat suomalaista sosiaalityötä takaisin juurilleen yhteiskuntatieteelliseen ja sosiaalipoliittiseen suuntaan. Samaan aikaan sosiaalityöltä vaaditaan toisaalta monipuolistuvaa asiantuntijuutta ja toisaalta selkeää, teoreettisella tiedolla perusteltua ydintehtävää, jotta sosiaalityö voi säilyttää professioasemansa muuttuvissa olosuhteissa (Juvonen ym. 2018). Yhteiskunnallisten muutosten ja postmoderniin yhteiskuntaan siirtymisen seurauksena sosiaalityön asiantuntijuudelta ja asiantuntijoilta vaaditaan ennen kaikkea kriittistä reflektiota, kykyä muutokseen sekä jatkuvaan uuden tiedon muodostamiseen (kts. esim. Karvinen 1996; Karvinen-Niinikoski 2009). Sosiaalityön asiantuntijuuden on siis erilaisina tietoina, taitoina ja osaamisena kyettävä muuntautumaan nyky-yhteiskunnan vaatimiin muutoksiin.

Suomalaisen sosiaalityön asiantuntijuus muodostuu siis monenlaisista tiedoista, taidoista ja osaamisesta, joita on määritelty useissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Kyösti Raunio (2009, 122-124) tiivistää sosiaalityön ammatillisen tiedon peruselementit tutkimukseen perustuvaan tietoon, käytännön kokemukseen perustuvaan tietoon ja menettelytapatietoon. Raunio puhuu tiedosta, mutta todellisuudessa tiedon, taidon ja osaamisen suhde käsitteinä on hyvin limittäinen. Tieto voi olla sosiaalityön kontekstissa jaettu esimerkiksi viralliseen ja epäviralliseen tietoon, fakta- tai täsmätietoon, teoreettiseen- ja tutkimustietoon sekä kokemus- tai hiljaiseen tietoon, toiseen tietoon ja vastatietoon (kts. esim. Hänninen ym. 2006). Taito taas on näiden opittujen tietojen käytännössä soveltamista ja siten käytännön toimintaan ja suoritukseen vahvasti kytkeytyvä käsite (Helakorpi 1999, 14). Anneli Pohjolan (2007) mukaan sosiaalityön tietoa on perinteisesti luonnehdittu dikotomisesti käytännön kokemukseen perustuvana tietona tai tieteeseen ja tutkimukseen pohjautuvana teoreettisena tietona. Kahtiajaolla on vahvistettu käytännön ja teorian vastakohtaisuuden ja erillisyyden ajatusta. Tieto on kuitenkin Pohjolan mukaan moniulotteista, kerroksellista ja prosessimaista, jolloin eri tiedon lajit kietoutuvat sisäkkäin ja ovat suhteessa toisiinsa. Tietoa rakentuu ja toteutuu sekä sitä sovelletaan ja tuotetaan sosiaalisissa yhteyksissä. (mt. 2007, 12.) Tällöin teoreettinen tieto ja käytännöllinen tieto asettuvat yhdenvertaiseen asemaan keskenään.

Osaamisen puolestaan voidaan katsoa olevan sekä erilaisia tietoja ja taitoja yhdistävä yläkäsite, joka sisältää myös ihmisen kykyihin ja valmiuksiin liittyvän aspektin. Se tarkoittaa työn vaatimien tietojen hallintaa sekä tietojen ja työssä tarvittavien taitojen soveltamiskykyä. (Valtiovarainministeriö 2000, 53; Helakorpi 1999, 15.) Ulla-Maija Rantalaiho (2005) jakaa sosiaalityön osaamisen sisällölliseen ja henkilökohtaiseen osaamiseen, jotka ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Kuvio 1).

Kuvio 1. Sosiaalityön osaaminen (Kemppainen 2006, ref. Rantalaiho 2005)

Rantalaihon mukaan sosiaalityön sisällöllinen osaaminen koostuu kuvion reunoilla olevista elementeistä: yhteiskuntatieteellisestä osaamisesta, resurssiosaamisesta, innovaatio-osaamisesta sekä tutkimuksellisesta osaamisesta. (Kemppainen 2006, 258, ref. Rantalaiho 2005.) Yhteiskuntatieteellinen osaaminen sisältää ymmärryksen sosiaalityön yhteiskunnallisista yhteyksistä, kuten taloudesta, kulttuureista, arvoista ja elämäntavoista. Resurssiosaaminen puolestaan voidaan käsittää myös palvelujärjestelmäosaamiseksi, jossa osaaminen liittyy erilaisten lakien ja toimintamallien tuntemuksen kautta ihmisten elämäntilanteisiin liittyvien riskien, puutteiden ja ongelmien havaitsemiseen, analysointiin ja ratkaisemiseen. Innovaatio-

osaaminen on kehittämiseen liittyvää osaamista sosiaalityön muuttuvassa toimintaympäristössä. Tutkimuksellinen osaaminen liittyy läheisesti innovaatio-osaamiseen, sillä tutkimustiedon tuottamisen, soveltamisen ja käyttämisen taitojen kautta työn ja sen kehittämisen taustalla on tutkittua tietoa ja siihen panostava työorientaatio. (Kemppainen 2006, 258, ref. Rantalaiho 2005.)

Yhteiskuntatieteellinen osaaminen, resurssiosaaminen, innovaatio-osaaminen ja tutkimuksellinen osaaminen muodostavat sosiaalityön sisällöllisen ja tiedollisen osaamisen kovan ytimen. Kuvion keskellä olevat elementit kuvaavat puolestaan henkilökohtaista osaamista, joka kytkeytyy pitkälti asiakkaiden kanssa toimimisen tietoihin ja taitoihin. Metodinen- ja muutososaaminen liittyvät asiakkaiden elämässä tavoiteltavan muutosprosessin aikaansaamiseksi tarvittavaan osaamiseen ja vuorovaikutus- ja arvo-osaaminen kaikkeen ihmisten kanssa tehtävään auttamistyöhön. (Kemppainen 2006, 259, ref. Rantalaiho 2005.) Anneli Pohjola (2007a, 8) täydentää Kemppaisen jäsennyttä Rantalaihon jaottelusta henkilökohtaisen osaamisen suhteen lisäksi kriittisen reflektiivisyyden ja johtamisen taidoilla, jotka ovat erityisesti nykyisissä muuttuvissa olosuhteissa toimiville sosiaalityöntekijöille välttämättömiä.

Sosnet yliopistoverkoston raportissa (2010) sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen kuvataan hyvin vastaavanlaisena kuin edellä Rantalaihon jäsennyksessä. Raportti tiivistää sosiaalityön koulutuksen tuottavan yhteiskuntatieteellistä osaamista, tutkimusosaamista, eettistä osaamista, vuorovaikutusosaamista, työmenetelmäosaamista, oikeudellista osaamista, palvelujärjestelmäosaamista, kehittämis- ja muutososaamista, johtamisosaamista ja rakenteellisen sosiaalityön osaamista. (Sosnet 2010, 14.) Osaaminen sosiaalityössä ja sosiaalityön koulutuksessa on siis myös kuuden sosiaalityötä opettavan yliopiston ja Sosnet yliopistoverkoston tutkijoiden näkemyksen perusteella vahvasti sekä tiedollista että taidollista. Psykoterapiassa vaadittavan asiantuntijuuden ja osaamisen linkittyessä keskeisesti ihmisen intrapsyykkisiin prosesseihin, vuorovaikutukseen ja empaattisen ja vastavuoroisen terapiasuhteen luomisen taitoihin (kts. esim. Leinonen 2018; Lönnqvist ym. 2017; Kuusinen & Wahlström 2012; Lehtovuori 2012b) ovat kuvaukset sosiaalityön asiantuntijuuden sisällöstä toisaalta joiltakin osin yhtenevät, mutta toisaalta

myös laajemmin ympärillä olevan yhteiskunnan, organisaation ja asiakkaan elämäntilanteen huomioivia.

Työmenetelmiin ja tutkimukseen liittyvä osaaminen sosiaalityössä edesauttavat arvioni mukaan myös psykoterapiatyössä toimimista sen ollessa psykoterapian konsensuslausuman (2006, 4) mukaan vakiintuneeseen ja koeteltuun psykologiseen tietopohjaan pohjautuvaa, jäsenneltyä, vuorovaikutuksellista ja ammatillista toimintaa. Erilaisten työmenetelmien jäsennelty osaaminen sekä tutkimustiedon tuottamisen ja käyttämisen taito voidaan nähdä siis hyödyllisinä sosiaalityön osaamisen lajeina myös psykoterapiassa. Toisaalta sosiaalityössä opettavat menetelmät eivät ole psykoterapeuttisia menetelmiä, mutta asiakastyön vuorovaikutusta ja ongelmanratkaisua edesauttavina menetelminä varmasti jollakin tavalla sovellettavissa myös psykoterapiatyön kontekstissa. Esimerkiksi sosiaalityön koulutuksessa usein sivuttavan avoimen dialogin ja dialogisuuden menetelmän on todettu vähentäneen sairaalahoidon ja pitkäaikaisen lääkityksen tarvetta psykooseissa (Seikkula & Alakare 2004, 289).

Sosiaalityön asiantuntijuus koostuu yhteen vedettynä siis monenlaisesta tieteellisestä, käytännöllisestä ja kokemuksellisesta tiedosta ja rakentuu vuorovaikutteisesti sosiaalityön koulutuksen, työ- ja elämäkokemusten sekä henkilökohtaisten ja persoonallisten piirteiden yhtälöstä. Näiden erilaisten sosiaalityön asiantuntijuutta määrittelevien tietojen, taitojen ja osaamisen osa-alueiden tai asiantuntijuutta rakentavien elementtien merkitystä ei ole koskaan aiemmin tutkittu psykoterapian näkökulmasta. Koulutusta, työkokemusta ja henkilökohtaisia ominaisuuksia asiantuntijuuden rakentamisen lähteinä puolestaan on tutkittu, mutta tutkimuksissa ei ole oltu kiinnostuneita siitä, millaiset suuruussuhteet nämä asiantuntijuuden lähteet keskenään saavat. Nämä aiemmassa tutkimuksessa tutkimattomat teemat ovat oman tutkielmani ydinaluetta. Seuraavassa luvussa syvennyn vielä ammatillisen identifioitumisen prosessiin ja ammatilliseen identiteettiin, mitkä ovat tutkielmani toinen kiinnostuksen kohde.

4 AMMATILLINEN IDENTIFIOITUMINEN

Tutkielmani teoreettinen viitekehys syventyy tarkastelemaan sosiaalityön asiantuntijuuden kautta myös sitä, millaisena sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillinen identifioituminen näyttäytyy suhteessa muista taustoista (terveydenhuollosta) tuleviin psykoterapeuteihin. Olen kiinnostunut siitä, miten sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit identifioivat itsensä sosiaalityön koulutuksen, työkokemuksen ja asiantuntijuuden kautta psykoterapeuttien ammattiryhmään. Pohdin, kokevatko he kenties jonkinlaista erilaisuutta johtuen esimerkiksi siitä, että suurin osa muista psykoterapeuteista on pohjakoulutukseltaan terveydenhuollon ammattihenkilöitä eli psykologeja, sairaanhoitajia tai lääkäreitä (Valkonen ym. 2011, 4) ja aineistoni vastaajat itse edustavat sosiaalityöntekijöinä vähemmistöä psykoterapeuttien keskuudessa. Halusin tutkia sosiaalityöntekijöiden ammatillista identifioitumista ajantasaiseen psykoterapeuttien eriarvoistavaan kilpailutustilanteeseen liittyen ja arvioida näyttäytyykö se tai siitä aiheutuva psykoterapeuttien pohjakoulutukseen perustuva jaottelu lainkaan tutkimusaineistossani. En ole tässä tutkielmassa kiinnostunut siitä, miten identifioituminen tapahtuu tai millaisia vaikutuksia sillä on työssä toimimisen kannalta. Ryhmään identifioitumisesta ja sosiaalisesta identiteetistä tehtyjen lukuisten sosiaalipsykologisten tutkimusten perusteella on kuitenkin oletettava, että omaan ammatilliseen sisäryhmään identifioidutaan vahvasti myös tämän tutkielman aineistossa.

4.1 Identifioitumisen prosessi

Identifioituminen on ihmisen sosiaaliseen identiteettiin ja sen rakentumiseen liittyvä ilmiö, jossa ihminen samastuu tiettyyn ryhmään tai kategoriaan. Ryhmiin identifioitumista on tutkittu eri tieteenaloilla ja eri yhteyksissä paljon, ja se on klassiseksi mielletty teema sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa. Identifioitumisen käsite (”Identifizierung”) tunnetaan jo Sigmund Freudin 1960-luvun kirjallisesta tuotannosta, jossa identifioitumista kuvataan ”yksilön minän pyrkimyksenä mukautua jonkin toisen kaltaiseksi, toimimaan sen tavoin, jäljittelemään sitä ja tavallaan ottamaan

sen sisäänsä” (Freud 1964, 460–461). Freud ei ajatellut, että samastumisen kohteena olisi jokin sosiaalinen ryhmä tai kategoria, mutta sittemmin identifioitumisen käsite on laajentunut yksilöstä ryhmän ja kategorian tasot huomioivaksi prosessiksi.

Henri Tajfelt ja John Turner (1979) ovat 1970-luvulla kehittäneet sosiaalisen identiteetin teorian, jossa identifioituminen on yksi tärkeä vaihe sosiaalisen identiteetin muodostamisessa. Teoriaa on tutkittu, testattu ja kritisoitukin laajasti ympäri maailman, mutta psykologisena ilmiönä ryhmään identifioitumisen voidaan kuitenkin katsoa kuuluvan kaikkeen inhimilliseen elämään. Sosiaalisen identiteetin teoriassa on kolme vaihetta, joista ensimmäisessä ihminen kategorioi itsensä johonkin sosiaaliseen ryhmään kuuluvaksi. Toisessa vaiheessa ihminen identifioi itsensä ryhmään ja omaksuu ryhmän identiteetin ja toimintatavat osaksi itseään. Kolmannessa vaiheessa sitä ryhmää, johon ihminen on itsensä kategorioinut ja johon hän on identifioitunut, on tapana verrata muihin sosiaalisiin ryhmiin. Sosiaalisen identiteetin teorian ja ihmisen identifioitumispyrkimyksen taustalla on tarve yksilön itsetunnon, ylpeyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kohentamiseen oman sisäryhmän suosimisen sekä muihin ulkoryhmiin vertaamisen kautta. (mt. 1979, 33-47.)

Myöhemmin 1980-luvulla Turner jatkoi sosiaalisen identiteetin teorian kehittelyä ja päätyi nimeämään tutkimustuloksensa itsekategorioinnin teoriaksi. Itsekategorioinnin teorian mukaan sosiaalinen identiteetti muodostuu kognitiivisessa prosessissa, jossa yksilö sisäistää jonkin sosiaalisen kategorian oman identiteettinsä lähteeksi. Tätä prosessia Turner nimittää sosiaalisesti identifioitumiseksi, joka siis tapahtuu yksilön luokittellessa itsensä sisäryhmäprototyypin mukaisesti. (Haslam ym. 2012, 46.) Turnerin itsekategorioinnin teoriaa on kritisoitu suhteessa sosiaalisen identiteetin teoriaan siinä, että itsekategorioinnin teoria depersonalisoii ainutkertaisen yksilön ryhmän jäseneksi, jolla oman minän määrittäminen, hahmottaminen, arvioiminen ja käyttäytyminen tapahtuu sisäryhmäprototyypin mukaan. (Turner ym. 1987.) Itsekategorioinnin teoriassa yksilö sulautuu osaksi ryhmää vahvemmin kuin sosiaalisen identiteetin teoriassa. Tutkielmani kannalta ajattelen identifioitumisen prosessin sosiaalisen identiteetin teorian mukaisesti löyhemmin: katson, että sosiaalityöntekijöiden mahdollinen ammatillinen identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään tapahtuu niin, että yksilöllä on silti myös ammattiryhmänsä ulkopuolisia sosiaalisia ja yksilöllisiä

identiteettejä ja että hän on silti yksilöllinen ja persoonallinen olento, vaikka identifioisi itsensä ammatillisesti psykoterapeuttien ammattiryhmään.

Identifioitumiseen ammatillisessa kontekstissa liittyvä tutkimus kartoittaa muun muassa organisaatioissa ja niiden muutoksissa tapahtuvia ammatillisen identifioitumisen prosesseja (kts. Ponteva 2009; Erjansola 2014; Kallio 2014) sekä identifioitumisesta aiheutuvia vaikutuksia työssä (kts. Van Knippenberg 2001; Haslam 2012). Esimerkiksi Daan Van Knippenbergin (2001) tutkimustulosten mukaan identifioituminen organisaatioon on positiivisesti yhteydessä muun muassa työmotivaatioon ja työtehtävistä suoriutumiseen, ja samalla se vaikuttaa positiivisesti myös koko organisaation toimintaan. Identifioituminen on siis paitsi olennainen sosiaalista elämää määrittävä prosessi, myös ammattiryhmään tai organisaatioon liitettyä tutkimusten mukaan useita positiivisia vaikutuksia aikaansaava ilmiö.

Terveystieteiden pohjakoulutus on Suomessa psykoterapeutin ammatillisena taustana sosiaalityön pohjakoulutusta runsaasti yleisempi (kts. esim. Valkonen ym. 2011), mutta ammatilliseen ryhmään identifioitumisen voidaan inhimillisenä ja psykologisena ilmiönä olettaa ylittävän ammattikuntien rajat. Tästä syystä arvioin, että identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään ei ole riippuvainen pohjakoulutuksesta vaan identifioituminen laajasti sisäryhmänä ymmärrettävään psykoterapeuttien ammattikuntaan on ammatillisesta taustasta riippumaton psykologinen ilmiö. Tutkimusaineistoni tehtävä on testata aiemman tutkimustiedon perusteella muodostunutta ennakko-oletustani ja laajentaa juuri sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillisen identifioitumisen ilmiöön liittyviä merkityksiä ja vaikutuksia.

4.2 Ammatillinen identiteetti

Ammatillinen identiteetti on tutkielmassani ammatillisen identifioitumisen käsitteen jatke, eräänlainen lopputulos. Identifioitumisen prosessin kautta ihmisen sosiaalinen identiteetti muodostuu moninaiseksi sen mukaan, millaisiin erilaisiin ryhmiin hän

itsensä identifioi. Tästä syystä ihmisen sosiaalisen identiteetin voi jakaa esimerkiksi identiteettiin suhteessa ystäviin, identiteettiin suhteessa perheeseen, identiteettiin suhteessa vapaa-aikaan ja identiteettiin suhteessa työhön. Tiettyyn ammatilliseen ryhmään, tutkielmassani psykoterapeuttien ammattiryhmään, samastuminen johtaa psykoterapeutin ammatillisen identiteetin muodostumiseen.

Ammatillinen identiteetti tarkoittaa käsitteenä Olli Rädyn (1987) mukaan työntekijän ominaisuuksia ja piirteitä, jotka ilmentävät identifioitumista ammattiin. Ammatillinen identiteetti muodostuu henkilön sisäisenä tapahtumana, ammatillisena kasvuna, jota voidaan kuvata tunteena siitä, että työntekijä osaa tehtävänsä, on sopiva siihen, arvostaa omaa ammattiaan ja on sisäistänyt ammattikunnan normit ja etiikan. (mt. 128.) Ammatillinen identiteetti on siis ihmisen käsitys itsestään työntekijänä. Ammatillinen identiteetti on dynaaminen, ajassa ja elämäntilassa muutuva, sekä vain yksi ihmisen monista erilaisista identiteeteistä. (Eteläpelto 2007, 108-109.)

Psykoterapeuttien kilpailutuksista tehdyissä päätöksissä terveydenhuollollisen ja sosiaalihuollollisen pohjakoulutuksen saaneet terapeutit erotettiin selkeästi toisistaan pohjakoulutuksen tuottaman osaamisen perusteella (Talentia 2017a; Talentia 2017b; Helsingin sosiaali- ja terveyslautakunta 2017). Psykoterapeuttien ammattikunnan voidaan kuitenkin olettaa identifioituvan toisiinsa ammatillisesti ja jakavan yhteisen ammatti-identiteetin pohjakoulutuksistaan huolimatta, sillä koko psykoterapeuttien ammattiryhmä on kouluttautunut täydennyskoulutuksessa edelleen psykoterapeutin ammattiin, johon työntekijöiden on mahdollista yhteisen psykoterapeuttikoulutuksen perusteella yhtäläisesti kategorioitua. Ihmisen halu identifioitua eri ryhmiin vaihtelee kuitenkin sen mukaan, mikä ryhmä kulloinkin sopii parhaiten tiettyyn kontekstiin. Pelkkä kontekstin muuttuminen ei tarkoita automaattisesti identifioitumista uuteen ryhmään ja uudenlaisen identiteetin syntymistä, vaan identifioituminen perustuu myös aiempien kokemusten pohjalle. (Haslam ym. 2012, 65.) Tämä tarkoittaa, että identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään ja psykoterapeutin ammatillisen identiteetin muotoutuminen ei ole automaatio, vaan sosiaalityöntekijä voi esimerkiksi kokemustensa ja työskentelyn kontekstiansa perusteella kokea edelleen identifioitumista sosiaalityöntekijöiden ammattiryhmään tai molempiin ammattiryhmiin. Dynaamiselle ammatilliselle identiteetille tämä ei välttämättä ole ongelma, ja on mahdollista, että osalla tutkimusaineistoni vastaajista ammatillinen

identiteettiä muodostuukin jollakin tavalla kahtalaiseksi tai käy ilmi, että ammatillisia identiteettejä on useampia.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys muodostuu hyvin vahvasti toisiinsa kietoutuneista käsitteistä ja teemoista: sosiaalityön ammatillisena taustana sosiaalityön koulutus ja työkokemus muovaavat sosiaalityön asiantuntijuutta monenlaisten tietojen, taitojen ja osaamisen kertymisen kautta. Asiantuntijuuteen vaikuttavat myös sosiaalityöntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet ja osaaminen. Yhteinen asiantuntijuus, koulutus ja ammatissa toimiminen yhdistää työntekijöitä ammattikunnaksi, johon työntekijät todennäköisesti identifioituvat ja luovat itselleen ammatillisen identiteetin. Tämän jälkeen sosiaalityöntekijä päättää jatkokouluttautua psykoterapeutin ammattiin, jolloin oma asiantuntijuus ja ammatillinen identiteetti asetetaan arvioitavaksi uudesta näkökulmasta. Millaisia merkityksiä sosiaalityöntekijän ammatillinen tausta ja asiantuntijuus tällöin saa ja millaisena identifioituminen uuteen ammattiryhmään näyttäytyy?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvaan tutkielmani toteuttamisen prosessia esittelemällä valitsemani tutkimustehtävän ja tiivistämällä sen kahteen tutkielmaa ohjaavaan tutkimuskysymykseen. Tämän jälkeen kuvaan ja perustelen tutkimusmetodologiset valintani sekä esittelen tutkimukseni aineiston, sen hankinnan ja analysoinnin vaiheet. Luvun lopussa pohdin tutkielmaani koskevia tutkimuseettisiä valintoja sekä tutkimuksen toteutuksen ja johtopäätösten luotettavuutta kokonaisuudessaan.

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksiksieni muodostuvat aiemmin esittelemäni tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja tässä luvussa kuvaamani tutkimustehtävän perusteella alla olevat kysymykset:

1. *Millainen merkitys sosiaalityöntekijän ammatillisella taustalla ja asiantuntijuudella on psykoterapeutin työssä toimimisessa? ja*
2. *Millaisena sosiaalityöntekijäksi pohjakouluttautuneiden psykoterapeuttien ammatillinen identifiointuminen näyttäytyy suhteessa muista taustoista tuleviin psykoterapeutteihin?*

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on hahmottaa kuvaa siitä, millaisia merkityksiä sosiaalityöntekijän ammatillisella taustalla ja asiantuntijuudella on psykoterapeuttina työskentelyssä, ja millaiseksi sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit itse näitä merkityksiä kuvaavat. Tutkimuksessani sosiaalityöntekijän ammatillisella taustalla tarkoitan yhdessä koulutuksen ja työkokemuksen perusteella muodostuvaa taustaa ja asiantuntijuutta. Tutkin sitä, millaisia merkityssisältöjä psykoterapeuteiksi jatkokouluttautuneet psykoterapeutit antavat sosiaalityön yliopistolliselle pohjakoulutukselle, sosiaalityöntekijän ammatissa kartutetulle työkokemukselle ja niiden perusteella muodostuvalle sosiaalityön asiantuntijuudelle ja millaiseksi he arvioivat sen merkityksen muodostuvan psykoterapeutin ammatissa toimimisen

näkökulmasta. Tämän tutkimustehtävän perusteella muodostuu ensimmäinen tutkimuskysymykseni.

Toinen tutkimuskysymykseni koskee sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillista identifioitumista psykoterapeuttien ammattiryhmään: haluan tutkielmassani luoda näkemystä siitä, miten sosiaalityöntekijä-psykoterapeutit identifioivat itsensä ammatillisen taustansa ja asiantuntijuutensa perusteella tai siitä huolimatta suhteessa psykoterapeuttien ammattiryhmään, jossa suurimmalla osalla on terveydenhuollon taustakoulutus ja tästä syystä hyvin erilainen ammatillinen tausta. Tarkoitukseni on arvioida sitä, millaisena ammatillinen identifioituminen sosiaalityöntekijän ammatillisen taustan ja asiantuntijuuden merkitysten perusteella näyttäytyy ja millaiseksi sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillinen identiteetti tällöin muodostuu.

Tutkimuskysymyksiini nivoutuu lisäksi väistämättä sosiaalityön koulutusta ja työkokemusta arvioivia teemoja esimerkiksi siitä näkökulmasta, millaisia valmiuksia sosiaalityön koulutus tarjoaa psykoterapeutin ammatissa myöhemmin toimiville sosiaalityöntekijöille ja millaista mahdollista erityisosaamista sosiaalityön koulutus sekä sosiaalityön käytännön kokemus voivat tuoda psykoterapeuttina toimimiseen. Myös sosiaalityön koulutuksen kehittämiseen liittyvä teema on helposti yhdistettävissä tutkimuskysymyksiini, kun aineiston analyysin perusteella lopulta selviää, millaiseksi näiden tekijöiden merkityksiä kuvaillaan. Tutkimustehtäväni on siis osaltaan myös koulutuspoliittisiin kysymyksiin sitoutunut, vaikka ammatillisen taustan ja asiantuntijuuden merkityksen hahmottaminen ja kuvailu ovatkin keskiössä.

5.2 Teoreettis-metodologiset lähtökohdat

Tutkimusaiheen ongelmanasettelu sekä omat tieteenfilosofiset kytkentäni ohjaavat tiettyjen aineistonhankinta- ja analyysimenetelmien käyttöön, minkä lisäksi eräät käytännölliset seikat vaikuttavat tämän tutkielman tutkimusmenetelmien valinnassa.

Sitoutuminen merkityssisältöjen tutkimiseen fenomenologis-hermeneuttisen tieteenfilosofian sekä sosiaaliseen konstruktionismiin nojaavan ajatteluni kautta sekä avaa että rajaa pois tiettyjä metodologisia mahdollisuuksia tutkielmani toteuttamiseen, sillä tutkimuksen teoreettinen viitekehys, tieteenfilosofiset kytkennät sekä aineiston hankinta- ja analyysimenetelmä ovat aina vuorovaikutteisessa suhteessa keskenään (Alasuutari 2011).

Ajatellessani tässä hetkessä ja tämän tutkielman kohdalla todellisuuden rakentuvan monien erilaisten, yksilöllisten ja vuorovaikutustilanteissa, konteksteissa ja ajassa muuntuvien merkitysten kautta, muodostuu tärkeäksi menetelmälliseksi tavoitteeksi tavoittaa näitä merkityssisältöjä aineistonkeruuvaiheessa mahdollisimman hyvin sellaisina kuin ne ovat. Tutkimustulosten analyysille puolestaan asettuu vaade tulkita ja ymmärtää asioille ja ilmiöille annettavia merkityksiä mahdollisimman luotettavasti tutkittavien omasta elämismaailmasta käsin. Hahmottaessani sosiaalisen todellisuuden rakentumista näin, sosiaalisesti ihmisten yksilöllisten merkityksenantojen kautta, sitoudun tutkielmassani sosiaalisen konstruktionismin ajatuksiin sekä fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan ja tutkimusperinteeseen.

Sosiaalisen konstruktionismin periaate oman tieteellisen ajatteluni taustalla tarkoittaa tämän tutkielman kohdalla sitä, että katson sekä oman että aineistoni psykoterapeuttien kokeman todellisuuden ja siinä muotoutuvien merkitysten ja tulkintojen rakentuvan (”construct”) sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Todellisuus siis rakentuu ja välittyy ihmisille sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofisessa suuntauksessa sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Tätä sosiaalista todellisuutta hahmotan tässä tutkielmassa sosiaalisesti konstruoituja kielen kautta välitettyjä merkityksiä tutkimalla ja tulkitsemalla. Tulkitsen sosiaalista konstruktionismia väljästi niin, että kielen itsensä merkitys todellisuuden ilmentäjänä ei ole tutkielmassani keskeisellä sijalla, mutta kielen kautta ilmenevät merkityssisällöt avaavat tutkijalle ikkunan tutkittavan todellisuuteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Merkityksen -käsite ja sen tutkiminen on keskeisellä sijalla monessa eri yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen traditiossa, esimerkiksi ymmärtävän sosiologian, strukturalismin, kulttuurintutkimuksen ja fenomenologian piirissä. Termiä käytetään varsin väljästi ja monessa eri merkityksessä, mutta yksinkertaisimmillaan

”merkityksen” voidaan ajatella olevan jotakin mitä jokin asia ”tarkoittaa”. (Alasuutari 2011.) Merkitysten tutkiminen on fenomenologiassa ja siihen läheisesti kuuluvassa hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä tiiviissä ja vastavuoroisessa yhteydessä kokemusten tutkimiseen. Tutkielmassani keskeisessä asemassa ei kuitenkaan ole psykoterapeuttien kokemusten tutkiminen, vaikka merkitykset ovat ilmentymiä eletystä kokemuksesta. En silti ole kiinnostunut kartoittamaan niitä moninaisia kokemuksia, joita merkityssisällön taustalla vaikuttaa. Sen sijaan olen kiinnostunut kokemusten, käsitysten, arvojen ja tuntemisen tapojen muokkaamista merkityssisällöistä, joita psykoterapeutit sosiaalityöntekijän ammatilliselle taustalleen ja asiantuntijuudelleen antavat. (Laine 2018, 29; Peltomäki 2014, 28.) Tutkielmani on siis ensisijaisesti merkityssisältöjen tutkimista hermeneuttisesti ilmaisujen tulkinta- ja ymmärtämispyrkimyksen kautta, tunnustaen kuitenkin merkityksenannon läheisen suhteen fenomenologiassa olennaiseen yksilöllisen kokemuksen tutkimiseen.

Fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan kautta tutkija tavoittelee ymmärrystä jonkin tutkittavan yksittäisen ihmisen tai ihmisten joukon sen hetkisestä merkitysmaailmasta, eikä pyri niinkään löytämään universaaleja yleistyksiä (Lehtonen 2004; Laine 2018). Hermeneutiikka merkitysten tutkimisessa näyttäytyy ensisijaisesti perinteenä tulkita ja ymmärtää ilmaisuja, joita merkityssisällöistä annetaan. Tutkimusperinteelle on ominaista myös tutkijan omien ennakkoluulojen ja esiymmärryksen tiedostaminen ja niiden rakentava ja korjaava merkitys aineistosta tehtäville tulkinnoille. Tässä suhteessa hermeneutiikka ja fenomenologia ovat erilaisia, sillä fenomenologiassa puolestaan korostetaan esiymmärryksen tiedostamisen tärkeyttä sen ulos sulkeistamisen näkökulmasta, jotta yksilöllistä kokemusta kyettäisiin kuvaamaan mahdollisimman ennakkoluulottomasti. Tärkeää fenomenologisia ja hermeneuttisia tutkimusperinteitä yhdistävässä tutkimuksessa on kuitenkin tutkijan esiymmärryksen julki tuominen ja sen vaikutusten kriittinen arviointi aineistosta tehtäviin tulkintoihin vaikuttavana tekijänä. (Moilanen & Räihä 2018, 48-49.)

Vaikka fenomenologisessa tutkimusperinteessä pyritään näiden aiempien tutkimusten, teorioiden ja omien arkikäsityksiemme muodostaman esiymmärryksen ”hyllylle panemiseen”, on fenomenologisessakin tutkimusperinteessä tunnustettu se, että ihmisen oman esiymmärryksen hyllyttäminen voi tapahtua aina vain osittain ja täydellinen reflektiivinen itsensä tietoinen hallinta ei ole ihmisolennolle mahdollista. (Laine 2018,

33.) En tutkijana yritä tässä tutkielmassa irrottautua fenomenologiselle tutkimusperinteelle ominaisesti täysin aiemman tutkimustiedon ja keskeisten käsitteiden luomasta teoreettisesta viitekehyksestä ja tutkijalla olevasta esiymmärryksestä, sillä koen niiden välttämättä ohjaavan ajatteluani ja aineistosta tekemiäni tulkintoja tässä tutkielmassa. Siksi tutkimusperinteeni on ja tieteenfilosofiani on tässä tutkielmassa fenomenologis-hermeneuttinen. Tällöin tutkimusperinteelle ominaisesti pyrin olemaan aineistolle ja siinä ilmenevien ilmaisujen merkitysten tulkinnalle avoin tunnustaen kuitenkin esiymmärrykseni vaikutukset tulkintojen taustalla ja myös tietoisien valinnan valmiiden teoreettisten käsitteiden käyttämisestä. Jonkinlainen esiymmärrys on merkitysten tulkinnan edellytys. Aineistosta tekemiäni tulkintojen perusteella korjaan kuitenkin jatkuvasti esiymmärrystäni hermeneuttisen tulkinnan kehän mukaisesti. (Laine 2018; Moilanen & Räihä 2018.)

Muodostan aineistostani johtopäätöksiä näin ollen abduktiivista päättelyn logiikkaa hyödyntäen: hyväksyn teoreettisen viitekehylene vaikutukset aineistoa analysoidessani enkä yritä klassiselle kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaisesti induktiivisesti (aineistolähtöisesti) ymmärtää tutkittavien tuottamia merkityssisältöjä täysin heidän omien käsitteidensä ja lähtökohtiensa kautta (Tuomivaara 2005, 33). Puhtaan induktiivisen päättelyn toteuttaminen on muutoinkin tutkimuksenteossa Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2006) mukaan lähes mahdotonta, sillä havainnot ovat yleisesti hyväksytyn näkemyksen mukaan jo itsessään teoriapitoisia eikä olemassa ole objektiivisia havaintoja, sillä esimerkiksi käytetyt käsitteet ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi 2006, 98).

Hyväksyn tutkimusaineiston analyysin kannalta erityisesti hyödyntämieni käsitteiden aiheuttamat rajoitukset sekä aiemman tutkimustiedon perusteella tutkimusaiheesta heränneet ennako-oletukseni osaksi tekemiäni tulkintoja ja muodostamaani ymmärrystä. Tutkimusaineiston analyysin osalta tämä tarkoittaa sitä, että laadullinen analyysi asettuu tutkielmassani teoriaohjaavan (käytetään myös nimitystä teoriasidonnaisen) analyysin muotoon. Teoreettisena viitekehyleneä käyttämäni käsitteet ja aiempi tutkimuskirjallisuus eivät sinänsä muodosta vahvasti teoriaksi luokiteltavaa perustaa analyysille, mutta siinä on kuitenkin tiettyjä teoreettisia kytkentöjä, jotka tulee ottaa analyysin ja tulkintojen tekemisessä huomioon ja tuoda

julki tutkijan omana esiymmärryksenä tutkimusaiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 98; Laine 2018).

Tutkielmani on yleisluonteeltaan klassisen kvalitatiivinen pyrkiessään ymmärtämään tutkittavan ilmiön merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Tutkimukseni metodologisten valintojen taustalla on halu tuottaa ensisijaisesti laadullista ja ymmärryksen lisäämistä tavoittelevaa tutkimustietoa sosiaalityöntekijä-psykoterapeuttien omalle ammatilliselle taustalleen ja asiantuntijuudelleen antamista merkityksistä ja niiden perusteella identifioitumisesta muihin psykoterapeutteihin. Laadullisella aineistolla tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan aineistoa, joka on ilmiasultaan tekstiä, ja joka voi olla syntynyt joko tutkijasta riippuen tai tutkijasta riippumatta (Eskola & Suoranta 2014, 19).

Valitsin tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi kirjoituspyynnön tavoittaakseni tutkittavien tutkimusaiheelleni antamia merkityksiä mahdollisimman hyvin heidän oman ja välittömän kerrontansa kautta. Tämä aineistonkeruumenetelmä sopii hyvin yhteen fenomenologis-hermeneuttisen tieteenfilosofian periaatteiden kanssa, sillä tarkoitus on päästä käsiksi tutkittaviin merkityksiin mahdollisimman autenttisesti (Laine 2018, 31-32). Kirjoittaminen on tuttu itseilmaisun tapa sekä sosiaalityöntekijöille että psykoterapeuteille, joiden työtehtävissä kirjallinen ilmaisu on oleellisessa osassa. Sen perusteella koin tutkijana, että kirjallisten dokumenttien tuottaminen ei olisi kirjoituspyyntöön vastaajille liian suuri haaste, eikä sitä kautta vaikuttaisi kerättävän aineiston laatuun ja tutkimuksen luotettavuuteen. Kirjoituspyynnön valintaan aineistonkeruumenetelmänä vaikuttivat myös aikataululliset seikat, joiden vuoksi haastattelujen toteuttaminen olisi ollut haasteellista. Tavoittelin kirjoituspyyntöön perustuvan aineistonkeruumenetelmän valitessani lisäksi suurempaa aineistoa kuin haastattelumenetelmällä olisin ehtinyt hankkimaan, jolloin tutkimustulosten luotettavuus paranee.

Aineiston analyysimenetelmäksi puolestaan valitsin jo aiemmin tässä luvussa esittelemieni analyysin lähtökohtien perusteella laadullisessa tutkimuksessa hyvin yleisesti käytettävän teoriaohjaavan sisällönanalyysin. Se sopii menetelmänä erityisesti kirjalliseen muotoon saatettujen aineistojen systemaattiseen ja objektiiviseen analyysiin. Sisällönanalyysin keinoin saadaan kerätty aineisto kuitenkin ainoastaan sanallisesti järjestetyksi ja kuvatuksi, mutta johtopäätösten tekeminen järjestetyn

aineiston perusteella jää tutkijan oman intuition ja keksimisen logiikan varaan. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 101-107.) Tämän analyysimenetelmän valinta antaa minulle tutkijana siis vapautta tulosten ja johtopäätösten raportointiin, mutta asettaa samalla tekemieni johtopäätösten luotettavuuden kriittisen tarkastelun kohteeksi. Alaluvuissa 5.3 ja 5.4 kuvaan konkreettisemmin tutkimusaineiston laatua, sen hankintaa valitulla aineistonkeruumenetelmällä sekä aineiston analyysin etenemistä.

5.3 Tutkimusaineisto ja sen hankinta

Tutkielmani aineisto koostuu 15:sta kirjoituksesta. Kirjoitusten pituus vaihtelee yhden ja seitsemän sivun välillä, mutta yleisimmin vastaukset olivat noin 1,5-2 sivun mittaisia. Yhteen tiedostoon muunnettuna kirjallista materiaalia tutkimukseni aineistona on yhteensä 36 sivua A4 koossa fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5. Aineiston ovat tuottaneet erilaisia väyliä pitkin sosiaalityöntekijän pätevyyden saaneet ja myöhemmin urallaan erilaisiin viitekehyksiin painottuen psykoterapeuteiksi valmistuneet vastaajat puolistrukturoitua kirjoituspyyntöäni (Liite 1.) kirjoituksensa apuna hyödyntäen. Kirjoituspyyntöön vastasi ainoastaan naisia, ja vastaajia oli ympäri Suomen.

Aineiston hankinnan aloitin laatimalla kirjoituspyynnön ohessa lähetettävät apukysymykset, jotka oli jaettu neljään teemaan: koulutuksen merkitykseen, työkokemuksen merkitykseen, identifioitumiseen muihin psykoterapeutteihin sekä asiantuntijuuden lähteisiin. Jokaisen teeman alla oli tarkentavia kysymyksiä ohjaamassa vastaajan pohdintaa tutkimuksen kannalta relevanttien aiheiden suuntaan. Lisäksi kirjoituspyynnössä oli kaksi avointa kysymystä, joiden avulla vastaajille annettiin mahdollisuus lisätä kirjoitukseensa muita teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten ulkopuolisia huomioita, lisäyksiä ja kommentteja. Laadin kirjoituspyynnön vastaamaan mahdollisimman hyvin tutkimustehtävääni ja sen osa-alueita ja käsitteellistin teemat yhtenevästi tutkielmassa käyttämieni käsitteiden kanssa. Ymmärsin jo tässä kohtaa aineiston keruuta, että kirjoituspyyntöni tulee ohjaamaan vahvasti kerätyn aineiston sisältöä, jolloin aineistoa ja sen perusteella muodostuvia merkityssisältöjä ei luonnollisesti voida analysoida kirjoittajien täysin vapaan kerronnan

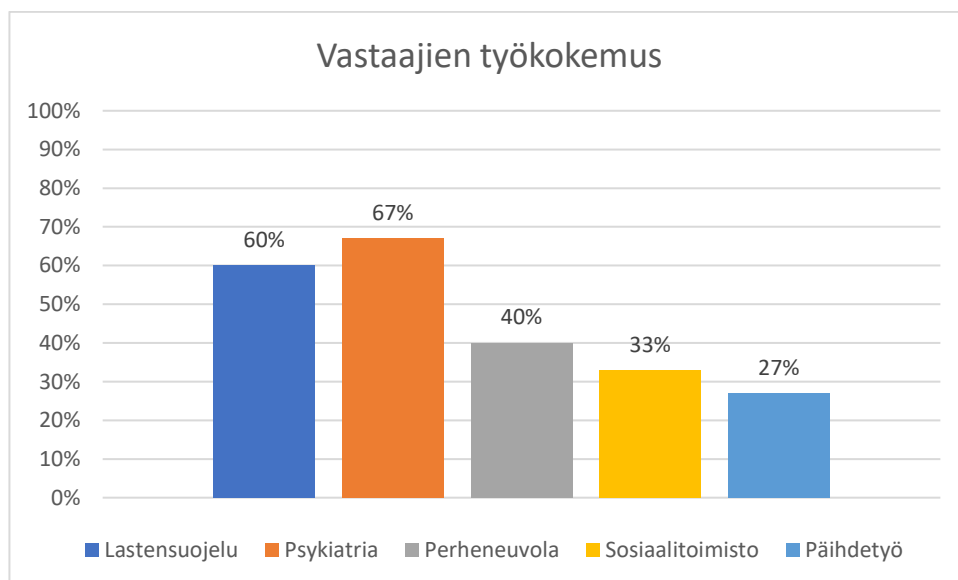
tuotoksena vaan myös aineistonkeruumenetelmän aiheuttamat vaikutukset tulee huomioida tutkimustuloksia muodostettaessa.

Lähetin apukysymykset sisältävän kirjoituspyynnön sähköpostitse yhteensä 49:lle sosiaalityöntekijäksi pohjakouluttautuneelle psykoterapeutille joulukuun 2018 ja helmikuun 2019 välisenä aikana, minkä lisäksi julkaisin sen kahdesti Facebookissa ”Epäkelvot” -nimisessä suljetussa ryhmässä. Ryhmässä oli tutkielman tekohetkellä 118 eri sosiaalialan pohjakoulutuksen omaavaa jäsentä ja se on perustettu tammikuussa 2017 yhteiseksi keskustelualueeksi sosiaalihuollon pohjakoulutuksen saaneiden psykoterapeuttien kilpailutuksen syrjivästä kohtelusta. Kirjoituspyyntö on levinnyt vastaanottajien välityksellä myös muutamille muille, sillä osa vastaanottajista tarjoutui jakamaan kirjoituspyyntöä kollegoilleen. 15:sta vastauksesta kaksi tuli Facebookin ryhmän kautta ja loput 13 lähettämieni sähköpostiviestien perusteella. Sähköpostiviestit kohdensin sosiaalityöntekijätaustaisille psykoterapeuteille joko heidän omilta henkilökohtaisilta tai useampia psykoterapeutteja työllistävän yrityksen internetsivuilta löytyvien yhteystietojen perusteella.

Kirjoituspyyntöjä sähköposteihinsa saivat psykoterapeutit ympäri Suomen enkä rajannut vastaanottajakuntaa lainkaan aluekohtaisesti. Empiirisen aineiston ensisijaisena tutkimuskohteena oli alun perin tarkoitus olla vain sosiaalityön pääaineesta yliopistosta ammattiin pätevöityneiden vastaukset, mutta lopulta realistisemmaksi osoittautui ottaa aineistossa huomioon myös muista pääaineista pätevöitymiskoulutusten kautta sosiaalityöntekijöiksi pätevöityneiden vastaukset. Lopullisessa aineistossa vastaajista yhdellätoista oli yhteiskunta- tai valtiotieteen maisterin tutkinto sosiaalityön pääaineesta, yhdellä yhteiskuntatieteiden tohtorin tutkinto sosiaalityön pääaineesta ja kolmella vastaajalla yhteiskunta- tai valtiotieteen maisterin tutkinto sosiaalipolitiikan, sosiologian tai sosiaalipsykologian pääaineesta.

Vastaajien psykoterapeuttinen suuntaus kattoi ison joukon psykoterapeuttisia viitekehyksiä: neljällä oli perheterapeuttinen psykoterapeuttikoulutus, yhdeksällä joko ratkaisukeskeinen, kriisi- ja traumakeskeinen, psykodynaaminen, psykoanalyttinen tai kognitiivinen yksilöpsykoterapiakoulutus ja yhdellä paripsykoterapeuttinen koulutus. Kahdella vastaajista oli yksilöpsykoterapeuttisen suuntauksen lisäksi pari- tai pari- ja perheterapeuttinen psykoterapiakoulutus. Yhden vastaajan psykoterapeuttisuuntaus jäi

tuntemattomaksi. Työhistorian suhteen aineistossa painottuivat lastensuojelun ja psykiatrian sosiaalityön työkokemus: kaikista vastaajista 67% oli työskennellyt aiemmin tai parhaillaan psykiatrian sosiaalityössä ja 60% lastensuojelussa. Kolmanneksi suurin osa (40%) vastaajista oli työskennellyt perheneuvolan sosiaalityöntekijänä ja noin kolmasosa erinäisissä sosiaalitoimiston tai päihdepuolen sosiaalityön tehtävissä (Kuvio 2.). Aineistossa vastaajien työhistoria näyttäytyi kuitenkin mitä moninaisimpana: kuviossa esitetyn viiden suurimman sosiaalityön osa-alueen lisäksi vastaajilla oli työkokemusta erilaisista matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveysyksiköistä, varhaiskasvatuksesta, gerontologisesta sosiaalityöstä, kehitysvammahuollosta, neuvoloista, sijaishuoltolaitoksista, sairaalan sosiaalityöstä, oppilashuollosta, rikosseuraamuslaitokselta ja erilaisista mielenterveysprojekteista. Monella oli myös työnohjaajan pätevyys.

Kuvio 2. Vastaajien työkokemuksen jakautuminen tutkimusaineistossa.

Kerätyn aineiston perusteella suora sähköpostiviesti tavoitti vastaajia tämän tutkielman tiimoilta tehtävässä aineistonkeruussa huomattavasti paremmin, sillä sähköpostilla lähettämäni kirjoituspyyntöön vastasi 27% kaikista kutsutuista. Tutkimukseen osallistuminen oli jokaisen vastaajan kohdalla vapaaehtoista, vastaajat ovat täysi-ikäisiä ja kykeneviä arvioimaan tutkimukseen osallistumisen vaikutuksia eikä kyseessä ollut salassa pidettävää tietoa koskeva tutkimus, joten tutkimuslupaa aineistonkeruussa ei tarvittu.

Aineiston riittävään kokoon vaikuttaa olennaisesti aineiston kylläntyminen eli se, missä vaiheessa aineisto alkaa toistamaan itseään. Kylläntyminen ilmiönä voidaan yhdistää tutkimuksen tulosten yleistettävyyteen (Tuomi & Sarajarvi 2006, 89). Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään kuitenkin usein pieneen määrään tapauksia, joita analysoidaan mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei ole sen määrä vaan laatu. (Eskola & Suoranta 2014, 18.) Tämän tutkielman puitteissa aineiston riittävän koon määrittivät kylläntymisen ohella aikataululliset tekijät: olin asettanut aineistonkeruulle alun perin kahden kuukauden määräajan, jonka jälkeen aloittaisin aineiston analyysin. Aineistonkeruun ajanjaksolle sattuneiden joulun- ja uuden vuoden pyhien vuoksi riittävän kattavan aineiston keruu oli hidasta, joten pidensin aineistonkeruuni aikataulua kuukaudella ja lähetin muistutusviestin kirjoituspyynnöstäni kaikille vastaanottajille tammikuussa 2019. Sainkin tammi- ja helmikuun 2019 aikana huomattavasti enemmän aineistoa kasaan kuin koko joulukuun aikana vuonna 2018. Kirjoituksia lukiessani huomasin samojen teemojen alkavan toistua riittävästi johtopäätösten tekemistä ajatellen, joten lopetin aineiston aktiivisen keräämisen helmikuun loppuun mennessä saapuneisiin vastauksiin luottaen aineiston olevan tässä kohtaa sekä määrältään että laadultaan riittävän hyvä tieteellisen tutkielman tekoon.

5.4 Tutkimusaineiston analyysi

Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan toteuttaa perinteisesti kolmella tavalla: aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Keskeisin ero eri sisällönanalyttisissä analyysimenetelmissä on teorian ja aineiston suhteessa sekä päättelyn logiikassa. Tämän tutkielman analyysimenetelmäksi valitussa teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä edetään periaatteessa aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöisessäkin analyysissä, mutta erona aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin on se, miten empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Teoriaohjaavassa analyysissä käsitteet tuodaan esiin ilmiöstä jo tiedettynä ja ne ohjaavat analyysin etenemistä, kun aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet puolestaan luodaan kokonaan aineistosta ilman aiemman teoreettisen tiedon hyödyntämistä. Analyysi etenee molemmissa kuitenkin samanlaisena kolmivaiheisena prosessina, johon kuuluu

aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä aineiston abstarointi eli käsitteellistäminen. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 110-116)

Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimusperinteessä on tärkeää tutkielman eri vaiheissa tuoda esiin tutkijan itsereflektiota sekä tutkimusaiheeseen liittyvää esiymmärrystä (Moilanen & Räihä 2018; Laine 2018). Esiymmärrykseni tutkimusaineiston analyysiä aloittaessani oli aiemman tutkimustiedon perusteella, että sosiaalityöntekijän ammatillinen tausta ja asiantuntijuus voi olla vähintäänkin jossain määrin merkityksellinen asia psykoterapeutin työssä, joskin sosiaalityön koulutuksessa saattaa olla tiettyjä menetelmällisiä puutteita psykoterapeuttisen työn toteuttamisen kannalta ajateltuna. Oletan työntekijöiden lähtökohtaisesti identifioituvan kuitenkin psykoterapeuttien ammattiryhmään varsin vahvasti. Tästä syystä tavoittelin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin aineiston tuottamaan laadulliseen sisältöön tukeutuvaa, mutta tutkimuskirjallisuuden perusteella muotoutuneiden lähtöoletusten ja ennakkoluulojen olemassaolon tunnustavaa aineiston analyysiä. Empiirisen aineiston ja sen analyysin tehtävä on vastata tutkimuskysymyksiini vastaajien tuottamien merkitysten tulkinnan kautta, kuitenkin niin, että hyväksyn aiempaan tutkimukseen perustuvien oletuksieni väistämättömän implisiittisen vaikutuksen osana analyysiä. Eksplisiittisesti hyödynnän teoreettista viitekehystäni teoriaohjaavasti määriteltujen käsitteiden kautta, mutta olen valmis luopumaan tai muokkaamaan käsitteitäni aineiston niin vaatiessa.

Aloitin aineistoni analyysin siirtämällä sähköisessä muodossa olevat kirjoitukset yhteen tiedostoon ja poistamalla aineistostani kaikki mahdolliset tunnistetiedot (nimet, paikkakunnat). Kirjoitukset nimesin ja erottelin toisistaan numeroimalla ne luvuilla 1–15. Perehdyin tekstien sisältöön lukemalla aineiston läpi useampaan kertaan ennen kuin aloitin aineiston pelkistämisen eli redusoinnin. Pelkistämällä tarkoitetaan aineiston tiivistämistä tai pilkkomista osiin: oman aineistoni kohdalla tapahtui molempia, sillä aineisto pilkkoutui alkuperäisilmauksiksi ja samalla tiivistyi tutkimuskysymysten kannalta epärelevantin aineiston karsiutuessa pois (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111). Kopioin siis aineistostani uuteen tiedostoon tutkimuskysymyksiini vastaavia alkuperäisilmauksia. Analyysiyksikkönäni oli yhdestä muutamaan lauseen mittaiset tekstipätkät alkuperäisestä aineistosta. Tein alkuperäisilmausten etsimisen erikseen kummankin tutkimuskysymyksen osalta. Sen jälkeen erottelin uudessa tiedostossa

teoreettista viitekehystäni hyödyntäen alkuperäisilmaukset koulutusta, työkokemusta ja asiantuntijuutta sekä identifioitumista kuvaaviin temaattisiin luokkiin. Tämä kohta ilmentää sisällönanalyysini teoriaohjaavaa vaihetta: käytän teoreettista viitekehystäni ja sen perusteella muodostettuja tutkimuskysymyksiä analyysin etenemisen ohjaamisessa. Useat vastaajat olivat kirjoituksissaan myös itse jo luokitelleet sisältöä erillisiin kappaleisiin koulutuksen, työkokemuksen, asiantuntijuuden ja identifioitumisen merkityksistä kirjoittaessaan. Osan alkuperäisilmauksista kuitenkin sopiessa useampaankin temaattiseen luokkaan, esimerkiksi kuvaamaan sekä työkokemuksen että koulutuksen merkitystä, liitin ilmaisen molempien luokkien alle. Mikäli tiedostossa olisi ollut jokin aineistolainaus, joka ei olisi istunut minkään teoreettisen viitekehýkseni ja tutkimuskysymysteni perusteella muodostettuun temaattiseen luokkaan, olisi ilmaus poistettu tässä kohtaa analyysistäni epärelevanttina. Tällaisia ilmauksia tiedostossa ei kuitenkaan ollut.

Tässä vaiheessa analyysiä minulla oli kasassa tiedosto, jossa oli temaattisten luokkien ”koulutus”, ”työkokemus”, ”asiantuntijuus” ja ”identifioituminen” alle pelkistetty suuri määrä suoria aineistolainauksia luokkaan liittyen. Seuraavaksi aloin ryhmitellä eli klusteroida jo alustavasti luokiteltuja alkuperäisilmauksia pienempiin ryhmiin. Kirjasin jokaisen alkuperäisilmauksen kohdalle yhdellä tai muutamalla sanalla, mistä lainauksessa puhutaan ja tehosteeksi värjäsin tulkintani lainauksen sisällöstä seuraavaa vaihetta varten. Alla esimerkki alkuperäisen aineistolainauksen sisällön nimeämisestä ryhmittelyä varten. Esimerkistä käy ilmi myös se, kuinka yksi alkuperäisilmaus voi sopia useampaan luokkaan, tässä sekä koulutuksen että työkokemuksen eettistä puolta kuvaavaan luokkaan:

”Ammatillinen etiikka sosiaalityön koulutuksessa ja työn alkumetreillä on iskostunut lujaan.” = eettisyys (sekä luokassa ”koulutus” että ”työkokemus”)

Analyysin tässä kodassa aineistolainaukset alkoivat nimeämisen perusteella ryhmittyä, koska monessa alkuperäisilmauksessa puhuttiin samasta asiasta tai ilmiöstä eri tavoin. Klusteroinnin tarkoituksena on tuoda samansisältöiset aineistolainaukset ryhmäksi yhteen esimerkiksi ”eettisyydeksi” nimetyn alaluokan alle. Alaluokkia syntyi kunkin temaattisen luokan alle seitsemästä seitsemääntoista.

Teoriaohjaavan analyysini viimeisessä vaiheessa aineisto abstrahoidaan eli käsitteellistetään uudelleen: syntyneitä alaluokkia yhdistellään yläluokiksi ja edelleen pääluokiksi niin kauan kuin se on aineiston puitteissa mahdollista. Ylä- ja pääluokat nimetään alaluokkia kuvaavilla käsitteillä. Aineistolle tekemäni sisällönanalyysin lopullisena tuloksena kunkin temaattisen luokan alle syntyi lopulta kaksi sisällöllistä pääluokkaa, jotka kuvaavat kunkin temaattisen luokan merkitystä psykoterapiatyölle.

5.5 Tutkimuseettiset valinnat ja tutkimuksen luotettavuus

Tutkijana olen sitoutunut tässä tutkielmassa noudattamaan opetusministeriön asettaman Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimia hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia. Niitä ovat rehellisyyteen ja yleiseen huolellisuuteen ja tarkkuuteen huomion kiinnittäminen tutkielman kaikissa vaiheissa, tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisten ja eettisten tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien käyttö sekä muiden tutkijoiden työn ja saavutusten asianmukainen käyttö ja viittaustavat. Lisäksi tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan ja siinä syntynyt aineisto tallennetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. (TENK 2012, 6-7.) Hyvän tieteellisen käytännön toteuttaminen ja tieteellisyyden peruskriteerien täyttämiseen pyrkiminen kulkevat käsi kädessä tutkimuksen tulosten luotettavuutta koskevan arvioinnin kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2006, 129). Tutkimuksen eettisyys on kuitenkin problemaattisempi kysymys, sillä esimerkiksi tehokas ja tarkoituksenmukainen tiedonhankinta ei välttämättä aina ole automaattisesti moraalisesti hyväksyttävää tiedonhankintaa (Mäkelä 2005, 9). Siksi tutkielman toteuttamista on syytä arvioida molemmat näkökulmat huomioiden.

Tutkimuksen eettiset valinnat alkavat jo tutkimusaiheen valinnassa, kun pohditaan sitä, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään (Tuomi & Sarajärvi 2006). Olen avannut tutkimustehtäväni ja sen valintaan vaikuttavia tekijöitä tutkielmani aiemmissa luvuissa, ja perustellut tutkimusaiheen valintaa ja tutkielman toteuttamista henkilökohtaisella kiinnostuksellani. Tutkin aihetta itsekkäistä lähtökohdista siinä mielessä, että haaveissani on tulevaisuudessa jatkokouluttautua itse psykoterapeutiksi. Myös tutkimusaiheen ajankohtaisuus ja aiemman tutkimuksen

puutteellisuus herättivät kiinnostukseni. Tutkielman aiheen valinnan tai tutkielman toteuttamisen taustalla ei ole minkäänlaisia muita kannustimia. Tutkielman eettisyyteen liittyvät myös tutkimustulosten soveltamisesta käytäntöön sekä tiedonhankinnasta, aineiston analyysistä, -tulkinnasta ja -raportoinnista sekä tutkittavien suojasta tehtävät valinnat. Kaikkiin näihin valinnan vaiheisiin sisältyy eettinen aspekti. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 127-128; Pohjola 2007b, 11).

Aineistonkeruuprosessissa korostuivat vastaajien suojaan ja aineiston säilyttämiseen liittyvät eettiset valinnat. Osallistuminen tutkielmani tiedontuottamiseen ja vastaaminen aineistonkeruupyyntöön oli osallistujille vapaaehtoista ja vastaukset on tätä tutkimusraporttia varten anonymisoitu niin, ettei vastaajien henkilöllisyyksiä ole mahdollista tunnistaa tutkielman tuloksista. Näistä asioista tutkimukseen kutsuttavia on informoitu kirjoituspyynnön saatekirjeessä (Liite 1.). Saatekirjeen osalta voidaan kuitenkin pohtia, onko mahdollisimman tiiviiseen, informatiiviseen ja houkuttelevaan saatekirjeeseen mahdollista koota riittävällä tavalla tutkittavien suojaan liittyviä asioita. Näitä oli kuitenkin koko tutkielman teon ajan mahdollista tarkentaa tutkijalta ja ohjaavalta professorilta. Vastaajien on ollut myös mahdollista koko tutkimuksen teon ajan vetää vastauksensa pois aineistosta tai tehdä siihen lisäyksiä tai korjauksia. Vastauksissa ei ole kerätty missään tutkimuksen vaiheessa salassa pidettäviä tai -tunnistettavia tietoja, ja aineiston analysoinnin jälkeen sähköpostiviestiketjut ja tutkimusaineisto on kokonaisuudessaan poistettu. Tutkimuksen teon aikana aineistoa säilytettiin ensin oppilaitoksen salasanasuojatussa sähköpostissa ja sen jälkeen suojatussa tiedostossa tutkijan salasanalla suojatussa tietokoneessa. Aineistoa ei missään vaiheessa ole tulostettu. Tutkittavien yksityisyydestä, vapaaehtoisuudesta sekä annettujen tietojen luottamuksellisuudesta on näillä keinoin tässä tutkielmassa pyritty pitämään huolta.

Tiedonhankinnan eettisyyden suhteen olen tutkielmassani pohtinut myös aineistonkeruumenetelmän eettisyyttä sekä sitä, millainen suhde minulla tutkijana on tiedonhankintaan ja tutkittaviin. Tutkittavien ja tutkijan välillä ei saa olla sellaista riippuvuussuhdetta, joka voi vaikuttaa tietojen antamiseen (Eskola & Suoranta 2000, 55). Tutkimukseen osallistujat ovat kaikki tutkijalle ennestään tuntemattomia yksityishenkilöitä, jotka on tavoitettu internethakujen ja Facebookin perusteella. Tutkijana, loppuvaiheen opiskelijana ja sosiaalityöntekijänä minulla on tietoa ja

kokemusta sosiaalityöstä, mutta psykoterapiasta tai psykoterapeuteista ei juurikaan. Tästä syystä tarkastelen tutkimusaiheittani sosiaalityö-painotteisesti, kokemattomana sosiaalityön ja psykoterapiatyön välisistä yhteyksistä ja eroista. Tietämykseni ja perehtyneisyyteni tutkimusaiheeseeni perustuu pääasiassa tähän tutkielmaan. Tästä syystä minulla ei tutkijana ole entuudestaan valmiina tietynlaisia tietoja, asenteita tai käsityksiä sisältävää näkemystä tutkimusaiheeseeni, joten olen kyennyt tarkastelemaan sitä mahdollisesti objektiivisemmin kuin siinä tapauksessa, jos minulla esimerkiksi olisi työkokemusta terapeuttisesta sosiaalityöstä, psykoterapiasta tai taustalla oma psykoterapeuttinen hoitokontakti. Aiemman tutkimuksen perusteella olen kuitenkin muodostanut tietynlaisia oletuksia ja esiyymmärrystä tutkimusaiheestani, ja tätä yymmärrystä olen pyrkinyt avaamaan avoimesti lukijalle läpi tämän tutkimusraportin.

Kirjoituspyyntö aineistonkeruumenetelmänä on eettinen valinta siitä näkökulmasta, että se mahdollisesti rajaa joitakin vastaajia ajanpuutteen ja/tai kirjoittamiseen liittyvän haluttomuuden vuoksi aineistoni ulkopuolelle. Sain aineiston keruun aikana muutaman ehdotuksen toteuttaa aineistonkeruuta haastattelemalla, sillä vastaajat kokivat ”satunnaisesti valikoidut ja kiireessä kirjoitetut” vastaukset epäluotettaviksi tutkielmani luotettavuutta ajatellen. Toisaalta psykoterapeuttien kirjallisissa vastauksissa on tullut esiin myös se, kuinka omasta ammatillisesta taustasta kirjoittaminen ja tutkimukseen osallistuminen on ollut mielekästä ja jopa terapeuttista, minkä lisäksi tutkimusaihe on tuntunut monen mielestä tärkeältä. En lopulta päätenyt tekemään yhtäkään haastattelua, sillä se olisi tuottanut tutkielmalleni kahtalaista aineistoa ja asettanut ne laadullisesti keskenään eriarvoiseen asemaan. Koin myös tutkijana, että haastattelu ei menetelmänä itsessään automaattisesti tuota sen luotettavampaa tietoa kuin kirjoitettu teksti. Sekä vastaajilla että minulla tutkijana oli lisäksi koko aineiston keruun ajan mahdollisuus kysyä ja tarkentaa kirjoituksissa kerrottuja asioita tai tutkimuksen toteuttamiseen liittyviä kysymyksiä, jos niissä olisi ollut epäselvyyksiä. Siltikin valittu aineistonkeruumenetelmä luonnollisesti rajasi joitakin vastaajia aineistoni ulkopuolelle.

Olen kirjoituspyynnössäni käyttänyt apukysymyksiä, jotka ovat helpottaneet ja ohjanneet psykoterapeuttien vastausten laatimista. Apukysymyksillä on suora vaikutus aineiston sisältöön ja sitä kautta tutkielman tuloksiin. Kuitenkin kirjoituspyyntöön jätetyt avoimet kysymykset tuottivat lisätietoa apukysymysten ulkopuolelta ja monipuolistivat näin aineistoa. Avointen kysymysten sisällyttäminen kirjoituspyyntöön

näyttäytyy tärkeänä eettisesti ja tutkimuksellisesti siksi, että vastaajilla oli apukysymysten ohella mahdollisuus tuoda esiin näkemyksiä, joita tutkija ei ole osannut ajatella tai muotoilla kirjoituspyyntöön. Avoimen vastauksen mahdollisuudet tarjoavat tutkittaville siis mahdollisuuden itsensä vapaampaan ilmaisuun, vaikka kirjoituspyynnössä pyydettiin vastaajia pohtimaan aihetta vapaasti ja vain tarvittaessa tukeutumaan apukysymyksiin. Moni tukeutui apukysymyksiin kuitenkin paljon kirjoituksessaan, jolloin avointen kysymysten mukana olemisen merkitys kasvoi vapaamman pohdinnan tuottajana. Kirjoituspyynnön apukysymysten ohjaavuus on kuitenkin otettava huomioon tutkimuksen tuloksia jäsenneltäessä ja arvioitaessa.

Myös tutkimusaineiston analyysimenetelmää voidaan arvioida eettisesti siitä näkökulmasta, että tietyn analyysimenetelmän valinta rajaa toisten analyysimenetelmien tarjoamat mahdollisuudet pois. Tämä on kuitenkin tutkimuksen teossa välttämätön valinta, joka kuitenkin samalla avaa myös jatkotutkimuksen mahdollisuuksia jotakin toista menetelmää hyödyntäen. Tutkielmani tulosten käytännön soveltamisen osalta ajattelen, että vähän tutkitusta aiheesta lisättävän ymmärryksen tai sosiaalityön koulutusta tai työtä koskevien kehitysehdotusten esiin tuominen ei ole eettisesti kyseenalaista. Tulee muistaa, että tämän tutkielman tulokset ovat vain yksi mahdollinen tapa tulkita merkityssisältöjä. Tulosten totuudellisuudesta tai oikeellisuudesta voidaan usein olla montaa mieltä, mutta kuvaamalla eettisten valintojen lisäksi myös tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä valinnan paikkoja mahdollisimman tarkasti on jokaisella tutkimuksella mahdollisuus osoittaa luotettavuutensa, vaikka tutkimuksen aineisto ei olisi esimerkiksi kooltaan kovin suuri.

Tieteellisen tutkielman luotettavuus luodaan tarkalla kuvauksella tutkimuksen vaiheista (Hirsjärvi ym. 2002, 214). Tutkielmani luotettavuuden mittareina voidaan siis pitää tutkimustehtävää ja tutkimuskysymyksiä, teoreettisia ja metodologia kiinnekohtia ja aineistoa ja sen analyysiä kuvaavia lukuja, joissa perustelen ja kuvaan tekemiäni valintoja ja päätelmiä sekä lukijalle, mutta samalla myös itselleni. Tämä tutkimusprosessin läpinäkyvyys lisää tutkielman luotettavuutta. Tutkimustulosten toistettavuutta eli tutkimuksen reliabiliteettia ei olisi mahdollista testata ilman tietoa siitä, kuinka tutkielma on vaihe vaiheelta edennyt. Tutkimusmenetelmien luotettavuutta voidaan käsitellä myös validiteetin käsitteen kautta: silloin tärkeää on, että tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan siitä näkökulmasta, että onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä

on luvattu. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 133.) Kvalitatiivisen tutkimuksen validiteetti tarkoittaa käytännössä myös tutkimusprosessin yksityiskohtaista kuvaamista (Grönfors 2008, 106). Eräs tieteellisen tutkimusprosessin validiteettia ja reliabiliteettia lisäävä toimenpide läpinäkyvän ja yksityiskohtaisen raportoinnin lisäksi on tutkija- tai opiskelijakollegoiden käyttö vertaisarvioijina. Pro gradua -tehtäessä kaikkien opiskelijoiden tutkielmia arvioidaan ja vertaisarvostellaan seminaarityöskentelyn aikana. Vertaisarviointi on oman tutkielmani kohdalla parantanut luotettavuutta siksi, että opiskelijakollegoilta saadut vinkit ja ajatukset ovat korjanneet tutkielmani puutteita ja oman ajatteluni vaillinaisuuksia. Myös muiden tutkijoiden tutkimustulosten käyttäminen vertailukohtana oman tutkielmani tuloksia ja johtopäätöksiä esiteltäessä on tapa tarkastella tutkielmani luotettavuutta, sen puutteita ja sen onnistumisia.

Pro gradu -tutkielmassa ei tavoitella tieteellistä merkittävyyttä tai yleistettävyyttä, vaan se on opiskelijan tieteellinen harjoitustyö, jonka tarkoituksena on osoittaa oppineisuutta omalla alalla (Tuomi & Sarajärvi 2006, 87). Tieteellisen merkittävyyden taustalla on yleensä suurempi aineisto kuin mitä opinnäytetöissä on mahdollista tai tarkoituksenmukaista hankkia. Oman aineistoni luotettavuutta parantaa sekä menetelmän että tulosten osalta kirjoituspyynnöllä kerätystä aineistosta huomattavissa oleva riittävän suuri saturaatio sekä informanttien asiantuntijuus suhteessa tutkimustehtävään: 15:n psykoterapeutin kirjoitukset tuottivat tutkittavasta ilmiöstä riittävästi tietoa, kirjoitusten sisällöt alkoivat toistaa samoja teemoja eikä aineistonkeruun pitkittäminen lisääntyvien vastauksien toivossa olisi tuottanut tutkimusongelman kannalta enää mitään merkittävää uutta tietoa (mt. 2006, 89). Lisäksi tutkimusaineistoni edustaa hyvin ammattikuntana juuri tutkittavana kohteena olevia psykoterapeutteja: kaikki vastaajat olivat naisia, ja perheterapeuttinen, psykodynaaminen, psykoanalyttinen ja kognitiivinen psykoterapia olivat edustettuina aineistossa. Psykoterapeuttien ammattiryhmästä suurin osa on sukupuoleltaan naisia ja mainitut terapiasuuntaukset koulutussuuntauksista yleisimpiä (kts. esim. Valkonen ym. 2011). Luonnollisesti vain naisia sisältävässä aineistossa miesten näkökulma jää puuttumaan, kuten naisvaltaisten alojen tutkimuksessa yleensäkin. Myös ainoastaan kuntien ja kaupunkien palveluksessa olevien psykoterapeuttien näkemys jää aineistossani vähäisempään osaan, sillä heidän yhteystietojaan oli vaikeampi tavoittaa kuin yksityisillä markkinoilla toimivien psykoterapeuttien, jotka joutuvat markkinoimaan itseään verkossa.

Tutkimusaineistoni luotettavuuteen vaikuttaa myös aineiston keruun tilanteittaisuuden ja valikoivuuden seikat: aineisto on aina kerätty tietyssä aikana ja siihen ovat valikoituneet omasta tahdostaan tietyt vastaajat. Tämä rajoittaa aineistosta tehtävien yleistysten mahdollisuuksia ja luotettavuutta. Joidenkin tutkimusaiheiden kohdalla omasta tahdostaan tutkielman aineiston tuottamiseen osallistuvilla vastaajilla voi olla jokin henkilökohtainen intressi osallistumisensa taustalla, kuten esimerkiksi tarve päästä puhumaan tai kirjoittamaan itselleen tärkeästä aiheesta ja ottaa siten tutkimukseen osallistumisen kautta kantaa. Niin voi olla myös oman tutkielmani aineiston kohdalla, sillä tutkielmani sivuaa esimerkiksi tunteita herättävää teemaa koskien psykoterapeuttien epätasa-arvoista kilpailutusta. Aineistossani tällainen tunnepitoinen sisältö ei kuitenkaan juurikaan tullut näkyväksi, mikä voi johtua esimerkiksi siitä, että kirjoitetussa vastauksessa on mahdollista rauhassa miettiä sanoja ja tapaa, jolla haluaa asian ilmaista. Kokonaisuudessaan arvioin, että käyttämäni aineistonkeruumenetelmä on kuitenkin tuottanut pro gradu -tutkielman vaatimustasoon nähden riittävän laadukkaan aineiston, joka edustaa hyvin tutkimuksen kohteena olevaa ammattiryhmää.

Aiemman tutkimuksen ja sen asianmukaisen käytön merkitys on tärkeää paitsi tutkielman eettisyyden kannalta, myös tutkielman luotettavuuden näkökulmasta. Tutkimusongelman kannalta relevantin ja riittävän aiemman tutkimuksen asianmukainen käyttäminen lisää tutkielman luotettavuutta. Aiemman tutkimuskirjallisuuden löytäminen oli oman tutkielmani kohdalla eräänlainen haaste, sillä sosiaalityön ja psykoterapian yhdistävää tutkimuskirjallisuutta oli vaikea löytää. Jouduin etsimään tietoa tutkimusaiheeni ympäriltä lähinnä keskeisiin käsitteisiin ja teemoihin nojautuen ja soveltamaan ja arvioimaan aiempaa tutkimusta oman aiheeni kannalta jo tutkielman ensimmäisessä luvussa, jotta sen käyttö muodostuisi myös lukijan kannalta relevantiksi. Käytetyn tutkimuksen luotettavuutta voi arvioida kriittisesti myös siksi, että psykoterapiatutkimuksissa ei tutkimuksen kohteina olleiden psykoterapeuttien ammatillisia taustoja ole eroteltu toisistaan, ja osaltaan tutkimuskirjallisuus on joitakin vuosikymmeniä vanhaa ja ulkomaisessa kontekstissa tuotettua. Toisaalta kansainvälisiin tutkimustuloksiin vertailu on yleisesti ottaen hedelmällistä, vaikka tutkimustulosten vertaaminen kahden eri kontekstin välillä ei ole koskaan ongelmatonta. Käyttämäni tutkimuskirjallisuus on osittaisesta

ikääntymisestään huolimatta pääasiassa hyvin tunnettua ja tutkimustuloksiin on viitattu kansainvälisesti katsottuna laajasti.

Mahdollisesti oleellisin seikka tutkielmani analyysin ja tulosten luotettavuuden kannalta on omien esiymmärryksieni, -oletuksieni ja -luulojeni julki tuominen, jotta aineistosta tekemäni tulkinnat ovat ymmärrettävissä ja kriittisesti arvioitavissa. Hyväksyn ja tunnustan aiemman tutkimuksellisen ja käsitteellisen tiedon vaikutukset aineistosta tehtyihin tulkintoihin, tutkielman tuloksiin ja tutkielman luotettavuuteen kokonaisuudessaan. Tutkielman kokonaisluotettavuuden kannalta on yhtä tärkeä erottaa niin tutkijan oman ajattelu kuin muidenkin tutkijoiden ajatukset mahdollisimman hyvin sekä toisistaan että aineistosta. Tällöin kaikki tutkielmaa rakentavat elementit saavat ansaitsemansa arvon.

6 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN AMMATILLINEN IDENTIFIOITUMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkielmani keskeiset tulokset ja aineiston analyysin perusteella muotoutuneita vastauksia tutkimuskysymyksiini. Kuvaan sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatilliselle taustalleen ja asiantuntijuudelleen antamia merkityksiä sekä sitä kautta muihin terapeutteihin identifioitumisen näkökulmia sisällönanalyysissä tekemäni käsitteellisen jäsennyksen kautta. Koulutuksen osalta sosiaalityöntekijän ammatillisen taustan merkitys jäsenyi ajattelun kehittäjäksi sekä kehittämisen kohteeksi ja työkokemuksen osalta käytännön opettajaksi sekä ammatillisen identiteetin rakentajaksi. Sosiaalityön asiantuntijuuden merkitys psykoterapeutin työssä toimimisen kannalta tiivistyi kokonaisuuden huomioijaksi -nimettyyn luokkaan. Asiantuntijuuden rakentuminen koulutuksen, työkokemuksen, henkilökohtaisten ominaisuuksien ja psykoterapeuttikoulutuksen perusteella jäljitteli puolestaan Susanna Paloniemen (2004) tutkimustuloksia. Ammatillinen identifioituminen koulutuksen, työkokemuksen ja asiantuntijuuden näkökulmista näyttäytyi aineistossani kahtalaisesti: kyseenalaistettuna ja kyseenalaistamattomana identifioitumisena muihin psykoterapeutteihin. Olen käyttänyt suoria aineistolainauksia havainnollistaakseni konkreettisesti aineistosta tekemiäni tulkintoja, jotka perustuvat aineiston lisäksi teoreettiseen viitekehykseen pohjaaviin esioletuksiini sekä tutkijan intuitiiviseen keksimisen logiikkaan (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 101-102).

6.1 Sosiaalityön koulutuksen merkitys psykoterapiatyössä

Sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen merkitys myöhemmälle uralle psykoterapeuttina näyttäytyi aineistossani pääasiassa merkittävänä työntekijän ajattelua ja ymmärrystä kehittävästä tekijänä. Toisaalta vastaajat toivat esiin myös monia sosiaalityön koulutukseen liittyviä kehitysehdotuksia, jolloin koulutus näyttäytyi lisäksi kehittämisen kohteena. Tässä kohdassa tulee huomioida laatimani kirjoituspyynnön apukysymyksien mahdollinen vaikutus aineistossa esiin tulleiden kehittämisideoiden

osalta, sillä yksi avustava kysymys koski suoraan sosiaalityön koulutuksen kehitystarpeita suhteessa psykoterapeutin työhön (kts. Liite 1.). Aineistossani sosiaalityön yliopistollinen koulutus koettiin hyvin psykoterapeutin ammattiin sopivaksi pohjakoulutukseksi. Aineistossa oli koulutuksen hyödyllisyyden vahvan kannatuksen ohella kuitenkin myös muutama vastaaja, jotka eivät osanneet yhdistää nykyistä osaamistaan ja asiantuntijuuttaan sosiaalityön yliopistokoulutukseen. Näiden vastaajien kohdalla opinnot yliopistolla olivat useamman kymmenen vuotta vanhoja, mikä saattaa vaikuttaa päinvastaiseen näkemykseen kuin aineistossa muutoin.

6.1.1 Ajattelun kehittäjä

Sosiaalityön koulutuksen merkitys psykoterapeutin ammatissa toimimisen kannalta näyttäytyi työntekijän ajattelua ja kognitiivisia taitoja kehittävänä ajanjaksona. Koulutuksen aikana sosiaalityöntekijä-psykoterapeutit kokivat ajattelunsa ja ymmärryksensä laajentuneen yhteiskunnallisen ja sosiaalisen viitekehyksen, sosiaalityön ammattietiikan ja -arvot käsittäväksi ymmärrykseksi. Ajattelun kehittymisellä vastaajat tarkoittivat konkreettisemmin kehittyntä kykyään kokonaisvaltaiseen ihmisen elämäntilanteen sekä yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen hahmottamiseen ja huomioimiseen oman toiminnan perustana. Lisäksi yhteiskunnan ja hallinnon rakenteiden toiminnan sekä lainsäädännön aiheuttamien hyvin- tai pahoinvoinnin syy-seuraus -suhteiden arvioinnin taidot ja tieteellisen tiedon käsittelyn ja soveltamisen taidot kehittyivät. Näiden koulutuksen muovaamien ajatusten ja ymmärryksen he kokivat edelleen vaikuttavan perustavanlaatuisesti tapaansa toimia psykoterapeutteina. Sen lisäksi, että koulutuksen aikana vastaajien todellisuus- ja ihmiskuva vaikuttaa muokkautuneen ihmiselämän situationaalisen ulottuvuuden huomioivaksi (kts. esim. Rauhala 2005), myös erilaiset kognitiiviset kyvyt hahmottamisen, arvioinnin, syy-seuraus -suhteiden ja tieteellisen tiedon käsittelyn taitojen muodossa kehittyivät koulutuksen aikana. Aineistossa sosiaalityön yliopistokoulutuksen tärkeimpänä sisällöllisenä oppina korostui yksilön elämäntilanteen, ympäristön ja niissä tapahtuvien asioiden hahmottaminen hyvinvoinnin rakentumiseen vaikuttavina tekijöinä.

”Sosiaalityön koulutusta terapiatyön kannalta pidän tärkeänä itselleni siksi, että se on antanut laajan ymmärryksen yhteiskunnan rakenteista, teoreettisen tiedon hallitsemisen kykyä, kykyä ymmärtää syy-seuraussuhteita ja kokonaisuuksia, jotka kaikki ovat läsnä tehdessä terapiatyötä yksilöiden kanssa.” (Kirjoitus 7.)

”(..) on monia yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka olennaisesti vaikuttavat terapia-asiakkaiden hyvinvointiin ja joiden ymmärtäminen on erityisesti sosiaalityöntekijöiden osaamisaluetta.” (Kirjoitus 5.)

”Mutta perheet ja yksilöt eivät ole irrallisina maailmassa vaan suhteessa ympäröivään lähiyhteisöön, joka taas on suhteessa yhteiskuntaan, Niin kuin perheetkin ovat itsessään suhteessa yhteiskuntaan. Itse ajattelen tämän olevan vahvin kytkös yliopisto-opintoihini ajattelussani tämän hetken työotteessani.” (Kirjoitus 1.)

Sosiaalityöntekijä-psykoterapeuttien ajattelu on kehittynyt sosiaalityön koulutuksen aikana myös sosiaalityön eettisiä periaatteita ja arvoja sisältäväksi. Tämä näyttäytyy aineistossa paitsi suoraan koulutuksen eettisen puolen suorana korostamisena, myös koulutuksen muokkaamana kiinnostuksena työskennellä erilaisten marginaalisten ryhmien ja ”vaikeiden” asiakkaiden kanssa sosiaalityön arvojen mukaisesti ja eettisesti. Korkea moraali näkyy esimerkiksi oman osaamisen reflektointina niin, että työntekijä ei ota hoidettavakseen liian vakavista psyykkisistä häiriöistä kärsiviä henkilöitä. Joustavuus ja asiakaslähtöisyys sen sijaan näyttäytyi mahdollisuutena muokata omaa työtä asiakkaan tarpeita vastaavaksi. Vastauksissa on nähtävissä myös sosiaalityöntekijätaustaisilla psykoterapeuteilla oleva holistinen ja ihmisarvoon- ja oikeuksiin perustuva ihmiskäsitys, minkä sisältävä työote sietää epävarmuutta, keskeneräisyyttä ja elämän tilanteittaisuutta. Vastauksista kumpuava ihmiskäsitys on todennäköisesti ainakin osittain sosiaalityön koulutuksen muokkaamaa. Heikommassa asemassa olevan puolelle asettumisen ja tukemisen, syrjimisen vastaisuuden, tasa-arvon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden sekä yksilön kokonaisvaltaisuuden ja voimavarojen huomioimisen arvot näyttäytyvät monin tavoin aineistossani.

”Sosiaalityöntekijän taustasta on mielestäni sitten ollutkin hyötyä siinä, että minulla on ollut kiinnostusta ja osaamista ymmärtää näitä ns. vaikeita asiakkaita, jotka monesti kokevat olevansa yhteiskunnassa yksin ja kokevat joutuvansa taistelemaan viranomaisia ja järjestelmää vastaan.” (Kirjoitus 5.)

”Kykenen ymmärtämään asiakkaideni mahdolliset taloudelliset ongelmat ja ko. asiakkaille voin tarjota terapiaa halvemmalla kuin sellaiset terapeutit, joilla ei ole samanlaista näkemystä. Näin myös vähempiosaiset tulevat paremmin autetuiksi ja vastaavasti käyvät useammin.” (Kirjoitus 10.)

”Ammatillinen etiikka sosiaalityön koulutuksessa ja työn alkumetreillä on iskostunut lujaan.” (Kirjoitus 15.)

Sosiaalityön koulutuksen merkitys ajattelun kehittäjänä kiinnittyy lopulta psykoterapian näkökulmasta nähdäkseen siihen, kuinka sosiaalityön koulutuksen luomaa sisällöltään varsin sosiaalista ja yhteiskuntatieteellistä ajattelua ja ymmärrystä kyetään soveltamaan psykoterapiatyössä. Sosiaalityön koulutuksen merkitys kiinnittyy myös siihen, miten psykoterapiatyö mielletään. Sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit ymmärtävät psykoterapiatyön laajasti ihmisen psyykkisen ja sosiaalisen elämänulottuvuuden kautta, jolloin sosiaalityön koulutuksen aikana kehittyneen yhteiskunnallisen, tieteellisen ja eettisen ajattelun koetaan rikastavan psykoterapian parissa tehtävää työtä. Opiskelijoiden ajattelua kehitetään koulutuksen aikana myös tieteellisen ja teoreettisen tiedon tuottamisen ja soveltamisen osalta, jolloin se osaltaan yhdessä henkilökohtaisten ominaisuuksien kanssa vaikuttaa sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien kykyyn soveltaa sosiaalityön koulutuksen muovaamaa ajattelua psykoterapiatyön kontekstissa. Koska sosiaalityön koulutus ei ole suoranaisesti hoidollisuuteen tai terapeutin vuorovaikutukseen valmentavaa koulutusta, painottuu aineistossa koulutuksen merkitys työntekijän ajattelun kehittäjänä, kun menetelmällinen puoli sen sijaan kaipaakin kehittämistä.

”Toisaalta yliopistokoulutus on laajentanut ammatillista näkökulmaa ja avannut tieteiden maailmaa ja tieteellistä ajattelua itselleni, mistä myös on paljon hyötyä psykoterapeuttina toimiessa.” (Kirjoitus 12.)

6.1.2 Kehittämisen kohde

Toinen sosiaalityön koulutuksen merkitystä psykoterapiatyön kontekstissa kuvaava luokka muodostuu sosiaalityön koulutuksesta kehittämisen kohteena. Vastaajat kuvasivat koulutuksen merkitystä jo edellä esitellysti joko ajattelua ja ymmärrystä

kehittävänä, tai vaihtoehtoisesti koulutuksen puutteiden kautta. Kehittämisen kohteiksi sosiaalityön koulutuksessa muodostuvat aineiston perusteella erityisaloista annettava tietous ja vuorovaikutusmenetelmällinen osaaminen. Erityisaloista annettavan tietouden puutteella tarkoitan sitä, että aineiston perusteella sosiaalityön koulutuksen tulisi sisältää enemmän sosiaalityön erityisaloihin liittyvien ilmiöiden käsittelyä sekä enemmän erityisalaopintoja. Erityisesti ihmisen hyvinvoinnin psyykkiseen puoleen liittyvien ilmiöiden tuntemus katsottaisiin eduksi paitsi psykoterapeutin, myös sosiaalityöntekijän ammatissa toimimisen näkökulmasta. Myös päihdeiden ja niihin liittyvien psyykkisten ilmiöiden käsittelyä toivottiin tuotavan nykyistä vahvemmin myös sosiaalityön opintoihin.

”Koulutuksessa olisi tärkeä nostaa esiin, kuten nykyään saatetaan jo tehdäkin, esimerkiksi asiakkaiden kiintymyssuhteiden ja traumaattisten kokemusten vaikutus. Suuri osa sosiaalityön asiakkaista on kokenut elämässään jollakin tavalla psyykkisesti kuormittavia tai traumaattisia kokemuksia, lastensuojelussa kaikki asiakkaat, joten perusymmärrys näiden asioiden vaikutuksesta voisi olla hyvä saada jo opiskeluaikana.” (Kirjoitus 7.)

”Mielestäni sosiaalityön koulutuksessa pitäisi ehdottomasti olla pakollisena myös päihdetyön kurssi ja edes lyhyehkö harjoittelujakso päihdehoitopaikassa (yksi parin tunnin käynti ei missään tapauksessa ole riittävä).” (Kirjoitus 2.)

Erityisaloihin liittyvän puutteellisen tiedon lisäksi sosiaalityön koulutuksen kehittämisen kohteeksi osoittautui vuorovaikutustilanteissa tarvittava menetelmällinen osaaminen. Vastaajien mielestä sosiaalityön koulutus ei sisällä juuri lainkaan pakollisia vuorovaikutukseen tai haastattelumenetelmiin liittyviä opintoja, ja tämä koetaan puutteeksi myös molemmissa ammateissa toimimisen kannalta. Tutkimustulos on ristiriidassa sosiaalityön koulutusoppaiden ja koulutuksen tuottamasta osaamisesta tehtyjen selvitysten kanssa, joissa koulutuksen kuvataan tuottavan osaamista vuorovaikutustilanteisiin (kts. esim. Sosnet 2014).

”Koulutus ei mielestäni tarjonnut juurikaan valmiuksia ihmissuhdetyöhön tai opettanut mm. vuorovaikutustaitoja tai haastattelumenetelmiä. Tämä on iso puute sosiaalityön koulutuksessa. Mielestäni motivoivan haastattelun- tai

dialogisen työskentelyn menetelmiä pitäisi olla enemmän osana sosiaalityön opintoja.” (Kirjoitus 13.)

”Jos ajattelen sosiaalityön koulutusta suhteessa psykoterapian tekemiseen, koulutus olisi saanut sisältää useampia työharjoittelujaksoja ja pakollisia vuorovaikutuskursseja.” (Kirjoitus 2.)

6.2 Sosiaalityön työkokemuksen merkitys psykoterapiatyössä

”Sosiaalityön arvopohjalle ja ajattelulle sosiaalityön teoriaopinnot ovat tärkeitä. Kaikki muu sosiaalityöstä sitten opitaankin mielestäni työssä.” (Kirjoitus 8.)

Sosiaalityön työkokemuksen merkitys psykoterapiatyössä toimimisen kannalta jäsenyi aineistossani käytännön opettajan ja ammatillisen identiteetin rakentajan pääluokkiin. Työkokemus sosiaalityöstä opettaa väistämättä sosiaalityön arkea ja konkretisoi teoreettiset ilmiöt käytännössä myös psykoterapiatyölle yhteisten rajapintojen osalta. Työkokemuksen seurauksena sosiaalityöntekijä kasvaa ammatillisesti ja on kykenevämpi toimimaan myös psykoterapeuttina. Sosiaalityössä kartutetun työkokemuksen merkityksestä psykoterapeutin ammatissa toimimiselle oli tutkimusaineistossa kiistaton yksimielisyys: joidenkin vastaajien mielestä jopa aivan kaikkien alojen työkokemuksesta olisi hyötyä psykoterapeutin ammatissa toimimisen kannalta.

6.2.1 Käytännön opettaja

Työkokemus sosiaalityöstä asettuu merkitykseltään käytännön opettajan rooliin psykoterapiatyön kontekstissa: käytännön sosiaalityössä erilaisten tilanteiden kokeminen ja niissä toimiminen opettaa myös psykoterapeutille tärkeitä taitoja. Työ sosiaalityöntekijänä konkretisoi koulutuksen aikana teoretisoituja ilmiöitä ja opettaa

niihin suhtautumista sekä niiden kanssa toimimisen mahdollisuuksia ja välineitä. Sosiaalityöntekijän työssä kohdataan työpaikasta riippumatta samoja ilmiöitä kuin psykoterapiassa: väkivaltaa, huoltajuusriitoja, haastavia persoonallisuuksia, köyhyyttä, traumoja ja kriisejä, päihteitä, rikollisuutta ja monitasoista vaillejäämistä lapsuuden kiintymyssuhteista aina palvelujärjestelmän väliinputoamisiin. Näiden ilmiöiden kanssa työskentely ja niiden yksilöllisten vaikutusten tarkastelu läheltä sosiaalityössä antaa välineitä samojen aiheiden käsittelyyn myös psykoterapiassa. Lisäksi työkokemuksen kautta lisääntynyt käytännöllinen ja hiljainen tieto lainsäädännöstä, palvelujärjestelmän- ja sosiaaliturvan mahdollisuuksista sekä erilaisista verkostoista laajentaa psykoterapeutin viitekehystä ihmisen sisäisten prosessien lisäksi koko elämäntilanteen ja ympäristön huomioimiseen.

”Tulin tuntemaan ne traumaattiset olosuhteet, joissa asiakkaani olivat kasvaneet ja ne suunnattomat vaikeudet elämässä, jotka usein olivat psykiatrisen sairastumisen taustalla. Kuulin paljon hoitojärjestelmästä, sen tuomasta avusta ja sen epäkohdista.” (Kirjoitus 14.)

”Sosiaalityöntekijän työkokemuksella on suuri monin tavoin avartava, tietoa, todellisuutta, sosiaaliturvan -ja muidenkin instituutioiden toiminnan ymmärrystä lisäävä merkitys psykoterapeutin työhön.” (Kirjoitus 11.)

”Erityisesti 17 vuoden työura sosiaalityöntekijänä päihde- ja mielenterveystyössä on antanut todella vahvan ja monipuolisen kokemuksen ja käsityksen ongelmatyypeistä, joista vähintään joitain esiintyy lähes jokaisella psykoterapiaankin hakeutuvalla asiakkaalla. Useimmilla asiakkailla kuitenkin on vähintäänkin mielialaoireilua (ahdistus, masennus tms.), elämänkriisi (ero tai parisuhdeongelmia, työttömyys, oma tai läheisen vakava sairastuminen jne.), elämänhallinnan ongelmia (päihteet, peliongelmat jne.) tms.” (Kirjoitus 2.)

Työelämässä toimiminen valmentaa työntekijöitä myös menetelmällisesti ja paikkaa sosiaalityön koulutuksessa esiintyviä puutteita. Sosiaalityöntekijät tapaavat työssään lukuisia erilaisia asiakkaita ja yhteistyötahoja, joiden kanssa toimittaessa vuorovaikutustaitoja harjoitellaan. Monet sosiaalityön asiakkaat ja vuorovaikutustilanteet saattavat olla haastavia monestakin tekijästä johtuen, minkä vuoksi toimivien vuorovaikutusmenetelmien opetteleminen ei välttämättä tapahdu lainkaan helpoissa olosuhteissa. Myös psyykkiseen hyvinvointiin ja hoidollisuuteen

liittyvä erityisosaaminen on mahdollista oppia käytännössä psykiatrian sosiaalityössä, riippuen siitä millainen työnkuva sosiaalityöntekijällä organisaatiossa on. Monet aineistoni sosiaalityöntekijä-psykoterapeutit pitivät kuitenkin erityisesti psykiatriassa hankittua työkokemusta merkityksellisenä terveydenhuollollisen näkemyksen avartajana.

”Työkokemuksesta sosiaalityöntekijänä on ollut merkittävää hyötyä psykoterapeuttina toimimisen näkökulmasta. Olen kohdannut sosiaalityöntekijänä lukuisia henkilöitä ja perheitä, ollut mukana verkostoissa ja ryhmissä. Olen kuullut valtavan määrän ihmisten kertomuksia omista kokemuksistaan ja pystynyt havainnoimaan mikrotasolla yhteiskunnassa tapahtuvia ilmiöitä.” (Kirjoitus 12.)

”Työstä olen saanut ymmärrystä psyykkisistä häiriöistä, psykiatrisista sairauksista, lääkityksistä, mielenterveyslaista, erilaisista hoitopoluista ja kokemusta siitä, millaista olla kontaktissa näistä ongelmista kärsivien ihmisten kanssa.” (Kirjoitus 7.)

Psykiatrian työkokemuksen lisäksi myös lastensuojelutyössä kartutettu työkokemus nähtiin vastaajien keskuudessa erityisen merkityksellisenä käytännön opettajana psykoterapiatyön näkökulmasta. Lastensuojelun työkokemusta kuvattiin tärkeäksi muun muassa ylisukupolvisuuden, lapsuuden kiintymyssuhteiden ja kaltoinkohtelun, traumaattisuuden ja köyhyyden teemoja havainnollistavana työnä. Kaikki lastensuojelussa työskennelleet vastaajat nostivat lastensuojelutyön kokemuksen merkitykselliseksi oman myöhemmän psykoterapeuttiuransa kannalta.

”Lastensuojelussa oli mahdollista nähdä, kuinka esimerkiksi taloudellinen tiukkuus tai muu vaille jääminen, kaltoinkohdelluksi tuleminen tms. vaikuttavat ihmiseen ja sitä kautta psykoterapeuttina kyetä paremmin näkemään, kuinka varhaisista prosesseista voi olla kysymys ja kuinka ne kaikki vaikuttavat ihmismielen rakentumiseen.” (Kirjoitus 9.)

”Sijaishuollon sosiaalityö piti sisällään hyvin paljon hoidollista näkökulmaa, ihmissuhdetaitojen ymmärrystä, vanhemmuuden ja perheen vuorovaikutuksen ymmärrystä sekä erityisesti varhaisessa vuorovaikutuksessa vaille jääneen lapsen tarpeiden huomioimista. Samoin traumaosaaminen on aina ollut keskeistä lastensuojelun sosiaalityössä” (Kirjoitus 6.)

*”Nyt ajattelen, että lastensuojelun työkokemus auttaa terapeuttia suhteutumaan rauhallisesti ja taivastelematta melkeinpä mihin tahansa vastaan tulevaan.”
(Kirjoitus 1.)*

6.2.2 Ammatillisen identiteetin rakentaja

Sosiaalityön työkokemus käsitteellistyy ammatillisen identiteetin rakentajaksi aineistossa esiin tulevien työssä tapahtuvien henkilökohtaisen kasvun, kehittymisen ja oivaltamisen kokemusten myötä. Työssä tapahtuvat ammatilliset onnistumiset ja epäonnistumiset, oman työn kriittiset pohdinnat, erilaiset tunteet ja ihmiskohtalot ovat muokanneet työntekijöistä sellaisia kuin he ovat nyt, ja muutos ja kehitys on jatkuva prosessi. Ammatillinen identiteetti on siis ajassa ja kokemuksissa muutuva ja tästä syystä suhteessa työntekijän kokemusten kautta myös työn sisältöihin. Tietäntyypinen työ siis tuottaa tietäntyypisiä ammatti-identiteettejä, joista toisaalta ei ole olemassa universaaleja määritelmiä. Työkokemus kuitenkin edesauttaa työntekijän ammatillisen identiteetin rakentumista niin, että työntekijä liittää itseensä samoja asioita, kuin hän käsittää yleisesti alan ammatti-identiteettiin kuuluvan. Lisäksi työntekijät oppivat työssä myös itsestään, jolloin oma ammatillinen identiteetti on paitsi yhteisiä piirteitä muiden kanssa sisältävä, aina myös yksilöllisiä piirteitä sisältävä.

”Kaikissa em. työtehtävissäni sosiaalityöntekijänä olen tutustunut itseeni ammattilaisena ja ymmärtänyt, millainen työntekijä olen ja miten mieluiten asiakkaitten kanssa toimin.” (Kirjoitus 14.)

*”Sosiaalityöntekijä-terapeutti on minusta ammatti-identiteetin näkökulmasta erityisen hyvä yhdistelmä silloin, kun erilaiset huono-osaisuuteen ja marginaalisuuteen liittyvät kysymykset liittyvät asiakkaan tilanteeseen.”
(Kirjoitus 5.)*

”(..) oma itsekokemus ja ymmärrys toisesta ihmisestä on niin ikään muutoksessa.” (Kirjoitus 8.)

”Olen joutunut paljon pohtimaan sitä, miten auttaa ihmistä omassa elämässään eteenpäin ja olla tukemassa parempaan tulevaisuuteen. Olen kokenut ammatillisia onnistumisia ja epäonnistumisia.” (Kirjoitus 12.)

Toisaalta muutama vastaajista koki myös, että oman ammatillisen fokuksen kirkastumisen käänköpuolena työkokemus sosiaalityöstä ohjaa työntekijöiden työorientaatiota välillä liiankin paljon pyrkimään muutokseen, ongelmien ratkaisemiseen ja palveluiden tarjoamiseen hyvinvointia tuottavana toimenpiteenä. Liian konkreettinen palveluohjaajan tai muutoksen kontrolloijan opittu rooli on hankala psykoterapian näkökulmasta, ja siitä on psykoterapiatyössä kyettävä irtaantumaan.

”Kun aloitin toimimisen psykoterapeuttina, koin suurimman haasteen siinä, että minulla oli kiire ratkaista ihmisten ongelmia. Tämä kumpusi suoraan sosiaalityön työorientaatiosta. Vuosia harjoiteltuani ja dialogisuuteen perehtyneenä opin, että minun ei tarvitse ratkaista mitään, minun ei tarvitse ohjata mitään eikä minun tarvitse tarjota mitään palveluita. Asiakkaat kyllä tietävät mikä on heille parhaaksi.” (Kirjoitus 13.)

”Olen paljon peilannut sitä, milloin kyseessä on yksilön sisäinen ja milloin ulkoinen tekijä ja tasapainoillut sen kanssa, että en liikaa toisaalta sopeuttaisi asiakasta vaikeaan tilanteeseen, mutta toisaalta etten liian aktiivisesti alkaisi ratkoa elämäntilanteessa olevia käytännön asioita.” (Kirjoitus 5.)

Moniammatillisissa tiimeissä ja työyhteisöissä toimiminen on myös osaltaan vaikuttanut sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillisen identiteetin rakentumiseen. Kollegiaalinen tuki työyhteisössä näyttäytyy tärkeänä ammatillista identifioitumista ja sitä kautta identiteettiä vahvistavana tekijänä, ja toisaalta itsen vertailu esimerkiksi muista taustoista tuleviin psykoterapeuttikollegoihin havainnollistaa työntekijöille heidän oman osaamisensa ja ammatti-identiteettinsä erityispiirteitä. Päinvastoin taas täysin itsenäisenä ammatinharjoittajana tai vain sivutoimisena psykoterapeuttina työskentely ilman sosiaalista kontaktia omaan ammattiryhmään vaikeuttaa psykoterapeutin ammatillisen identiteetin rakentamista.

”Esim. psykologiterapeutti ei samalla tavalla välttämättä pohdi ulkoisia muutoksentarpeita, vaan keskittyy selkeästi asian käsittelyyn tunnetason kysymyksenä. (...) Sosiaalityöntekijän vahvuus siis mielestäni on tilanteen tarkastelu laajemmin ja heikkoutena voi sitten olla, että ei päästä niin syvälle tunnetason asioihin.” (Kirjoitus 5.)

*”Samaistun koulutuksen kautta muihin psykoterapeutteihin, muttei se ole ehkä
päällimmäisiin identiteettini kun en tee työtä päätoimisesti, vaan sivutoimisesti”
(Kirjoitus 11.)*

6.3 Sosiaalityön asiantuntijuuden merkitys psykoterapiatyössä

Sosiaalityön koulutukseen, työkokemukseen ja työntekijän persoonallisiin ominaisuuksiin pohjautuva sosiaalityön asiantuntijuus muovautuu aineistossa kokonaisvaltaiseksi: ihmiselämän kokonaisuuden huomioiva sosiaalityön asiantuntijuus näyttäytyy merkittävänä psykoterapian näkökulmasta sen kiinnittäessä huomion ja laajentaessa psykoterapeutin näkökulman ihmisen intrapsyykkisten prosessien lisäksi ihmiselämän ja elämäntilanteen moninaisiin sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Sosiaalityön asiantuntijuus näyttäytyy monipuolisena tietoja ja taitoja sisältävänä asiantuntijuutena, johon psykoterapeutin omat henkilökohtaiset piirteet ja ominaisuudet vaikuttavat. Asiantuntijuuden osaamisen alueet suhteutuvat hyvin luvussa 3.2 esiteltyyn Ulla-Maija Rantalaihon (Kemppainen 2006, 258, ref. Rantalaiho 2005) jaotteluun sosiaalityön asiantuntijuuden osaamisalueista. Sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit hyödyntävät laaja-alaista näkemystään psyykkisen hyvinvoinnin rakentumiseen omassa psykoterapiatyössään siitäkin huolimatta, että sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta psykoterapeutina saatetaan kyseenalaistaa.

6.3.1 Kokonaisuuden huomioija

Sosiaalityön asiantuntijuuden osa-alueista yhteiskuntaan, sen rakenteisiin ja palvelujärjestelmään, etiikkaan sekä muutokseen ja kehittämiseen liittyvä asiantuntijuus korostuvat aineistossani. Yhteiskuntaan liittyvä asiantuntijuus ilmenee ymmärryksenä sosiaalityön ja psykoterapiatyön kohteena olevien ilmiöiden vuorovaikutteisesta suhteesta yhteiskuntaan: monet psyykkistä hyvinvointia ja mielialaa määrittävät

ongelmat ovat varsin arkisia, esimerkiksi talouteen tai työttömyyteen liittyviä ongelmia, jotka ovat välittömässä yhteydessä yhteiskuntaan ja sen rakenteisiin. Palvelujärjestelmän asiantuntijuuden myötä sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit voivat ohjata, neuvoa tai konkreettisesti auttaa psykoterapia-asiakkaitaan esimerkiksi Kela-asioinnissa tai lakisääteisten oikeuksien ja palveluiden suhteen. Palvelujärjestelmäosaamista terapeutit eivät kuitenkaan erityisesti korosta asiakassuhteissaan, vaikka psykoterapiatyössä on mahdollista joustaa ja työtä laajentaa konkreettisemmaksi auttamiseksi asiakkaan tarpeita kuunnellen, jos psyykkisestä voinnista keskustelu osoittautuu turhaksi käytännön asioiden hoitamisen ollessa asiakkaalle ylivoimaista. Työn fokus on kuitenkin säilytettävä psykoterapiassa.

”Sosiaalityön hyöty tulee esiin myös psykoterapiaan hakeutuvan asiakkaan ensimmäisessä yhteydenotossa tai alkuhaastattelussa, jos hän alkaa pohtia onko hänellä varaa käyntimaksuihin palvelun ollessa yksityispuolen hoitoa. Siinä tilanteessa pystyn kertomaan toimeentulotukikäytännöistä ja ohjeistamaan mahdollisten tukien hakemisessa.” (Kirjoitus 2.)

”Joissakin tilanteissa se on asiakkaan kannalta hyvä, sillä hän saa tilaa tunteiden käsittelylle, toisaalta on ollut tilanteita, joissa auttaminen esim. etuusasiassa onkin ollut asiakkaan ahdistuksen kannalta merkittävämpi apu kuin taloudellisesta tilanteesta aiheutuneen ahdistuksen käsittely tunnetasolla olisi ollut.” (Kirjoitus 5.)

”Tietyssä vaiheessa terapiaprosessia työni risteilee sosiaalityöntekijän, lastenvalvojan, asianajajan ja psykoterapeutin työn välimaastoissa. Tästä on tärkeä olla tietoinen ja pitää työskentelyn polku kuitenkin kirkkaana psykoterapeuttisessa kuntoutuksessa.” (Kirjoitus 13.)

Eettinen- ja arvoihin liittyvä sosiaalityön asiantuntijuus näyttäytyy aineistossa esimerkiksi ”vaikeiden asiakkaiden”, erilaisten marginaalisten ryhmien ja vähävaraisten ihmisten ottamisena psykoterapia-asiakkaiksi, oman osaamisen rajoitteiden tunnustamisena sekä epäkohtien esiin tuomisena ja korjaamisena asiakkaan edun mukaisesti. Sosiaalityön ammattieettinen ajattelu ja arvopohja on kehittynyt jo sosiaalityön yliopistokoulutuksen aikana, ja se vaikuttaa sosiaalityöntekijätaustaisen psykoterapeutin työssä ja asiantuntijuudessa vahvasti niin, että työn tekemisessä on aina mukana eettinen aspekti. Sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit työskentelevät monien muiden terapeuttien syrjimien asiakkaiden kanssa, mutta toisaalta reflektivat

oman osaamisensa heikkouksia ja ohjaavat oman erityisosaamisensa ulottumattomissa olevat asiakkaat toisten terapeuttien vastaanotoille. Omista rajoitteista ja palveluista tiedotetaan avoimesti ja omaa sosiaalityön asiantuntijuutta hyödynnetään eettisesti myös esimerkiksi siinä, että asiakkailla olevaa sosiaalityöhön ja erityisesti lastensuojeluun liittyvää vääristynyttä tietoa korjataan. Asiakkaan edun, auttamisen ja hyvyyden, osallisuuden ja aktiivisuuden sekä asiakaslähtöisyyden arvot ovat havaittavissa useissa aineistolainauksissa.

"Koen, että jos minulta apua pyydetään ja sitä tarvitaan, sitä tulee minun myös antaa. En ohjaa toiselle luukulle. Mutta rajan pidän kuitenkin jossain ja silloin ohjaan oikeaan suuntaan. En tee kaikkea, enkä varsinaan asiakkaan puolesta vaan avustan ja vahvistan häntä tarvittaessa." (Kirjoitus 3.)

"Minä edustan omanlaista psykoterapiatyöskentelyä ja jos tämä ei asiakasta auta, niin usein me yhdessä tuumin pohdimme toisenlaista näkökulmaa tai toista terapeuttia. Asiakkaan etu menee tässä oman ammatillisen identiteetin pönkittämisen edelle." (Kirjoitus 13.)

"En ota ketä vaan, tiedän myös rajoitteeni ja osaamiseni, en ole omnipotentti. (...) En rahasta potilaita turhaan, en ota arvioon, jos jo puhelimesta kuulostaa, että ei ole minulle. (...) Jotkut ottaa mitä vaan. Teen siis korkealla moraalilla ja etiikalla." (Kirjoitus 15.)

Muutokseen ja kehittämiseen liittyvä sosiaalityön asiantuntijuus ilmenee aineistossani osittain limittyneenä eettisyyteen: eettisesti korkeatasoista ammattilaisuutta on itsereflektointiin perustuva oman työn kehittäminen yhteiskunnan muutoksia ja asiakkaan tarpeita vastaavaan suuntaan, (rakenteellisten) epäkohtien esiin tuominen sekä ratkaisujen pohtiminen näihin epäkohtiin. Monen sosiaalityöntekijän kohdalla oman työn kriittinen reflektointi oli itseasiassa lähtökohta psykoterapeutin koulutukseen hakeutumiselle, koska pelkkä sosiaalityön osaaminen ei tuntunut riittävältä asiakkaiden auttamiseksi. Lisäksi omaa osaamista pyritään ylläpitämään ajantasaisena ja kehittämään oman työnohjauksen ja lisäkoulutusten avulla. Osa vastaajista on aktiivisia myös esimerkiksi perinteisen- ja sosiaalisen median sekä blogin kirjoittamisen käyttämisessä rakenteellisen työn välineenä. Aineistossa tuodaan eräänä kehitysehdotuksena esiin esimerkiksi se, kuinka erityisesti julkisen sektorin lastensuojelutyö hyötyisi psykoterapeuttisesta osaamisesta. Myös muiden ammattiryhmien tietouden lisääminen sosiaalityöntekijän laajemmasta osaamisesta

Kela-etuuksien selvittäjän sijaan olisi tarpeen, jotta sosiaalityöntekijöiden sekä sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien arvostus kyettäisiin rinnastamaan arvostuksen tasossa terveydenhuollon pohjakoulutusten tasolle.

”Psykoterapeutiksi lähdin opiskelemaan, koska koin, ettei sosiaalityön pohjakoulutukseni antanut riittävästi valmiuksia työskennellä aikanaan päihdeasiakkaiden kanssa.” (Kirjoitus 12.)

”Minusta on tuntunut hyvin oudolta joutua puolustamaan omaa ammatillista taustaani tällaisissa [sosiaalityöntekijän pohjakoulutuksen sopivuutta arvioivissa] keskusteluissa. Olen miettinyt johtuuko suhtautumistavan muutos siitä, että monet ihmiset mieltävät sosiaalityön vain ja ainoastaan toimeentulotuki- ja muiden talousasioiden hoitamiseksi.” (Kirjoitus 2.)

”Tiedottamiseen ja ennaltaehkäisevään työhön liittyen olen tehnyt lähes koko työurani ajan yhteistyötä paitsi eri sanoma- ja aikakauslehtien, myös radion ja television kanssa. Olen toiminut myös yhteiskunnallisissa luottamustoimissa.” (Kirjoitus 4.)

Sosiaalityön asiantuntijuuden merkitys psykoterapiatyön kannalta näyttäytyy siis siten, että sosiaalityöntekijätaustaisen psykoterapeutin toteuttama terapia huomioi asiakkaan elämäntilanteen kokonaisuutena ja terapeutti toimii työssään sekä sosiaalityöntekijän että psykoterapeutin koulutuksesta saamansa asiantuntijuuden kokonaisuutta hyödyntäen. Aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella asiantuntijuuden rakentumiseen vaikuttavat koulutuksen ja erilaisten työ- ja elämäkokemusten ohella myös työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet: aineistossani henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitys asiantuntijuuden rakentumiseen suhteessa koulutukseen ja työkokemukseen ei erityisellä tavalla määrällisesti korostunut. Siitä huolimatta työntekijän henkilökohtaiset kyvyt olla omana persoonallisena itsenään osana vuorovaikutuksellista suhdetta korostuivat työntekijän kokonaisvaltaiseen asiantuntijuuteen ja ammatilliseen identiteettiin vaikuttajana.

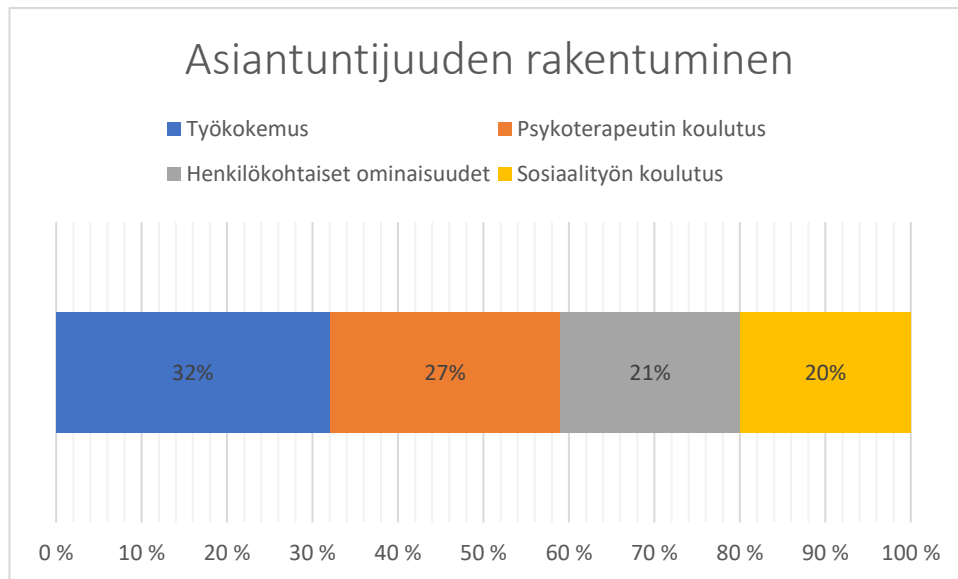
”Asiantuntijuus syntyy kokemuksesta ja tärkeimpänä ominaisuutena taustakoulutuksesta tai työkokemuksesta riippumatta on kyky kuulla ja kuunnella, olla läsnä asiakkaan elämässä.” (Kirjoitus 7.)

”Sosiaalityön opinnoissa, työtehtävissä, asiantuntijana ja psykoterapeuttina olennaista minulle on ollut uskaltaa olla omana itsenäni, luottaa siihen mitä tunnen ja miten toimin.” (Kirjoitus 14.)

6.3.2 Terapeutin asiantuntijuuden rakentuminen tutkimusaineiston perusteella

Pyysin kirjoituspyynnössäni tutkielmaani osallistuvia sosiaalityöntekijä-psykoterapeutteja arvioimaan oman tämän hetkisen asiantuntijuutensa rakentumista prosentuaalisesti. Pyysin vastaajia jakamaan asiantuntijuuden kokonaisuuden eli 100% sosiaalityön koulutuksen, psykoterapeutin koulutuksen, työkokemuksen sekä henkilökohtaisten ominaisuuksien kesken. Jako asiantuntijuutta rakentaviin elementteihin on tehty aiemman tutkimuskirjallisuuden sekä Susannan Paloniemen (2004) väitöskirjassa käytetyn jaottelun perusteella. Aineistossani viidestätoista vastaajasta yksitoista halusi tai kykeni jaottelemaan asiantuntijuuttaan rakentavia elementtejä prosentuaalisesti. Osa koki, että vuosikymmeniä kestävää ammatillista kasvua ja kehitystä ei ole mahdollista esittää prosentuaalisesti tai että opinnoista on kulunut niin pitkä aika, että niiden vaikutusta nykyhetken asiantuntijuuteen ei pysty arvioimaan.

Yhdentoista vastauksen perusteella sosiaalityöntekijätaustaisen psykoterapeutin asiantuntijuus rakentuu vankimmin työssä kerrytetyn kokemuksen (32%) ja psykoterapiakoulutuksen (27%) perusteella. Sosiaalityön koulutuksen (20%) ja henkilökohtaisten ominaisuuksien (21%) osuus asiantuntijuuden rakentumisessa oli lähes yhtä suuri, sosiaalityön koulutuksen vaikutuksen ollessa kuitenkin kaikista vähäisin (Kuvio 3.). Aineistoni perusteella syntynyt jaottelu jäljittelee Paloniemen (2004) tutkimustuloksia työkokemuksen saadessa suurimman merkityksen ja pohjakoulutuksen jäädessä merkitykseltään vähäisimpään osaan.

Kuvio 3. Psykoterapeuttien asiantuntijuutta rakentavien elementtien jakautuminen.

6.4 Psykoterapeuttien ammattiryhmään identifioituminen

Sosiaalityön koulutuksen, työkokemuksen ja kokonaisuuden huomioivaksi määrittynen sosiaalityön asiantuntijuuden merkitysten perusteella sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään näyttäytyi aineistossani kaksijakoisena: suurin osa sosiaalityöntekijätaustaisista terapeuteista identifioi itse itsensä vahvasti psykoterapeuttien ammattiryhmään eivätkä he kyseenalaistaneet omaa samastumistaan. Suurin osa sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillisen identifioitumisen kyseenalaistajista oli jokin ulkopuolinen taho tai toisen taustakoulutuksen saanut terapeutti, ja vain kolme tutkielmani vastaajista itse kyseenalaisti omaa identifioitumistaan. Siksi identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään ja psykoterapiatyöhön, jossa työntekijöistä suurimmalla osalla on terveydenhuollollinen taustakoulutus, näyttäytyy aineistossani sekä kyseenalaistettuna että kyseenalaistamattomana. Oma ennako-oletukseni sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien vahvasta identifioitumisesta omaan ammattiryhmäänsä näyttäytyi aineistossa kuitenkin oletustani pääosin vastaavana, ja vaikka monissa vastauksissa

pohdittiinkin oman koulutuksen, työkokemuksen tai asiantuntijuuden puutteita suhteessa muihin psykoterapeutteihin, ei se kovinkaan monen vastaajan kohdalla vaikuttanut lopulta negatiivisesti ammatilliseen identifioitumiseen ja ammatillisen identiteetin selkeyteen.

6.4.1 Kyseenalaistettu

Kyseenalaistettuna sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillinen identifioituminen suhteessa muihin psykoterapeutteihin näyttäytyi aineistossa pääasiassa muiden terapeuttien, työnantajien ja psykoterapeuttikilpailutusten aiheuttaman arvostelun ja diskriminaation vuoksi. Kyseenalaistettuna sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillinen identifioituminen näyttäytyy siis pääasiassa aivan muiden ihmisten kuin vastaajien itsensä näkökulmasta. Kolme aineistoni vastaajista kyseenalaisti kuitenkin myös itse oman ammatillisen identifioitumisensa suhteessa muihin tai ei osannut tällä hetkellä määritellä identifioitumisensa tasoa. Epävarmuus omasta ammatillisesta identifioitumisesta liittyi yhden terapeutin kohdalla heikkoon ammatilliseen itsetuntoon ja identiteettiin: omaa kyvykkyyttä verrattiin terveydenhuollon koulutuksen saaneisiin terapeutteihin ja omassa osaamisessa koettiin olevan joitakin sellaisia puutteita tai erilaisuutta, minkä vuoksi ammatillinen identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään oli kyseenalainen. Muillakin vastaajilla saattoi ilmetä pohdintaa liittyen oman osaamisen puutteisiin suhteessa terveydenhuollon pohjakoulutuksen saaneisiin terapeutteihin, mutta vain yhden kohdalla tämä vaikutti vahvasti oman ammatillisen identifioitumisen kyseenalaistamiseen. Kyseenalaistamiseen vaikutti lisäksi se, mikäli henkilö toimi yksin itsenäisenä ammatinharjoittajana ilman aktiivista kollegiaalista kanssakäymistä tai työskenteli psykoterapeuttina ainoastaan osa-aikaisesti. Tämä seikka oli syynä kahden muun vastaajan ammatillisen identifioitumisen hahmottumiseen kyseenalaistettuna.

”Perheterapeutiksi valmistumisen jälkeen alkuun ajattelin, että sosiaalityöntekijän tausta ei ole yhtä ”hyvä” ja pätevä kuin terveydenhuollon alan taustakoulutukset. Syynä ehkä eniten se, että ajattelin terveydenhuollon taustakoulutusten omaavilla ihmisillä olevan enemmän tietoa koulutuksensa perusteella ihmismielestä, psyykkisistä oireista ja sairauksista kuin itselläni.”
(Kirjoitus 7.)

”Psykoterauttina koen olevan epäkelpo, koska hoitojärjestelmä suosii selvästi terveydenhuollon peruskoulutuksen omaavia psykoterauteja. Olen yhteydessä muihin psykoterauteihin lähinnä some:n kautta. Myönnän kyllä tuntevani huonommuutta hyvin asiantuntevilta vaikuttavien psykologi- tai lääkäritaustaisten yksilöpsykoterapeuttien pohdintoja lukiessani. (..) Joudun käyttämään aika lailla psyykkistä energiaa oman toimintani oikeutuksen perustelemiseen itselleni. Toimin yksityisenä ammatinharjoittajana ja työskentelen pääasiassa yksin. KELA-asiakkaiden puuttuminen tekee asiakassuhteistani melko harvatahtisesti ja lyhytaikaisesti toteutuvia eli poden asiakaspulaa. Voi olla, että identiteettini psykoterauttina ei ole järin vahva, vaikka se on ainoa ammatti-identiteetti joka minulla on.” (Kirjoitus 14.)

Noin kolmasosa kirjoituspyyntöni vastanneista sosiaalityöntekijätaustaisista psykoterauteista oli kokenut arvostelua tai arvostuksen puutetta liittyen ammatilliseen taustaansa: terveydenhuollon pohjakoulutuksen saaneet työntekijät ovat sanallisesti vitsailleet esimerkiksi puoskaroinnista tai vähätelleet sosiaalityöntekijän koulutusta terapeutin pohjakoulutuksena. Työnantajien osalta arvostuksen puute näyttäytyy muun muassa siinä, ettei psykoterautin pätevyyttä välttämättä kirjata psykiatrialla työskentelevän sosiaalityöntekijän työnkuvaan eikä terapeuttipätevyys näy työntekijän palkassa. Rakenteellisesti sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterauttien ammatillisen identifikaation kyseenalaistaminen näyttäytyy joidenkin organisaatioiden uusissa kilpailuskriteereissä: sosiaalihuollon pohjakoulutusta ei nähdä enää soveltuvana pohjakoulutuksena Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin, Helsingin kaupungin tai Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin psykoterapian ostopalvelujen kilpailutuksissa. Näiden ulkoisten tekijöiden vuoksi identifioituminen terveydenhuollon pohjakoulutuksen saaneisiin psykoterauteihin käsitteellistyy analyysissani kyseenalaistetuksi, mutta onneksi vastaajat itse eivät pääasiassa kuitenkaan koe asiaa samoin kuin ulkopuoliset sosiaalityöntekijän ammatillista taustaa tai asiantuntijuutta psykoterapiatyössä kyseenalaistavat tahot.

”Kun heidän kanssaan keskustellessa on tullut esiin pohjakoulutukseni olevan sosiaalityöntekijä, olen kokenut useamman kerran heidän suhtautumisensa minuun psykoterauttina muuttuvan jollain tavalla vähätteleväksi. Se tulee ilmi heidän sanavalinnoissaan myöhemmissä keskusteluissa, jolloin he ovat todenneet esim. ”kun olet taustaltasi vain sosiaalityöntekijä”.” (Kirjoitus 2.)

”Jos HUS tai muu taho ei halua minua mukaan kilpailutuksiin, niin en jää tällaista asiaa edes pohtimaan. Asiakkaita riittää kyllä.” (Kirjoitus 13.)

”Olen ollut täysin yhtäläisessä asemassa [muiden psykoterapeuttien kanssa] ihan siihen asti, kun jostain syystä erikoissairaanhoidon puolella alkoi jonkinlainen medikalisoitumisen käänne, joka johti syrjiviin kilpailuskriteereihin” (Kirjoitus 4.)

6.4.2 Kyseenalaistamaton

Ulkopuolelta tulevasta suorasta tai epäsuorasta arvostelusta tai arvostuksen puutteesta huolimatta sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien identifioituminen muihin terapeutteihin näyttäytyy aineistossani pääasiassa kyseenalaistamattomana. Viidestätoista vastaajasta kaksitoista kokee identifioituvansa koulutuksensa, työkokemuksensa, asiantuntijuutensa ja psykoterapiakoulutuksensa kautta kyseenalaistamattomasti psykoterapeuttien ammattiryhmään. Identifioitumisen perusteella syntyvää ammatillista identiteettiä he kuvaavat itselleen selkeäksi sekä sosiaalityöntekijän että psykoterapeutin ammatillisia piirteitä sisältäväksi identiteetiksi. Osalla työntekijöistä luottamus omaan ammattitaitoon ja tekemiseen on niin itsestään selvää, ettei identifioitumista tai vertautumista muihin ole ollut tarpeen edes pohtia.

”En vertaile itseäni muihin, sillä minulla on hyvin selkeä missio siitä mitä minä teen. Uskon, että psykoterapeuttien kenttä on kuin iso hedelmäkori, josta kukin asiakas voi ottaa sellaisen hedelmän, kun mitä hän siinä elämäntilanteessaan tarvitsee.” (Kirjoitus 13.)

”Perusviitekehýkseni on ja pysyy yhteiskuntatieteellisenä ja aina myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä julkisen sektorin juridiseen pohjaan kiinnittyvänä.” (Kirjoitus 4.)

Kyseenalaistamatonta ammatillista identifioitumistaan sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit perustelevat ja kuvaavat myös psykoterapiatyön realiteettien kautta. Esimerkiksi lääkehoidon osaamisen puuttumista sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit voivat perustella sillä, että psykoterapeutti ei vastaa asiakkaansa lääkehoidosta. Tiettyjen osaamisen osa-alueiden puuttuminen ei tällöin horjuta

työntekijän käsitystä omasta identifioitumisestaan tai ammatillisesta identiteetistään. Osa aineistoni psykoterapeuteista ei ole koskaan kokenut myöskään ulkopuolista kyseenalaistusta.

”Sosiaalityöntekijänä minulla ei ole esim. lääkityksiin liittyvää osaamista. Toisaalta psykoterapeutin tehtäviin eivät kuulu lääkeseurannat, vaan ne ovat hoitavan tahon tehtävänä.” (Kirjoitus 12.)

”Paripsykoterapeuttina identiteettini on selkeä eikä minulle ole koskaan kyseenalaistettu psykoterapeuttiuttani.” (Kirjoitus 11.)

Siitäkin huolimatta, että vastaajien oma sosiaalityöntekijän taustan muokkaama työorientaatio nähdään poikkeavan esimerkiksi elämäntilanteen huomioimisen ja asiakaskunnan suhteen muista psykoterapeuteista, eivät sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit itse koe olevansa psykoterapeutteina ammattikunnan ulkopuolella tai siitä poikkeavia. Sosiaalityöntekijän taustan psykoterapeutin ammatin taustalla koetaan tuottavan ennemminkin erityistä osaamista ja vahvan pohjan terapiatyöskentelyyn, kuin päinvastoin. Lisäksi ammatillista identifioitumista edistävänä tekijänä pidetään yhteistä psykoterapeuttikoulutusta, missä kaikista taustakoulutuksista olevat hakijat ovat yhtäläisessä asemassa keskenään yhdessä rakentamassa psykoterapeutista osaamista oman pohjakoulutuksensa päälle.

”Koen, että minua on arvostettu työntekijätasolla työtovereiden kesken ammatillisesta taustastani huolimatta juuri siksi, että minä olen ollut kiinnostunut työskentelemään asiakkaiden kanssa, jotka muiden ammattiryhmien edustajat ovat usein kokeneet hankalina.” (Kirjoitus 5.)

”Psykoterapeutin koulutus on uusi koulutus pohjakoulutuksen päälle ja sen myötä on helppo samaistua muihin psykoterapeutteihin.” (Kirjoitus 9.)

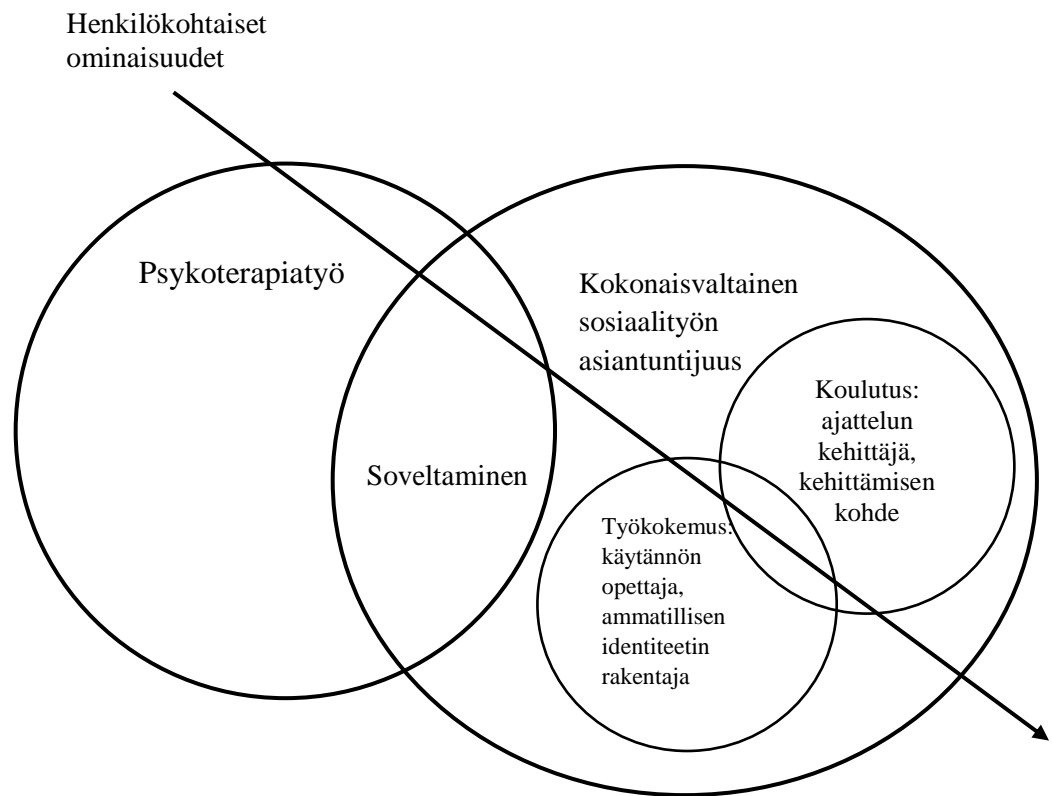

6.5 Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkielmani keskeisenä tuloksena on, että 1) sosiaalityön ammatillinen tausta ja asiantuntijuus näyttäytyvät merkittävänä psykoterapiatyössä toimimisen kannalta muodostaessaan psykoterapiatyön toteuttamiselle yhteiskuntatieteellisen, ihmisen elämäntilanteen huomioivan ja eettisen suhtautumistavan. Ihminen ja hänen elämäntilanteensa otetaan psykoterapiassa huomioon kokonaisuutena. Toisena keskeisenä tuloksena on se, että 2) sosiaalityön koulutuksen, työkokemuksen ja asiantuntijuuden näkökulmista katsottuna sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillinen identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään näyttäytyy pääosin kyseenalaistamattomana. Sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien ammatillisen identifioitumisen esteenä ei siis ainakaan tämän tutkielman perusteella voida pitää sosiaalityön koulutusta, työkokemusta tai niiden perusteella muodostuvaa sosiaalityön asiantuntijuutta. Sosiaalityön taustan muovaama kokonaisvaltainen sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät huomioiva viitekehys ja holistinen ihmiskuva toimivat sen sijaan perustavanlaatuisena lähtökohtana sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien toteuttamassa terapiassa. Keskeiseksi henkilökohtaiseksi kysymykseksi jäsentyy nähdäkseni kunkin työntekijän kyky soveltaa tätä ammatillista taustaa ja asiantuntijuutta omassa psykoterapeuttisessa työskentelyssään.

Olen hahmotellut tutkimustulokseni sosiaalityön ammatillisen taustan ja asiantuntijuuden merkitysten osalta visuaalisesti kuvioon 4. Kuvion kaksi suurinta ympyrää muodostavat psykoterapiatyön ja sosiaalityön ammattialat. Sosiaalityön ympyrässä psykoterapiatyölle merkityksellinen kokonaisvaltainen sosiaalityön asiantuntijuus muodostuu ajattelua kehittävästä ja kehittämistä vaativasta koulutuksesta sekä työkokemuksesta käytännön opettajana ja ammatillisen identiteetin rakentajana. Tärkeäksi tekijäksi psykoterapiatyötä ja sosiaalityön ihmiselämää kokonaisvaltaisesti hahmottavaa asiantuntijuutta yhdistettäessä asettuu työntekijän kyky soveltaa tietojaan ja taitojaan uudessa kontekstissa. Kyky soveltaa asiantuntijuuttaan voi olla joko henkilökohtainen ominaisuus ja määräytyä siten yksilöllisesti, mutta tiedon soveltamisen taitoja opitaan myös yliopistokoulutuksen aikana. Henkilökohtaiset

ominaisuudet visualisoituvat kuviossa nuoleksi, joka lävistää kaikki asiantuntijuutta muodostavat elementit.

Kuvio 4. Sosiaalityön ammatillisen taustan ja asiantuntijuuden merkitykset psykoterapiatyössä.

Tutkimustulokseni ammatillisen identifioitumisen osalta osoittavat lisäksi, että sosiaalis-yhteiskuntatieteellisistä lähtökohdista psykoterapiatyötä tekevät sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit kokevat itse identifioituvansa pääosin kyseenalaistamattomasti psykoterapeuttien ammattiryhmään siitäkin huolimatta, että yhteiskuntatieteellisen koulutuksen soveltuvuus psykoterapiatyöhön on joissakin tapauksissa ulkopuolelta asetettu kyseenalaiseksi. Ulkopuolelta tuleva arvostelu tai arvostuksen puute ei kuitenkaan näyttäydy aineistossani lähes lainkaan vaikuttavan sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien henkilökohtaisesti kokemaan ammatilliseen identifioitumiseen. Myöskään sosiaalityöntekijän koulutuksen diskriminaatio psykoterapeutin ammatin pohjakoulutuksena ei saa oikeutusta osana

tutkielmaa toteuttamastani psykoterapeutin asiantuntijuutta rakentavien elementtien vertailusta: sosiaalityön koulutuksen arvioitiin olevan vähiten psykoterapeuttien tämänhetkiseen asiantuntijuuteen vaikuttava elementti työkokemuksen ollessa eniten merkittävä osa-alue. Aineistossani ilmennyt jaottelu ei poikennut Susanna Paloniemen (2004) väitöskirjassa esitetyistä tuloksista asiantuntijuuden lähteiden osalta. Sosiaalityöntekijällä on siis tutkielmani tulosten perusteella koulutuksensa ja työkokemuksensa kautta psykoterapiatyön tekemisen kannalta merkityksellistä asiantuntijuutta, jolloin tutkimuksen kohteena olleet tekijät eivät muodostu esteeksi ammatilliselle identifioitumiselle. Verrattuna terveydenhuollollisen pohjakoulutuksen saaneisiin psykoterapeutteihin sosiaalityöntekijä toimii psykoterapeuttina omaa laaja-alaista erityisosaamistaan hyödyntäen, mutta silti vahvasti psykoterapeuttien ammattiryhmään identifioituen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Yliopistollinen tutkinto sosiaalityöstä on psykoterapeutin pohjakoulutukseksi hyväksytty koulutusala, jonka merkityksiä ja vaikutuksia psykoterapiatyön toteuttamisessa on tutkittu todella vähän - suomalaisessa kontekstissa ei lainkaan. Terveystieteiden pohjakoulutus on psykoterapeutin ammatillisena taustana huomattavasti sosiaalityötä yleisempi ja yli 70% psykoterapeuteista on taustakoulutukseltaan joko psykologeja, sairaanhoitajia tai lääkäreitä (kts. esim. Valkonen 2011; Tikkanen 2008). Tästä syystä näen, että sosiaalityön ja psykoterapian yhdistävälle tutkimukselle ja tutkimustiedon lisäämiselle on tilaa ja tarvetta. Sosiaalityön ammatillisen taustan, asiantuntijuuden ja ammatillisen identifioitumisen merkitysten arviointi psykoterapiatyön tekemisen näkökulmasta tavoitteli tämän pro gradu -tutkielman aiheena laadulliselle tutkimusperinteelle uskollisena ilmiötä koskevan ymmärryksen lisäämistä ja ilmiön kuvailemista. Tämän tutkielman tulokset ja niistä tekemäni johtopäätökset ovat yksi ja monin tavoin rajautunut tapa tarkastella sosiaalityön ja psykoterapian rajapintaa. Silti tutkielmani tulokset ja niistä heränneet tulkintani ovat varsin ristiriidattomassa suhteessa hyödyntämäni aiempaan tutkimuskirjallisuuteen verrattuna avaten kuitenkin muutamia mielenkiintoisia huomioita, jatkotutkimuksen aiheita ja kehityksen kohteita suomalaisen sosiaalityön ja psykoterapiatyön yhteydestä.

Arvailun varaan jää, olisiko tutkimusaiheestani saanut vielä enemmän tai monipuolisemmin tietoa irti jollakin toisella tutkimusmenetelmällä. Mahdollisesti toteuttamalla aineistonkeruun haastattelumenetelmällä niin, että tutkijalla olisi aineiston keruun edetessä reaaliaikaisesti mahdollisuus tarkentaviin kysymyksiin, olisi tutkimuskysymyksiini voinut ehkä saada vielä yksityiskohtaisempia vastauksia. En ole kuitenkaan tutkimuksen teon aikana tai tässä hetkessä keksinyt sisällönanalyysin lisäksi mitään toista analyysimenetelmää, jolla olisin saanut tutkielmani nykyisestä aineistosta vielä tämän enempää irti. Olen tutkielmani aikana perustellut valitsemani tutkimusmenetelmät, pitäytynyt niissä koko tutkimusprosessin ajan ja olen tyytyväinen niillä aikaan saatuihin tuloksiin, jotka ilmentävät lopulta myös tieteenfilosofisia kiinnekohtiani tuottaessaan ymmärrystä tutkittavan ihmisten joukon tämänhetkisestä

merkitysmaailmasta pyrkimättä universaaleihin yleistyksiin (Lehtonen 2004; Laine 2018).

Teoreettis-metodologisina lähtökohtina fenomenologis-hermeneuttinen tieteenfilosofia ja teoriaohjaava sisällönanalyysi edellyttivät tutkielmassani tutkijan teoreettisten ja asenteellisten esiymmärryksien avaamista ja niiden vaikutusten reflektiivistä arviointia. Tämä on tärkeää muun muassa tutkimuksen luotettavuuden parantamisen näkökulmasta: kun lukijalla on käsitys tutkijan omasta esiymmärryksestä, pystyy näiden vaikutusta arvioimaan myös tutkimuksen tulosten osalta. Aineistossani esiintyi paljon samankaltaisuuksia aiempaan tutkimuskirjallisuuteen nähden. Niiden suhteen on huomattava, että oman esiymmärrykseni olemassaolo on välttämättä ohjannut minua tutkijana kiinnittämään huomiota juuri tällaisiin esiymmärrykseni mukaisiin samankaltaisuuksiin, kun samaan aikaan jotakin muuta karsiutuu pois. Olen siitä huolimatta kyennyt nostamaan aineistosta esiin muutamia esiymmärryksestäni poikkeavia ja sitä ravistelevia seikkoja sekä saanut tutkijana huomata, kuinka oma alkujaan jonkin verran kriittinen suhtautumiseni ja ymmärrykseni erityisesti sosiaalityön koulutuksen merkityksistä on muuttunut aineistoon tutustumisen ja sen analyysin myötä. Tutkimusaineistosta tekemäni tulkinnat ja uusi ymmärrys ovat siis muokanneet ja korjanneet esiymmärrystäni fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen kuuluvalla hermeneuttisen tulkinnan kehällä. (Laine 2018.)

Toisaalta samankaltaisuuksien löytäminen omasta aineistostani suhteessa aiempaan tutkimukseen parantaa nähdäkseni tutkimustulosteni luotettavuutta ja pätevyyttä. Se, että vastaavanlaista tutkimusta ei ole aiemmin tehty, mutta tutkimustulokset ovat silti ristiriidatta suhteutettavissa keskeisten käsitteiden ympärillä tehtyyn aiempaan tutkimukseen kertoo siitä, että omasta aineistosta tekemäni tulkinnat ovat relevantteja. Tutkielmani aineistossa esimerkiksi sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen ja sosiaalityön asiantuntijuuden sisältöalueet näyttäytyvät hyvin vastaavanlaisina kuin aiemmissa tutkimuksissa ja selvityksissä. Sosiaalityön koulutuksen merkitys ajattelun kehittäjänä sisälsi aineistossani kehittymistä yhteiskuntatieteellisen osaamisen, tutkimusosaamisen, eettisen osaamisen, oikeudellisen osaamisen ja palvelujärjestelmäosaamisen osa-alueilla, jotka on kaikki mainittu osaamisalueina

sosiaalialan yliopistoverkosto Sosnet:in raportissa (2014) sosiaalityön koulutuksen tuottamasta osaamisesta. Myös kokonaisuuden huomioivaksi jäsentynyt sosiaalityön asiantuntijuus koostuu aineistoni perusteella hyvin vastaavanlaisesta osaamisesta kuin Ulla-Maija Rantalaihon (2005) jäsennyksessä sosiaalityön asiantuntijuudesta: sosiaalityön asiantuntijuus näyttäytyi aineistossani yhteiskuntaan, sen rakenteisiin ja palvelujärjestelmään, etiikkaan sekä muutokseen ja kehittämiseen liittyvänä asiantuntijuutena. Nämä kaikki asiantuntijuuden lajit ovat verrattavissa Rantalaihon jäsennyksessä (Kuvio 1., s. 23) yhteiskuntatieteellisen osaamisen, resurssiosaamisen, innovaatio-osaamisen ja arvo-osaamisen ulottuvuuksiin. (kts. Kemppainen 2006, 258, ref. Rantalaiho 2005.)

Tutkimustulokseni eivät muutoinkaan poikkea juurikaan jo aiemmin tämän tutkielman aikana aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella itse tekemistäni oletuksista ja arvioinneista. Suomalaisen sosiaalityön koulutus näyttäytyy aineistossa oletetun kaltaisesti yhteiskuntatieteellisesti painottuneena. Tästä syystä suomalaisen sosiaalityön koulutuksen tuottaman osaamisen hyödyntämisen tavat ja relevanttius psykoterapiatyön kannalta palautuu myös aineistoni perusteella kunkin työntekijän kykyyn soveltaa tietoaan ja taitojaan käytännön työssä. Kunkin työntekijän yksilöllinen tapa soveltaa erilaista tietoa on sosiaalityön asiantuntijuudesta tehdyssä tutkimuskirjallisuudessa usein yksi työntekijän persoonalliseksi ominaisuudeksi mielletty taito. (kts. esim. Pylvä 2003, 17; Drury-Hudson 1999; Ruotsalainen 2012.) Erilaisen tiedon soveltamisen taitoja opetellaan kuitenkin myös sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen aikana, ja muun muassa siksi akateeminen koulutus näyttäytyykin tutkielmassani ajattelua kehittäväenä merkityksenä psykoterapiatyön kannalta. Aiemman tutkimuksen perusteella koulutuksen aikana opittuja tietoja ja taitoja puolestaan sulautetaan työssä osaksi käytännön tietoja ja taitoja (kts. esim. Collin 2007; Janhonen & Vanhanen-Nuutinen 2005). Käytännön opettajaksi nimetty sosiaalityön työkokemuksen merkitystä kuvaava luokka ilmentää aineistossani tätä samaa työkokemuksen kautta syventyvää osaamista myös psykoterapiatyön kontekstissa. Lisäksi psykoterapeutin ammatillisen identiteetin rakentajana näyttäytyvä työkokemus on tutkielmani tuloksena yhtäläinen myös muiden tutkimustulosten kanssa, joissa työkokemuksen merkitystä on tutkittu ammatillisen identiteetin rakentumisen näkökulmasta (kts. esim. Ryödi 2013).

Sosiaalityön koulutuksen tuottamien proseduraalisten sosiaalisten taitojen puutteesta ja vuorovaikutusosaamisesta (esim. Saarnio 2000) sekä menetelmällisen osaamisen vähäisyydestä (esim. Lämsä 2003) esitetty kritiikki puolestaan saa vahvistusta tämän tutkielman tuloksista. Pohdin aiemman tutkimuksen perusteella, että työmenetelmiin ja tutkimukseen liittyvä osaaminen sosiaalityössä saattaisivat edesauttaa myös psykoterapiatyössä toimimista ja erilaisten sosiaalityön työmenetelmien, esimerkiksi avoimen dialogin, jäsennelty osaaminen oltaisiin nähdäkseni voitu aineistossa tuoda esiin hyödyllisenä sosiaalityön osaamisen lajina myös psykoterapiatyössä. Kuitenkin aineistoni perusteella sosiaalityön koulutuksen ei nähty juurikaan valmentavan opiskelijoita esimerkiksi erilaisten haastattelu- tai dialogimenetelmien käyttöön vaan aineistossani sosiaalityön koulutuksen ensisijaiseksi kehityksen kohteeksi arvioitiin juuri vuorovaikutukseen liittyvien menetelmällisten opintojen lisääminen erilaisen sosiaalityön erityisaloihin liittyvän tiedon lisäämisen ohella. Vuorovaikutustaitojen ja -menetelmien opettamisesta puhutaan sosiaalityön koulutuksen osaamissisältöjä kuvaavissa julkaisuissa sekä yliopistojen tieteenalakuvauksissa, mutta tosiasialliseen vuorovaikutusosaamisen määrään tulisi selvästi kiinnittää yliopisto-opetuksessa huomiota. Myös sosiaalityössä kohdattavien ilmiöiden psyykkiseen puoleen toivottaisiin kiinnitettävän enemmän huomiota jo siitäkin syystä, että perustuntemus erilaisten sosiaalisten ongelmien vaikutuksista mielen hyvinvointiin olisi oleellista myös sosiaalityöntekijän työtehtävissä.

Yllättävänä oman esiymmärrykseni näkökulmasta koin sen, että vaikka psykoterapiatyöstä aiemmin tehty tutkimus korostaa melko vahvasti terapeutin henkilökohtaisten ominaisuuksien ja suhteessaolotaitojen merkitystä psykoterapian tuloksellisuudessa, ei tällainen persoonallisten tekijöiden korostaminen näkynyt aineistossani määrällisesti juuri lainkaan. Myöskin asiantuntijuuden rakentumisesta teettämässäni prosentuaalisessa arviossa henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikutus psykoterapeutin asiantuntijuuden rakentumiseen nähtiin psykoterapiakoulutusta vähäisempänä ja neljästä tekijästä toiseksi vähiten asiantuntijuuteen vaikuttavana asiana. Kyky kuulla, kuunnella ja toimia rohkeasti ja luottavaisesti omalla persoonallaan psykoterapeuttina tuli kyllä esiin oleellisena osana asiantuntijuuden kokonaisuutta, mutta ei tulkintani mukaan korostunut sillä tavalla kuin olisi psykoterapian parissa tehdyn aiemman tutkimuksen perusteella voinut olettaa. Myöskin henkilökohtaiseksi

ominaisuudeksi luettava kyky sosiaalityön asiantuntijuuden soveltamiseen psykoterapiatyössä on oman tulkintani tulos, ei suoraan aineistossa eksplisiittisesti esiintynyt henkilökohtaiseksi ominaisuudeksi käsitteellistetty asia. Toisaalta laatimani kirjoituspyynnön apukysymyksissä henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitystä psykoterapiatyön kannalta ei kysytty erikseen. Se on saattanut vaikuttaa siihen, että persoonallisten ominaisuuksien vaikutusta ei ole kirjoituksissa ymmärretty erityisesti tarkastella. Sosiaalityön asiantuntijuuden henkilökohtaiset- tai persoonalliset piirteet psykoterapiaan vaikuttavana tekijänä olisi jatkotutkimuksen aiheena hedelmällinen sen jäädessä tämän tutkielman puitteissa puutteellisesti käsitellyksi.

Kuitenkin yhtenä varsin henkilökohtaisena ominaisuutena näyttäytyvä kyky oli aineistossani huomattavissa: vastaajat arvioivat läpi kirjoitustensa kriittisesti omaa osaamistaan, sen lähteitä sekä kykyjään toimia psykoterapeuttina näiden pohjalta. Voin todeta, että pelkästään aineistoni olemassaolo kertoo sosiaalityöntekijä-psykoterapeuteilla olevasta kyvystä kriittiseen reflektioon, jota pidetään erityisesti nykypäivän muuttuvissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa välttämättömänä asiantuntija-ominaisuutena (kts. esim. Pohjola 2007a; Karvinen-Niinikoski 2009). Kriittisen pohdiskelevat kirjoitukset ja niissä esiin tuodut omaa itseä ja toimintaa koskevat reflektiot aineistossani ovat osoitus siitä, että vähintäänkin tämän tutkielman puitteissa tavoitetuilla vastaajilla voidaan arvioida olevan taitoja tähän asiantuntijuuden henkilökohtaisiin ominaisuuksiin luettavaan osa-alueeseen. Kyky kriittiseen reflektioon näyttäytyy tutkielmassani eräänä kokonaisuuden huomioivan asiantuntijuuden osaamisalueena, jossa kriittisen reflektion kautta asiakkaita autetaan ja omaa työtä kehitetään yhteiskunnan muutoksia ja asiakkaan tarpeita vastaavaan suuntaan. Monen sosiaalityöntekijän kohdalla oman työn kriittinen reflektointi oli myös alkuperäinen lähtökohta psykoterapeutin koulutukseen hakeutumiselle.

Ammatillisen identifioitumisen osalta tutkielmani tulokset ovat myöskin pääosin linjassa aiemmin esiin tuomani oletuksen kanssa. Oletin, että ammatillinen identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään ei ole ilmiönä riippuvainen pohjakoulutuksesta tai työkokemuksesta vaan identifioituminen laajasti sisäryhmänä ymmärrettävään psykoterapeuttien ammattikuntaan on työntekijöiden kesken

ammattillisesta taustasta riippumaton psykologinen ilmiö. Näin oli vastaajista suurimman osan kohdalla, ja sosiaalityön ammatillinen tausta ja asiantuntijuus näyttäytyivät monin tavoin merkittävinä tekijöinä psykoterapeutin työn kannalta, ja ainoastaan edesauttavat psykoterapeutin työhön samastumista. Aineiston perusteella ammatilliseen identifioitumiseen vaikutti myös muun muassa se, että työntekijä ei ollut kokenut ulkopuolista arvostelua, oli säännöllisesti kontaktissa kollegoidensa kanssa ja teki psykoterapiatyötä riittävästi, vaikka olisi edelleen osapäiväisesti myös sosiaalityöntekijän tehtävissä. Myös psykoterapiakoulutus katsottiin ammatillista identifioitumista edistävänä asiana. Näin ollen positiivisilla kokemuksilla ja kanssakäymisellä oli aineistoni perusteella vaikutusta ammatillisen identifioitumisen kannalta, mikä on aiempaan tutkimukseen perustuen tyypillistä. Esimerkiksi Alexander Haslamin ym. (2012, 65) tutkimustulosten mukaan pelkkä kontekstin muuttuminen ei tarkoita automaattisesti identifioitumista uuteen ryhmään, vaan identifioituminen perustuu myös aiempien kokemusten pohjalle. Kuitenkaan aivan kaikkien kohdalla ammatillinen identifioituminen psykoterapeuttien ammattiryhmään ei ollut täysin selvää, vaan sekä eräät ulkoiset tekijät että heikko ammatillinen itsetunto tai työhön sitoutuneisuus vaikuttivat ammatilliseen identifioitumiseen negatiivisesti ja sitä kyseenalaistaen.

Tutkimustuloksiani sosiaalityön ammatillisen taustan ja asiantuntijuuden merkityksistä psykoterapeutin työssä toimimiselle ei pysty suoraan vertaamaan aiempiin tutkimustuloksiin. Myöskään sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien kokemaa psykoterapeuttien ammattiryhmään identifioitumista ei voida verrata suoraan samasta aiheesta tehtyihin tutkimustuloksiin tämän tyyppisen tutkimustiedon puuttumisen vuoksi. Siksi olen joutunut hyödyntämään tutkielmassani käyttämieni käsitteiden kautta löytynyttä, mutta eri kontekstissa tutkittua tietoa tutkimusaiheeni paikantamisessa, esiymmärryksen rakentamisessa sekä tutkimustulosteni suhteuttamisessa. Koin soveltuvan aiemman tutkimustiedon kartoittamisen tutkielman toteutuksen alkuvaiheessa hyvin haastavana, mutta nyt tutkimusprosessin loppupuolella arvioin käytetyn lähdekirjallisuuden ja sen käytön muodostuneen relevantiksi tutkimusaiheeni ajatellen. Myöskään kansainvälisessä kirjallisuudessa esiintyneet huomiot eivät ole olleet ristiriidassa tekemiini tulkintoihin nähden.

Tutkielmani tulokset jäljittelevät esimerkiksi Yhdysvaltalaisen kliinisen sosiaalityön pioneeri Florence Liebermanin (1987) tutkimustuloksia sosiaalityöntekijöiden erityistaidoista psykoterapeutteina. Lieberman on todennut sosiaalityöntekijöillä olevan tiettyjä käytäntöjä ja arvoja psykoterapiassa, jotka erottavat sosiaalityöntekijät muista ammattilaisista: näitä ovat käsitteen ”asiakas” käyttö käsitteen ”potilas” sijasta sekä asiakkaan elämäntilanteen ja itsemääräämisoikeuden korostaminen psykoterapiatyössä. Lisäksi sosiaalityöntekijöillä on Liebermanin mukaan asiantuntemusta sellaisten asiakkaiden kanssa työskentelyssä, jotka muut psykoterapeutit ovat arvioineet sopimattomiksi psykoterapiaan. Oman tutkielmani aineistossa sosiaalityöntekijätaustaiset psykoterapeutit puhuvat psykoterapia-asiakkaistaan poikkeuksetta asiakkaan käsitteellä. Lisäksi sosiaalityön arvot sekä kiinnostus ja osaaminen haastavien asiakkaiden ja asiakasryhmien kanssa työskentelyyn korostuivat aineistossani. Toisaalta havainto suomalaisen ja kansainvälisen tutkimuksen yhtenevistä tuloksista vahvistaa näkemykseni mukaan ainakin sitä seikkaa, että sosiaalityön perusarvot näyttäytyvät työssä hyvin universaaleina kontekstista riippumatta. Toisaalta jään myös samasta syystä pohtimaan sitä, miksi muualla sosiaalityön kompetenssi mielenterveystyössä nähdään ja hyödynnetään huomattavasti laajemmin kuin Suomessa.

Mielenkiintoinen ja ristiriitainenkin asia tutkimustuloksiani laajemmassa kontekstissa tarkastellen on myös se, kuinka merkitykselliseksi aineistoni vastaajat kokivat lastensuojelusta saamansa työkokemuksen. Lastensuojelun työkokemus koettiin kaikkien lastensuojelussa työskennelleiden psykoterapeuttien mielestä tärkeäksi psykoterapeutin työssä toimimisen kannalta, mutta lastensuojelun työkokemusta ei Suomessa suoraan hyväksytä psykoterapeuttikoulutukseen työkokemukseksi. Psykoterapeuttikoulutukseen päästäkseen hakijalla tulee olla vähintään kaksi vuotta työkokemusta mielenterveys- tai hoitotyöstä tai sitä vastaavista asiakastehtävistä (Valvira 2008). Mielenterveys- tai sitä vastaaviksi asiakastehtäviksi lasketaan esimerkiksi psykologinen neuvonta-, keskustelu-, ohjaus- ja terapiatyö perusterveydenhuollon, psykiatrian tai päihdehuollon yksiköissä, työterveyshuollon piirissä, perhe- ja kasvatusterveystieteiden yksiköissä sekä kolmannella sektorilla (Tampereen yliopisto 2019). Helsingin yliopiston linjauksen mukaan hakijan tulee itse tai yhdessä työnantajansa kanssa arvioida lastensuojelutyöhön sisältyvän mielenterveystyöksi

luokiteltavan työn osuus, joka koulutuksen hakukriteerinä voidaan hakijalta hyväksyä (Helsingin yliopisto 2019a). Yliopistojen psykoterapeuttikoulutuksia valvoo valtakunnallinen psykoterapeuttikoulutuskonsortio, mutta sen tehtäviin kuuluu opiskelijavalintojen suhteen antaa ainoastaan suosituksia, kun lopullinen päätösvalta koulutusten järjestämisestä ja opiskelijavalinnoista on itsenäisesti jäsenyliopistoilla. Tästä syystä katson mahdolliseksi sen, että eri yliopistojen ja psykoterapeuttikoulutukseen hakijoiden kesken on eroja siinä, millainen työkokemus hyväksytään ja millaisella työkokemuksella on mahdollista tulla hyväksytyksi. Lastensuojelun työkokemuksen eduista psykoterapeutin työssä olisi hyödyllistä tehdä jatkotutkimusta, jotta lastensuojelutyön kartuttaman mielenterveyteen liittyvän työkokemuksen määrää voitaisiin tarkemmin arvioida ja lastensuojelutyön soveltuvuutta psykoterapeutin koulutukseen hakeutumisessa voitaisiin edistää.

Tutkittu tieto sosiaalityön asiantuntijuuden hyödyistä psykoterapian kontekstissa on tällä hetkellä enemmän tarpeen kuin koskaan aiemmin paitsi sosiaalityön profession ydinosaamisen kirkastamisen näkökulmasta muuttuvissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa, myös muutamilla alueilla ajankohtaisen taustakoulutuksia eriarvoistavan kilpailutilanteen vuoksi. Vaikka jotkut oman aineistoni vastaajat eivät henkilökohtaisesti kokeneet tarvitsevansa isoja sairaanhoitopiirejä tai kaupungeja yhteistyökumppaneikseen asiakasvirran ylläpitämiseksi ja ammatin harjoittamiseksi, on kaupunki tai sairaanhoitopiiri puolestaan jollekin toiselle yrittäjälle todella tärkeä asiakaskanava. Kyse on kuitenkin asiakkaiden riittävyyttä tai henkilökohtaisia ansionmenetyksiä isommasta periaatteellisesta kysymyksestä, jossa yhtäläiset Valviran ammatinharjoittamisoikeudet saaneet psykoterapeutit on eräistä hankinta- ja kilpailutuslain periaatteista huolimatta asetettu keskenään eriarvoiseen asemaan kuntoutuspsykoterapiasta tehdyissä kilpailutuksissa.

Tämän tutkielman tulokset eivät tue millään lailla sellaista esimerkiksi Helsingin kaupungin esittämää työn sisällöllistä perustelua kilpailutus päätöksensä perusteena, jossa sosiaalityöntekijöillä ei olisi pohjakoulutuksensa vuoksi riittävästi terveydenhuollon osaamista, kokemusta ja toimintaympäristön tuntemusta psykoterapeuttisen kokemuksen lisäksi (Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta 2017,

127). Päinvastoin, tarpeelliseksi koettu terveydenhuollon toimintaympäristön ja sen periaatteiden tuntemus kartutetaan tutkielmani tulosten perusteella käytännön sosiaalityössä erityisesti psykiatrian ja lastensuojelun piirissä tehtävässä sosiaalityössä. Myös päihdepuolen sosiaalityö ja perheneuvolatoiminta ovat hyvin vahvasti terveydenhuoltoon limittyneitä sosiaalityön kenttiä, joissa kartutetun työkokemuksen perusteella psykoterapiakoulutuksiin hakeudutaan. Ilman riittäväksi ja tarkoituksenmukaiseksi arvioitua työkokemusta ei psykoterapeutiksi voi lähtökohtaisesti edes valmistua. Syrjivien kilpailutus päätösten perusteluina olevat seikat eivät saa tukea tutkielmani tuloksista sen enempää kuin siitäkään seikasta, että esimerkiksi Kela ja psykoterapeutin ammattihenkilöitä valvova Valvira eivät erottele psykoterapeutteja toisistaan pohjakoulutuksen ja työkokemuksen perusteella.

Tutkielmani tulosten perusteella sosiaalityöntekijätaustaisten psykoterapeuttien toteuttama psykoterapiatyö on piirteiltään kokonaisvaltaisemmin asiakkaan ja hänen elämäntilanteensa huomioivaa ja sen vuoksi omaleimaista. Psykoterapian tuottajien monipuolisuus ja katsantokantojen erilaisuus ei voi olla asiakkaan kannalta periaatteessa huono asia: asiakkaalla on tällöin mahdollisuus valita hänelle parhaiten sopiva terapeutti monien erilaisten persoonallisuuksien ohella myös erilaisten työorientaatioiden suhteen. Aina terapeutin valinta ei ole yksinkertaista eikä valinnanvapaus ideologisena lähtökohtana palvele kaikkia ihmisryhmiä samalla tavalla, mutta lähtökohtaisesti palveluiden käyttäjien tasolla tehtävä valinta on eettisesti päivänvaloa kestävämpää kuin tilanne, jossa organisaatio valikoi sopivat palveluntarjoajat soveltaen kyseenalaisia kilpailutusmenettelyitä ja samalla kaventamalla palveluntarjoajien monipuolisuutta. Rajaamalla pohjakoulutuksen vuoksi kilpailutuksen ulkopuolelle vähintäänkin neljäsosan psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttäjistä kasautuu julkisia palveluita käyttävien asiakkaiden auttaminen entistä pienemmälle joukolle psykoterapeutteja, vaikka mielenterveyspalveluiden ja psykoterapeuttien kysyntä on Suomessa saatavilla olevaa tarjontaa jatkuvasti suurempaa (kts. esim. Valkonen ym. 2011, 3-5).

Pula psykoterapeuteista, alueelliset erot määrällisesti ja koulutussuuntauksittain psykoterapeuttien saatavuudessa sekä koko 2000-luvun kasvanut kuntouttavan

psykoterapian tarve ovat eräitä oleellisia syitä, joilla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia tulisi toisistaan erottelun ja vertailun sijaan yhtäläisesti kannustaa monipuolisen psykoterapeuttisen osaamisen hankkimiseen (Valkonen ym. 2011, 5). Sosiaalityön kannalta ajantasainen kehittämisen kohta, joka tuli esiin myös tutkielmani aineistossa, on psykoterapeuttisen osaamisen lisääminen suomalaisessa lastensuojelutyössä. Systeemisen lastensuojelun mallin rantautumisen Suomeen muutaman viime vuoden aikana voisi nähdä erityisesti sosiaalityöntekijöiden mahdollisuutena ja motivaattorina hankkia psykoterapeuttista osaamista ja hyödyntää sitä suoraan sosiaalityön kontekstissa. Toki psykoterapiakoulutuksen rahoitukseen liittyvät kysymykset ja työnantajien vähentyvä innokkuus kalliiden lisäkoulutusten kustantamiseen ovat tekijöitä, jotka hillitsevät kouluttautumista, ja joihin tulisi poliittisen tason ratkaisuilla puuttua. Tästä huolimatta näen ideaalina, että sosiaalityön kentällä tehtävään psykoterapeuttiseen työhön ei varmaan paremmin voisi sopiaakaan kukaan muu kuin sosiaalityöntekijätaustainen psykoterapeutti.

Olen tutkielmani johtopäätösten kirjoittamisen kohdalla tyytyväinen valitsemaani tutkimusaiheeseen ja siihen, että tein opinnäytetyöni itseäni konkreettisesti hyödyttävästä teemasta. Itseni hyödyttämisen lisäksi tutkimustulokseni kuitenkin hyödyttävät myös koko sosiaalityön professiota argumentoidessaan sen puolesta, että vahvasti yhteiskuntatieteisiin nojaava suomalainen sosiaalityö on ihmiselämän kokonaisvaltaisuuden ja moninaisuuden huomioivana asiantuntija-ammattina mainio pohjakoulutus psykoterapeutin ammattinimikkeen taustalla. Vaikka tutkimustulokseni ovat yleistettävyydeltään opinnäytetyön tasolla, on tutkielmanprosessini noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimustulosten verrattavuus aiempiin tutkimuksiin kertoo mielestäni tekemieni tulkintojen pätevyydestä. Pro-gradu tasoisen opinnäytteen tavoitteena on osoittaa oppineisuutta tietystä oman alan ilmiöstä, aihepiirin tuntemusta sekä kykyä tieteelliseen ajatteluun, tutkimusmenetelmien hallintaan ja tieteelliseen kielenkäyttöön (Helsingin yliopisto 2019b, Tuomi & Sarajärvi 2006, 87). Tässä mielessä tutkielmani täyttää sille asetetut opinnäytetyön tavoitteet, minkä lisäksi se kykenee laadullisen tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti avaamaan yhdenlaisen tavan kuvailla ja ymmärtää käsiteltyä ilmiötä. Samalla kun syntyy uutta tietoa, syntyy myös uusia kohteita tutkittaviksi: tutkielmani perusteella sosiaalityön yliopistokoulutusta koskevat kehitysehdotukset sekä lastensuojelutyön kokemuksen merkityksen

korostuminen psykoterapeutin osaamista kartuttavana työkokemuksena ovat erityisesti asioita, jotka ansaitsivat huomiota jatkotutkimuksen ja -kehittämisen kohteina.

8 LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Asetus yhteiskuntatieteellisistä tutkimuksista 245/1994
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19940245> luettu: 26.11.2018

Beutler, Larry & Malik, Mary & Alimohamed, Shabia & Harwood, Mark & Talebi, Hani & Noble, S. & Wong, Eric (2004) Therapist variables. Teoksessa Michael Lambert (toim.) Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change (5. painos). New York: Wiley, 227–306.

Beutler, Larry & Machado, Paulo & Neufeldt, Susan (1994) Therapists variables. Teoksessa Allen Bergin & Sol Garfield (toim.), Handbook of psychotherapy and behavior change (4. painos). New York: Wiley, 229–269.

Beutler, Larry (1991) Have all won and must all have prizes? Revisiting Luborsky et al.'s verdict. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 59 (2), 226–232.

Collin, Kaija (2007) Työssä oppiminen. Teoksessa Kaija Collin & Susanna Paloniemi (toim.) Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttinä. Juva: WS Bookwell, 123–154.

Drury-Hudson, Julie (1999) Decision making in child protection: the use of theoretical, empirical and procedural knowledge by novices and experts and implications for fieldwork placement. British journal of social work, 29 (1), 147–169.

Erjansola, Ari-Matti (2014) Luottamus ja samaistumisen kohteet Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston organisaatiofuusiossa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/136047/Erjansola_Sosiaalipsykologia.pdf?sequence=2&isAllowed=y luettu: 4.4.2019

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2000) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eteläpelto, Anneli (2007) Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa Anneli Eteläpelto, Kaija Collin & Jaana Saarinen (toim.) Työidentiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 90–142.

Freud, Sigmund (1964) Johdatus psykoanalyysiin. Suomentaja Erkki Puranen. Jyväskylä: Gummerus.

Granfelt, Riitta (1993) Monisärmäinen sosiaalityö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Gredig Daniel & Marsh, Jeanne (2010) Improving Intervention and Practice. Teoksessa Ian Shaw, Katherine Briar-Lawson, Joan Orme & Roy Ruckdeschel (toim.) The SAGE Handbook of Social Work Research. London: SAGE Publications Ltd, 64–82.

Grönfors Martti (2008) Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Toimittanut Hanna Vilkkä. http://vilkka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf

Haslam, Alexander & Reicher, Stephen & Platow, Michael (2012) Uusi johtamisen psykologia. Suomentaja Marja Ahokas. Helsinki: Gaudeamus.

Heinonen, Erkki (2015) Psykoterapeuttien yksilölliset ominaisuudet, yhteistyösuhde ja psykoterapian tuloksellisuus. *Psykoterapia*, 34, 207–218.
https://www.researchgate.net/publication/288335481_Psykoterapeuttien_yksilolliset_ominaisuudet_yhteistyosuhde_ja_psykoterapian_tuloksellisuus luettu: 3.4.2019

Heinonen, Erkki & Lindfors, Olavi & Härkänen, Tommi & Virtala, Esa & Jääskeläinen, Tuija & Knekt, Paul (2013) Therapists' professional and personal characteristics as predictors of working alliance in short-term and long-term psychotherapies. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 21 (6), 475–494.

Helakorpi, Seppo (1999) Kouluttajan asiantuntijuus ja sen kehittäminen. Opettajakorkeakoulun julkaisuja D:119. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Helsingin kaupunki, Sosiaali- ja terveyslautakunta (2017) Pöytäkirja 8/2017.
https://www.hel.fi/static/public/hela/Sosiaali-ja_terveyslautakunta/Suomi/Paatokset/2017/Sote_2017-05-16_Sotlk_8_Pk/C8F0BA52-2C39-C65B-B244-5C1F77000000/Sosiaali-ja_terveyslautakunnan_lausunto_kaupungin.pdf luettu: 25.9.2018

Helsingin yliopisto (2019a) Psykoterapeuttikoulutus.
<https://www.helsinki.fi/fi/laaketieteellinen-tiedekunta/ammattillinen-jatkokoulutus/psykoterapeuttikoulutus#section-43847> luettu: 22.4.2019

Helsingin yliopisto (2019b) Tutkielma ja kypsyysnäyte maisteri- ja lisensiaattiohjelmassa.
<https://guide.student.helsinki.fi/fi/artikkeli/tutkielma-ja-kypsyysnayte-maisteri-ja-lisensiaattiohjelmassa> luettu: 25.4.2019

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2002) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti Tuukka (2005) Lukijalle. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) Toinen tieto. Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Saarijärvi, 3–9.

Janhonen, Sirpa & Vanhanen-Nuutinen, Liisa (2005) Kohti asiantuntijuutta. Oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: WSOY.

Jennings, Len & Skovholt, Thomas (1999) The cognitive, emotional and relational characteristics of master therapists. *Journal of Counseling Psychology*, 46 (1), 3–11.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juvonen, Tarja & Lindh, Jari & Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo & Arola, Heli (2018) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Helsinki: UNIPress.

Kallio, Pauli (2014) Esimiehen muuttuvat identiteetit. Narratiivinen tutkimus keskijohdon identiteeteistä ja samastumisesta organisaatiomurroksessa. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 54.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1366-1/urn_isbn_978-952-61-1366-1.pdf
luettu: 4.4.2019

Kananoja, Aulikki & Penttinmäki, Anni (1977) Yksilökohtainen sosiaalityö: teoria ja käytäntö. Porvoo: WSOY.

Karvinen, Synnöve (1996) Sosiaalityön ammatillisuus modernista professionaalisuudesta reflektiiviseen asiantuntijuuteen. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 34. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Karvinen, Synnöve (2000) Sosiaalityön tutkimuksen metodologiset jännitteet. Teoksessa Synnöve Karvinen, Tarja Pösö & Mirja Satka (toim.) Sosiaalityön tutkimus. Metodologisia suunnistuksia. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto SoPhi 48, 9–31.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve (2005) Reflektiivisyys ja asiantuntijuus. Teoksessa Riitta Haverinen & Sirpa Andersson (toim.) Sosiaalialan menetelmien arviointi. FinSoc-sosiaalipalvelujen evoluatioryhmä, Stakes 2/2005. Kainuu: Kainuun Sanomat Oy, 18-21. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77518/Finsoc2_2005.pdf?sequence=1 luettu: 9.4.2019

Kemppainen, Tarja (2006) Sosiaalityöntekijät 2015. Teoksessa Matti Vuorensyrjä, Merja Borgman, Tarja Kemppainen, Mikko Mäntysaari ja Anneli Pohjola (toim.) Sosiaalialan osaajat 2015. Sosiaalialan osaamis-, työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointihanke (SOTENNA): loppuraportti. Sosiaalityön julkaisusarja 4, Jyväskylän yliopisto. Tampere: Tampereen yliopistopaino. 230–284.

Kuusinen, Kirsti-Liisa & Wahlström, Jarl (2012) Terapiasuhde – muutosprosessin perusta. Teoksessa Sanna Eronen & Paula Lahti-Nuuttila (toim.) Mikä psykoterapiassa auttaa? Integratiivisen lähestymistavan perusteita. Helsinki: Edita.

Lahti-Knuuttila, Paula & Eronen, Sanna (2012) Johdatus integratiiviseen lähestymistapaan. Teoksessa Sanna Eronen & Paula Lahti-Nuuttila (toim.) Mikä psykoterapiassa auttaa? Integratiivisen lähestymistavan perusteita. Helsinki: Edita.

Laine, Timo (2018) Miten kokemusta voi tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5.painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.

Lambert, Michael & Barley, Dean (2002) Research on the therapeutic relationship and psychotherapy outcome. Teoksessa John Norcross (toim.), Psychotherapy relationships that work. Therapist contributions and responsiveness to patients. New York: Oxford University Press, 17–32.

Launis, Kirsti (1997) Moniammatillisuus ja rajojen ylitykset asiantuntijatyössä. Teoksessa Juhani Kirjonen, Pirkko Remes & Anneli Eteläpelto (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 122–133.

Lehtonen, Mikko (2004) Merkitysten maailma. 5. painos. Tampere: Vastapaino.

Lehtovuori, Pirjo (2018) Psykoterapeutin henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitys psykoterapiassa ja niiden vaikutus tuloksellisuuteen identiteettihaastattelun perusteella.

Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56750/ISBN9789513973100.pdf?sequence=1>

luettu: 30.9.2018

Lehtovuori, Pirjo (2012) Läsä oleva psykoterapeutti – kyllin lähellä, riittävän kaukana. Teoksessa Sanna Eronen & Paula Lahti-Nuuttila (toim.) Mikä psykoterapiassa auttaa? Integratiivisen lähestymistavan perusteita. Helsinki: Edita.

Lehtovuori, Pirjo (2002) Psykoterapeuttien kokemuksia ammatillisesta kehityksestä ja henkilökohtaisesta elämästä. Psykoterapia (2003), 22 (3), 178–187 <http://www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/lehtovuori303.htm> luettu: 2.10.2018

Leinonen, Leena (2018) Sosiaalityön terapeutin asiantuntijuus psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Teoksessa Tarja Juvonen, Jari Lindh, Anneli Pohjola, Marjo Romakkaniemi & Heli Arola (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Helsinki: UNIPress.

Lieberman, Florence (1987) Psychotherapy and the clinical social worker. American journal of psychotherapy, 41 (3), 369–383.

Luborsky, Lester & Crits-Christoph, Paul & McLellan, A. T. & Woody, George & Piper, William & Liberman, Boris & Imber, Stanley & Pilkonis, Paul (1986) Do therapists vary much in their success? Findings from four outcome studies. American Journal of Orthopsychiatry, 6, 501–512.

Lähteinen, Sanna & Tuohino, Noora (2016) Sosiaalityön erikoisosaamista vahvistamassa – erikoissosiaalityöntekijän koulutus vastaamassa toimintaympäristön muutoksiin. Janus, 24 (2), 185–193.

Lämsä, Riikka (2003) Sosiaalityön koulutus. Akateemisen yhteisön näkökulma. Helsingin yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos julkaisuja 2/2003.

Lönnqvist, Jouko & Henriksson, Markus & Mauri Marttunen & Timo Partonen (2017) Psykiatria. 12. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Mikkeli, Heikki & Pakkasvirta, Jussi (2007) Tieteiden välissä? Johdatus monitieteisyyteen, tieteidenvälisyyteen ja poikkitieteisyyteen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka (2018) Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5.painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 46–68.

Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne: asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mäkelä, Klaus (2005) Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. Teoksessa Stakes, Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Kutsuseminaari 2.5.2005. Helsinki: Stakesin monistamo.

Orlinsky, David & Howard, K. I. (1980) Gender and psychotherapeutic outcome. Teoksessa Anette Brodsky & Rachel Hare-Mustin (toim.) Women and psychotherapy. New York: Guilford, 3–34.

Paloniemi, Susanna (2004) Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13327/9513920399.pdf?sequence=1&isAllowed=y> luettu: 4.11.2018

Peltomäki, Pirjo (2014) Kotona asuvan ikäihmisen perheen hyvä vointi. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampere University Press.

Peltari, Paula (1999) Yhteistyössä. Työelämän ja koulutuksen yhteistyön kehittyminen sosiaali- ja terveysalalla. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.

Pohjola, Anneli (1998) Sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen kehittäminen. Koulutus- ja tiedepolitiikan julkaisusarja. Sosiaalityön selvityshenkilön raportti opetusministeriölle 27.2.1998. Helsinki: Opetusministeriö.

Pohjola, Anneli (2007a) Merkintöjä sosiaalityön asiantuntijuudesta. Teoksessa Kerttu Vesterinen (toim.) Kiitos kysymyksestä. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 6–18.

Pohjola, Anneli (2007b) Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari Erkki (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Ponteva, Katariina (2009) Työntekijän samaistuminen organisaatioon ja vieraantuminen työstä organisaatiomuutoksessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66506/978-951-44-7768-3.pdf?sequence=1> luettu: 4.4.2019

Psykoterapian konsensuslausuma (2006) <https://www.duodecim.fi/wp-content/uploads/sites/9/2016/02/lausuma06.pdf> luettu: 26.11.2018

Pylväs, Maria (2003) Sosiaalityön asiantuntijuus erikoissairaanhoidossa. Tapaustutkimus yliopistollisen sairaalan sosiaalityöstä. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. http://www.sosiaalikollega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_8.pdf luettu: 9.4.2019

Rantalaiho, Ulla-Maija (2005) Sosiaalityössä tarvittava osaaminen. Valmistelupaperi sosiaalialan käytännön harjoittelun kehittämistä suunnittelevan työryhmän käyttöön (Sosiaali- ja terveysministeriö ja Opetusministeriö), Painamaton.

Rauhala, Lauri (2005) Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Gaudeamus.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Ryödi, Krista (2013) ”Olen aika lailla unelma-ammattissa” Sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuudet ja ammatti-identiteetit. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84628/gradu06759.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Räty, Olli (1987) Työ ja koulutus. Juva: WSOY.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Sosiaalinen konstruktionismi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html luettu: 15.1.2019

Saarnio, Pekka (2000) Does it matter who treats you? European Journal of Social Work, 3 (3), 261–268.

Saarnio, Pekka (1992) Yksilökohtaisen sosiaalityön perusteita. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia. Sosiaalipolitiikan käytäntö ja opetus. Sarja C: nro 3.

Saarnio, Pekka (1984) Sosiaalityö, psykologia, terapia: yksilökohtaisen sosiaalityön psykologisten perusteiden tarkastelua. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos tutkimuksia 68/1984.

Seikkula, Markku & Alakare, Birgitta (2004) Avoin dialogi: vaihtoehtoinen näkökulma psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim, 120 (3):289–296.

Seligman, Martin (1995) The effectiveness of psychotherapy: The Consumer Reports study. American Psychologist, 50 (12), 965–974.

Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet - tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio.

Sosnet (2017) Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. SOSNET julkaisu 7. Verkkojulkaisu. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=198a1ca7-7692-4899-863d-154064f438b7> luettu: 9.10.2018

Sosnet (2014) Sosiaalityön kansainvälisen määritelmän suomennos. <https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Kv-maaritelma> luettu: 12.10.2018

Stein, David & Lambert, Michael (1984) On the relationship between therapist experience and psychotherapy outcome. Clinical Psychology Review, 4 (2), 127–142.

Stein, David & Lambert, Michael (1995) Graduate training psychotherapy: Are therapy outcomes enhanced? Journal of Consulting and Clinical Psychology, 63 (2), 182–196.

Tajfel, Henri & Turner, John (1979) An integrative theory of intergroup conflict. Teoksessa William Austin & Stephen Worchel (toim.) The social psychology of intergroup relations. Monterey: Brooks/Cole, 56–63.

Talentia (2017a) Talentia tyrmää Helsingin kaupungin psykoterapeuttisyrjinnän. Talentia -lehti. <https://www.talentia.fi/uutiset/talentia-tyrmaa-helsingin-kaupungin-psykoterapeuttisyrjinnan/> luettu: 16.10.2018

Talentia (2017b) Psykoterapeuttien kilpailutuksessa epäselvyyksiä. Talentia -lehti. <https://www.talentia-lehti.fi/psykoterapeuttien-kilpailutuksessa-epaselvyyksia/> luettu: 16.10.2018

Tampereen yliopisto (2019) Opiskelijan hakukelpoisuus Tampereen yliopiston järjestämään psykoterapeuttikoulutukseen. <http://www.uta.fi/psykoterapeuttikoulutus/hakukelpoisuus.html> luettu: 22.4.2019

Tapola-Haapala, Maria (2016) Yhdysvaltalainen clinical social work kulttuurisena ilmiönä. Teoksessa Maija Jäppinen, Anna Metteri, Satu Ranta-Tyrkkö & Pirkko-Liisa Rauhala (toim.) Kansainvälinen sosiaalityö. Tallinna: United Press Global.

TENK (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: TENK.

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf luettu: 26.10.2018

Tikkanen, Tuomo (2008) Psykoterapeuttipätevyydet ja psykoterapiakoulutus 2008.

<https://docplayer.fi/2568858-Psykoterapeuttipatevyydet-ja-psykoterapiakoulutus-2008.html>

luettu: 18.4.2019

Toikko, Timo (2001) Sosiaalityön amerikkalainen oppi. Yhdysvaltalaisen caseworkin kehitys ja sen yhteys suomalaiseen tapauskohtaiseen sosiaalityöhön. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 1.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2006) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomivaara, Timo (2005) Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus. Tieteellisen tutkimuksen perusteet -kurssi, kevät 2005.

<http://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf> luettu: 19.2.2019

Turner, John & Hogg, Michael & Oakes, Penelope & Reicher, Stephen & Wetherell, Margaret (1987) Rediscovering the social group: A self-categorization theory. Cambridge: Basil Blackwell.

Valkonen, Jukka & Henriksson, Mikko & Tuulio-Henriksson, Annamari & Autti-Rämö, Ilona (2011) Psykoterapeutit Suomessa. Psykoterapiapalvelut ja niiden järjestäminen. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 74/2011.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26519/Selosteita74.pdf> luettu: 12.12.2018

Valtioneuvoston asetus terveydenhuollon ammattihenkilöstä annetun asetuksen muuttamisesta 1120/2010 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101120> luettu: 26.11.2018

Valtiovarainministeriö (2000) Osaamisen johtaminen osana valtion henkilöstötilinpäätöskäytäntöä. Valtion työmarkkinalaitoksen julkaisuja 8/2000. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

https://vm.fi/documents/10623/307719/Osaamisen+johtaminen+osana+valtion+henkil%C3%B6st%C3%B6tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6sk%C3%A4yt%C3%A4nt%C3%B6%C3%A4+8_2000.pdf/94dc84d7-f20a-49df-8343-c7c1a4b894a3/Osaamisen+johtaminen+osana+valtion+henkil%C3%B6st%C3%B6tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6sk%C3%A4yt%C3%A4nt%C3%B6%C3%A4+8_2000.pdf.pdf

luettu: 10.4.2019

Valvira (2018) Psykoterapeutit.

https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/hakemusohjeet/suomessa_koulutetut/psykoterapeutit luettu: 26.11.2018

Valvira (2008) Koulutuksen hyväksymisperusteet.

https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/hakemusohjeet/suomessa_koulutetut/psykoterapeutit/koulutuksen_hyvaksymisperusteet luettu: 22.4.2019

Van Knippenberg, Daan (2001) Work Motivation and Performance: A Social Identity Perspective. Applied Psychology, 49(3), 357–371.

Wahlström, Jarl (2012) Psykoterapian tulos ja siihen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Sanna Eronen & Paula Lahti-Nuuttila (toim.) Mikä psykoterapiassa auttaa? Integriatiivisen lähestymistavan perusteita. Helsinki: Edita.

Walls-Siimes, Johanna (1999) "Se on kuin takki, jota sovittaa päälleen": sosiaalityöntekijöiden ammattiin hakeutuminen ja ammatissa pysyminen. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Wampold, Bruce (2015) The great psychotherapy debate: The evidence for what makes psychotherapy work. Second edition. New York, NY: Routledge.

Lait

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (517/2015)

Liitteet

Liite 1. Kirjoituspyyntö

Onko sinulla psykoterapeutin koulutus sekä sosiaalityöntekijän pohjakoulutus?

Tämän kirjoituspyynnön avulla pyrin tavoittamaan yhteiskunta- ja valtiotieteen maistereita, jotka ovat opiskelleet yliopistossa pääaineenaan sosiaalityötä ja jatkokouluttautuneet myöhemmin urallaan psykoterapeutin ammattiin. Teen pro gradu -tutkielmaa Helsingin yliopistossa sosiaalityöntekijöiden ammatillisen taustan ja asiantuntijuuden merkityksestä psykoterapeutin työssä.

Minua kiinnostaa, millainen merkitys yliopistollisella sosiaalityön koulutuksella, ennen psykoterapiakoulutusta kartutetulla sosiaalityön työkokemuksella ja näiden pohjalta muotoutuneella sosiaalityön asiantuntijuudella on sinulle psykoterapeutin työssäsi. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, miten identifioit itsesi tämän ammatillisen taustan perusteella suhteessa toisenlaisesta taustasta tuleviin psykoterapeutteihin. Tutkimukseni aineisto koostuu ainoastaan tähän kirjoituspyyntöön saapuneista vastauksista, minkä vuoksi olisin hyvin kiitollinen niistä jokaisesta. Vastaukset käsitellään täysin anonymisti ja luottamuksellisesti tieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen. Aineisto ja sähköpostiketjut tuhotaan tutkimuksen valmistumisen jälkeen eikä sinua pystytä tunnistamaan tutkimusraportistani.

Alla on muutama kysymys, joiden tarkoitus on ohjata ja helpottaa vastauksen laatimista. Vastauksen pituutta ei ole millään tapaa määritelty, ja lyhyistäkin vastauksista on hyötyä. Toivon sinun lähettävän vastauksesi sähköpostilla osoitteeseen XXXX viimeistään 28. helmikuuta 2019 mennessä.

Pro gradu -tutkielmaani ohjaa professori XXXX.

Tutkimusterveisin,

Henna Leppänen, VTK

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

xxxx.xxxx@helsinki.fi

Toivon sinun vastaavan vapaasti ja tarvittaessa alla olevien tukikysymysten avulla kirjoituspyyntööni ja pohtivan tutkimusaihetta suhteessa omaan kokemukseesi ja asioille antamiisi merkityksiin.

1. Sosiaalityöntekijän koulutuksen merkitys psykoterapeutin työssä

Millainen merkitys sosiaalityön yliopistollisella koulutuksella on sinulle psykoterapeutin työssä toimiessasi, vai onko sillä merkitystä? Miten suoritat sosiaalityön opintoja ja millaisia sivuainevalintoja teit? Millaisia psykoterapeutin työssä tarvittavia valmiuksia tai osaamista koulutus tarjosi? Millaisia kehitystarpeita koulutuksessa on psykoterapian näkökulmasta?

2. Sosiaalityön työkokemuksen merkitys psykoterapeutin työssä

Millainen merkitys sosiaalityöntekijän tehtävissä kartutetulla työkokemuksella on sinulle psykoterapeutin työssä toimiessasi, vai onko sillä merkitystä? Millä sosiaalityön kentällä olet työskennellyt? Minkälaisesta työkokemuksesta on hyötyä psykoterapeutin ammatissa, ja miksi? Miksi työkokemus sosiaalityöstä ei hyödytä sinua psykoterapeuttina?

3. Identifioituminen muihin psykoterapeutteihin

Samaistutko muista taustakoulutuksista tuleviin psykoterapeutteihin? Miksi/miksi et? Millaista erityisosaamista sosiaalityöntekijän ammatillinen tausta ja asiantuntijuus on tuonut, mitä muilla ei ole? Puuttuuko sinulta sosiaalityöntekijän taustasi vuoksi jotakin erityistä osaamista, mitä muilla on? Koetko, että olet yhtäläisessä asemassa muiden psykoterapeuttien kanssa ammatillisesta taustastasi huolimatta? Miksi/miksi et? Onko ammatillinen identiteettisi sinulle selkeä?

4. Asiantuntijuuden lähteet

Miten jakaisit täyden 100 prosenttia sosiaalityön koulutuksen, psykoterapeuttikoulutuksen, työkokemuksen ja henkilökohtaisten ominaisuuksien kesken, jos sinua pyydetään arvioimaan kuinka suuri prosentuaalinen merkitys kullakin on nykyisen asiantuntijuutesi kehittymisessä?

5. Mitä muuta haluaisit kertoa minulle sosiaalityön koulutuksen, työkokemuksen ja asiantuntijuuden merkityksestä psykoterapeutin työssä?

6. Onko jotain muuta mitä haluaisit lisätä?